

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Bakalářská práce

Silvie Vančurová

Sjezdy stavů podobojí v Nymburce v 15. století

Podebradian Assemblies in Nymburk in the 15th Century

V Praze 2010

vedoucí práce: PhDr. Blanka Zilynská, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne 25.7. 2010

Vančurová Silvie

Práce je věnována třem sjezdům stavů podobojí v Nymburce v letech 1439, 1440 a 1444, zejména jejich regionálnímu významu pro město samotné. Snaží se rozkrýt charakteristiky jednotlivých účastníků sjezdu v roce 1440, jejich společenské postavení a jejich vliv na dění v Boleslavském kraji. Dalším předmětem zkoumání je, v jakých prostorách se mohly tyto sjezdy v Nymburce odehrávat s využitím pramenů, literatury a komparace s jinými městy, ve kterých se konaly sjezdy obdobného významu

Work is dedicated to assemblies of utaqists in Nymburk in years 1439, 1440 and 1444, especially in it's regional importance for the town. Firstly the work trise to discover th imporance of each participant of assembly in 1440 and their authority in county of Boleslav. This work tries to anwer the question where could these assemblies took place in Nymburk with use of archive materilas and literature and comparison with other towns, where took place similar assemblies.

Klíčová slova: Nymburk, sjezdy, 15. Století

Key words: Nymburk, assemblies, 15.th Century

Obsah

1. ÚVOD.....	5
2. PRAMENY A LITERATURA.....	7
3. VYSVĚTLENÍ POJMŮ UŽÍVANÝCH V PRÁCI.....	10
4. POLITICKÉ POZADÍ SJEZDŮ KALIŠNICKÉ STRANY.....	14
5. NYMBURK ZA HUSITSKÉ REVOLUCE A VLÁDY ZIKMUNDA LUCEMBURSKÉHO.....	25
6. SJEZDY V NYMBURCE V LETECH 1439, 1440 A 1444.....	32
7. ÚČASTNÍCI SJEZDU BOLESLAVSKÉHO KRAJE 1440.....	36
8. PŘEDPOKLADY MĚSTA NYMBURKA PRO KONÁNÍ SJEZDŮ.....	61
8. ZÁVĚR.....	69
RESUMÉ.....	71
SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ.....	72

1. Úvod

V minulosti již vzniklo velké množství prací věnujících se celkovému přehledu pohusitského věku i dílčím problémům tohoto období. Přesto se zdá, že možnosti zpracování pohusitské tematiky nejsou zcela vyčerpány. Zvláště badatelsky vděčné jsou v současné době mikrohistorické sondy do jednotlivých oblastí, které mohou přispět do složité mozaiky pohusitského údobí a možná i poopravit některá zažitá klišé. Tato práce by měla alespoň dílčím způsobem přispět k bádání o dosud z hlediska sněmovnictví poněkud opomíjeném období let 1434 – 1526, které se nezdálo v dosavadním pojetí českých dějin natolik dějnotvorné a pro český národ tak fatální jako doba husitství nebo porážky na Bílé Hoře. Přesto právě epocha před nástupem Jiřího z Poděbrad na český trůn a následná doba jeho panování nabízí řadu zajímavých otázek, které mnohé napoví o vlivu husitství na českou společnost po jeho bezprostředním skončení. Jednou z možností, jak tuto dobu lépe poznat, je právě důkladná analýza několika sněmů, jejichž význam je možná rozporuplný, ale tím více svědčí o složitosti doby. Na pozadí problematiky sněmování, sněmů a jejich obecného významu jsem se pak pokusila zodpovědět i jiné otázky týkající se především regionálních problémů, které však měly obecnou platnost v tehdejší české „raně pohusitské společnosti“. Zde mám na mysli především možnost existence hradu v Nymburce a předpoklady jeho fungování.

Předkládaná práce je proto zaměřena především na regionální problémy Nymburka a jeho okolí, které bylo záhy vymezeno sjezdem v roce 1440 na Boleslavský kraj. Pro časové ukotvení práce jsem si stanovila několik základních bodů, z nichž vycházím. V Nymburce se v první polovině 15. století konaly tři sjezdy, a sice v letech 1439 – 1444. Na jejich pozadí se pokusím studovat regionální poměry kompaktního období.

První kapitola charakterizuje politické bloky, které určovaly vývoj v zemi. A sleduje jejich aktivity v daném období. Zvlášť bylo pamatováno na úlohu Nymburka při jednotlivých politických dohodách. Další kapitola pojednává o dějinách Nymburka během husitské revoluce.

Vlastní jádro práce se však skrývá až v následném textu, obsahujícím interpretaci zmiňovaných sjezdů, jejichž význam je ovšem značně nesourodý. Zevrubně jsou rozebrány

také majetkové poměry jednotlivých šlechticů zúčastněných na jednom z nymburských sjezdů (1440) a tyto poznatky jsou zasazeny do celkového kontextu pohusitských Čech.

Významnou část práce také tvoří studie o nymburském hradu a o prostorových možnostech samotného města Nymburka. Zde bylo využito archeologických poznatků, které do práce bezpochyby vnesly další rozměr. Prozkoumání možností a předpokladů průměrně velkého a průměrně významného královského města, jakým Nymburk ve sledované době byl, se zdálo zajímavé i v širším kontextu s cílem komparace s dalšími podobně velkými městy, hostícími analogická stavovská shromáždění.

Práce tak nabízí sondu obsahující řadu různých pohledů na Nymburk a okolí v období po bitvě u Lipan a před nástupem Jiřího z Poděbrad, jedné z čelných osobností Boleslavského kraje a Nymburska, na český trůn. Za cíl si klade seznámit odbornou veřejnost s méně známými aspekty života pohusitských Čech a alespoň částečně dopomoci k ještě komplexnějšímu vnímání této doby.

2. Prameny a literatura

V práci se prolínají poznatky z edičně přístupných listin, archivního materiálu a odborné literatury. Základním zdrojem informací týkajících se sjezdů byla edice Františka Palackého *Archiv český*,¹ přičemž bylo nejvíce využito druhého a třetího dílu. Významnou část pramenů poskytl Státní okresní archiv Nymburk se sídlem v Lysé nad Labem, kde bylo čerpáno především z fondu Archiv města Nymburk.

První kapitola mé bakalářské práce uvádí do obecné problematiky sněmů a sjezdů. Věnovaly se jí již četné studie od dob Františka Palackého. Pro studium nejstaršího období sněmovnictví v českých zemích máme souborné práce Dušana Třeštíka² a Josefa Žemličky,³ které obohacují současné bádání o nové poznatky v otázce vývoje stavovství a věnují se i otázce utváření sněmů.⁴ Období let 1310 až 1419 zpracoval Jiří Spěváček,⁵ který se ale věnuje sněmovnictví pouze okrajově, a dobu poděbradskou a jagellonskou důkladně zpracoval ve svých dílech Josef Macek.⁶ Poněkud méně vyvážený je výzkum pro 14. a 15. století. Zde je na místě zmínit monografii polského historika Stanisława Russockého,⁷ polská historiografie je vůbec pro problematiku českých sněmů mnohem obsáhlejší než česká. V popředí zájmů stály především sněmy z období husitských válek, k jejichž poznání výrazně přispěla studie Ivana Hlaváčka *Husitské sněmy* publikované ve *Sborníku historickém*⁸ nebo články Jiřího Kejře.⁹ Významným pramenem k problematice sněmů jsou pak ediční práce Josefa Emlera, který mimo jiné zmapoval knihové materiály desk zemských do roku 1500.¹⁰ Významné jsou i práce Jana Pelanta.¹¹

¹ František PALACKÝ (ed.), *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské*, I-III, Praha 1840 - 1844.

² Dušan TŘEŠTÍK, *Počátky Přemyslovců. Vstup Čechů do dějin (530-935)*, Praha 1997.

³ Josef ŽEMLIČKA, *Čechy v době knížecí (1034-1198)*, Praha 1997.

⁴ Miloslav POLÍVKA, *České sněmy od jejich počátků do nástupu Habsburků na český trůn (1526) – nárys*, in: Marian Ptak (ed.), *Sejm czeski od czasów najdawniejszych do 1913 roku*, Opole 2000, str. 19–30.

⁵ Jiří SPĚVÁČEK, *Jan Lucemburský a jeho doba (1296-1396)*. K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou, Praha 1994; Jiří SPĚVÁČEK, *Karel IV. Život a dílo*, Praha 1979; Jiří SPĚVÁČEK, *Václav IV. 1361-1419. K předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986.

⁶ Např. Josef MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526). I. díl. Hospodářská základna a královská moc*, Praha 1992, Josef MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526). II. díl. Šlechta*, Praha 1994; Josef MACEK, *Jiří z Poděbrad*, Praha 1967.

⁷ Stanisław RUSSOCKI, *Protoparlamentaryzm Czech do początku XV. wieku*, Warszawa 1973.

⁸ Ivan HLAVÁČEK, *Husitské sněmy*, in: *Sborník historický* 4, 1956, str. 71-109.

⁹ Jiří KEJŘ, *České sněmy husitské doby*, in: Václav VANĚČEK (ed), *Česká národní rada – sněm českého lidu*, Praha 1970, str. 92 – 102.

¹⁰ Josef EMLER, *Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum* 1, 2, Praha 1870 – 1872.

¹¹ Jan PELANT, *České zemské sněmy v letech 1471-1500*, *Sborník archivních prací* 31, č. 2, 1981, str. 340 – 417.

Z dalších prací týkajících se sněmovnictví v pozdější době zmiňme zatím nedokončenou edici Sněmů českých, která zahrnuje období let 1526 – 1611 v patnácti svazcích. Otázka předbělohorských sněmů měla význam ve formování pohledu na Bílou horu a na další vývoj. K této problematice uveďme například Kamila Kroftu, představitele tzv. Gollovy školy, který roku 1910 publikoval studii Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu¹² nebo třísvazkovou práci Františka Kameníčka mapující situaci na Moravě.¹³

Pro další kapitoly bylo využito řady odborných prací věnovaných husitským válkám a následnému období bezvlády. Mezi nimi je třeba vyzdvihnout čtyřsvazkovou publikaci Františka Šmahela *Husitská revoluce*,¹⁴ *Velké dějiny zemí Koruny české* od Petra Čorneje a Mileny Bartlové¹⁵ a některé práce Rudolfa Urbánka.¹⁶ Neopomenutelné místo měla i rozsáhlá desetisvazková publikace Václava Vladivoje Tomka *Dějepis města Prahy*, u které byly využity díly IV., V., VI. a IX.¹⁷

K samotným dějinám města Nymburk pak výrazně přispěly Kapitoly z dějin Nymburka od Michala Plavce, ve kterých si autor vytýčil nesnadný úkol zmapovat historii města od dob nejstarších až do roku 2009.¹⁸ Je však třeba upozornit, že v některých dílčích otázkách se s Plavcovými interpretacemi i předkládanými fakty rozcházím. Jedná se zvláště o otázku, na jaké straně se Nymburk účastnil bitvy u Lipan. Zatímco Michal Plavec ve své knize uvedl, že Nymburk se přiklonil k panské jednotě, na základě studia další literatury a pramenů trvám na opačném stanovisku, podle kterého Nymburk setrval na straně tábořsko-sirotčího svazu.

V kapitole o Nymburském hradu bylo použito drobnějších archeologických prací, zejména archeoložky Karly Motykové, částečně z její práce vycházel i Tomáš Durdík.¹⁹

¹² Kamil KROFTA, *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. Díl XI. Sněmy roku 1605 I.*, Praha 1910.

¹³ František KAMENÍČEK, *Zemské sněmy a sjezdy moravské I.-III.*, Brno 1900 - 1905.

¹⁴ František ŠMAHEL, *Husitská revoluce I-IV*, Praha 1995 – 1996.

¹⁵ Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny České VI. (1437 – 1526)*, Praha/ Litomyšl 2007.

¹⁶ Rudolf URBÁNEK, *České dějiny, díl III., část I, Věk poděbradský I.-II.*, Praha 1915 – 1918; Rudolf URBÁNEK, *Husitský král*, Praha 1926.

¹⁷ Václav Vladivoj TOMEK, *Dějepis města Prahy*, díl IV.-IX., Praha 1879 - 1893.

¹⁸ Michal PLAVEC, *Kapitoly z dějin královského města Nymburka. Od dob nejstarších do roku 2009*, Cheb 2010.

¹⁹ Karla MOTYKOVÁ, *Gotický architektonický článek z původní výzdoby nymburského hradu*, *Vlastivědný zpravodaj Polabí* 36, 2002 str. 163-267; Tomáš DURDÍK, *Hrady kastelového typu ve střední Evropě ve 13. století*, Praha 1998.

Při zpracovávání kapitoly o regionálních osobnostech byla nejvýznamnějším zdrojem informací rozsáhlá práce Augusta Sedláčka *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, zvláště svazky týkající se Boleslavského kraje²⁰. Doplňující informace pocházejí z knih vydaných Lidovými novinami v edici *Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska*, z nichž byly použity zejména syntézy o rodech z Kunštátů, Poděbradů a Lichtenburků.²¹

²⁰ August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, X. díl, Boleslavsko, Praha 1997; August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, XV. díl, Praha 1998.

²¹ Miroslav PLAČEK – Petr FUTÁK, *Páni z Kunštátu. Erbu erbů vrchních pruhů na cestě k trůnu*, Praha 2006; Jan URBAN, *Lichtenburkové. Vzestupy a pády jednoho panského rodu*, Praha 2003; Ondřej FELCMAN – Radek FUKALA a kol., *Poděbradové. Rod českomoravských pánů, kladských hrabat a slezských knížat*, Praha 2008.

3. Vysvětlení pojmů užívaných v práci

Sněm byl znám jako vysoká rozhodující instituce na českém území již od 13. století. Jeho funkce, pravomoci a složení se však v průběhu let měnily. Ve sledovaném období, tedy bezprostředně po skončení husitských bouří (1434), fungoval již velmi změněný model, který byl následkem právě těchto náboženských nepokojů, v jejichž průběhu složení a účast na sněmech byla velmi proměnlivá. Účastnilo se vždy panstvo, ovšem začínají sem silně pronikat i členové nižší šlechty, zvláště rytíři. Největší změnou byla ale účast zástupců měst, kteří tak mohli přímo uplatňovat své zájmy, dokonce byli zpočátku svého působení vedoucí složkou sněmů. Tyto změny vytvořily základ pro české sněmy o třech kuriích, které známe z pozdější doby. Duchovní v českých poměrech neměli na sněmech hlas. Vedoucí úlohu si i po husitských bouřích zachovalo panstvo.²² Na konci husitských válek se na husitských sněmech objevovali i zástupci katolické strany, kteří se někdy účastnili jako pozorovatelé, ale někdy se podíleli na závěrečných ujednáních o smíru s církví. Rovněž se konaly sjezdy nábožensky rozdělené podle náboženských uskupení (katolíci- utrakvisté), které jednaly o celozemských problémech a projednávaly program celozemských setkání. Změnil se obsah jednání, nešlo už například pouze o schvalování berní, ale rovněž i o řešení vnitropolitické situace a zahraničních vztahů, zejména o obranu proti křižáckým tažením. Rovněž se řešila otázka správy království v době bezvládní, kdy nebyl zvolen král a v návaznosti na to volba nového krále, o berních se jednalo spíše méně.²³ Za nejdůležitější lze považovat sněm v Čáslavi v červnu 1421, který stanovil potřebu vzniku dvacetičlenné zemské vlády a určil poměr zástupců různých stavů (5 pánů, 7 rytířů a 8 měšťanů). Ti nebyli delegováni sami za sebe, ale za stavy, což byl další přelom ve vývoji sněmovnictví.²⁴

Samotný pojem sněm však prodělal v chápání badatelů určitý vývoj. Pro správné uchopení tohoto pojmu ve zkoumaném období bylo nutno se vypořádat s pojmoslovím v odborné literatuře a s tímto jeho vývojem. Navíc je třeba rozeznávat jednotlivé rozdíly a nuance, které se objevovaly již v tehdejších označování. Používaly se například pojmy sněm valný nebo sněm obecný. Vzhledem k tomu, že takových obrátů se nachází v pramenech více, je nutné zdůraznit a nastínit jednotlivé rozdíly.

²² Jiří KEJŘ, *České sněmy husitské doby*, in: Václav VANĚČEK (ed), *Česká národní rada – sněm českého lidu*, Praha 1970, str. 92 – 102.

²³ Miloslav POLÍVKA, *České sněmy od jejich počátků do nástupu Habsburků na český trůn (1526) – nárys*, in: Marian PTAČ (ed.), *Sejm czeski od czasów najdawniejszych do 1913 roku*, Opole 2000, str. 19 – 30.

²⁴ František ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3, Kronika válečných let*, Praha 1996, str. 77 - 90.

Nejdůležitějšími typy shromáždění byly sněmy a sjezdy, které se v řadě bodů lišily. Jiným pojmem byl **sněmík**, který plnil úlohu sněmu na krajské úrovni. V hierarchii důležitosti sněmů na státní politiku ho tedy musíme nutně řadit níž než sněmy zemské nebo generální. Zároveň se však musí brát v potaz jeho regionální význam.

Zemského sněmu se účastnily stavy příslušné do dané země patřící do svazku zemí Koruny české. Nezávisle na sobě tak probíhaly sněmy země České, Moravské, Slezské, Dolní Lužice a Horní Lužice. V hierarchii sněmů stál však nejvýše **generální sněm**, na němž měli sněmovat představitelé všech zemí Koruny české. Byl tedy nadřazen všem zemským jednotlivých sněmům.

Zemský sněm musel být vždy řádně svolán panovníkem, nebo z jeho nařízení, tedy předchozím zemským sněmem. Zemské sněmy bývaly rozepsány dostatečně dlouho a po celé zemi. Vyznačovaly se zahajovacími ceremoniály, nutnou účastí krále případně jeho zástupce, (zástupce zemské vlády, zemský hejtman apod.) a vyšším počtem účastníků. Zemské sněmy zpravidla trvaly delší dobu a jejich usnesení měla následně zákonnou platnost po celé zemi, přičemž nebylo potřeba žádné předcházející nebo dodatečné stavovské schválení. Tato usnesení pak byla vpisována do zemských desek.²⁵

Odlišným prvkem tehdejší politiky byl tzv. **sjezd**, který na rozdíl od sněmů nebyl shromážděním všech zástupců veřejné moci v daném politickém spektru, ať už se jednalo o úroveň krajskou nebo celozemskou, ale fungoval pouze jako shromáždění určitého politického seskupení. Sjezdy byly na rozdíl od zemských sněmů svolávány narychlo a měly spíše vojenský charakter. Lišily se i nižším počtem účastníků. Usnesení sjezdu mělo povahu zemského zákona jen tehdy, když předcházející zemský sněm stanovil konání tohoto sjezdu. Usnesení sjezdu však nemohlo být zapsáno do zemských desek.²⁶

Sjezdy získaly významnější vliv po roce 1440. V souvislosti s těmito sjezdy však bylo nutné se nejprve vypořádat s dosavadním pojmoslovím a charakteristikou sjezdů a sněmů. Jestliže Rudolf Urbánek ve své práci *Věk poděbradský* označoval sjezdy strany Hynka Ptáčka z Pirkštejna jako sněmy, nutně se musel ve svém označování mýlit, protože zmiňované „nymburské sněmy“ nesplňovaly některé charakteristické prvky sněmů. Jednalo se o jedno politické uskupení, protože se ho nezúčastnili představitelé opozičního bloku. Tyto chyby a

²⁵ Jan PELANT, *České zemské sněmy v létech 1471 – 1500*, Sborník archivních prací 31, č. 2, 1981, str. 340 – 417, zde str. 341 – 342.

²⁶ J. PELANT, *České zemské sněmy*, str. 342.

omyly samozřejmě nebyly způsobeny nějakou nedbalostí, ale spíše tehdejším stavem bádání, které ještě přesně nezachytilo rozdíly řešených pojmů a jejich význam. Pro moji práci však bylo nezbytně nutné tyto pojmy znovu nově uchopit a přezkoumat. V případě nymburských sjezdů by totiž bezmyšlenkovitě převzetí některých označení od Rudolfa Urbánka vedlo k jejich nesprávnému pochopení významu, vlivu a cílů těchto shromáždění stavů.

Dílčí význam měly po roce 1440, tedy v období, o kterém pojednává tato práce, **sjezdy krajské**, jež určovaly politiku některých oblastí státu. Na prvním místě je třeba zmínit shromáždění, jež svolával Hynek Ptáček z Pirkštejna, později i Jiří z Poděbrad. I tato dílčí shromáždění je třeba brát v úvahu při studiu dějin českého sněmovnictví.²⁷

S rostoucím významem krajských sněmů a sjezdů po roce 1440 začaly hrát nezastupitelnou roli tzv. landfrýdy. Landfrýd, někdy zvaný jako zemský mír, byl důležitým prostředkem k zajištění právního pořádku v zemi. Jednalo se v principu o dohodu zúčastněných o zachování veřejného míru, která měla za úkol postihovat narušitele míru. Zřizování landfrýdů podporoval už Zikmund Lucemburský, ale největšího významu dosáhly po smrti Albrechta Habsburského, kdy se v chaotických poměrech bezvlády stávaly postupně jedinou fungující organizační složkou v zemi, která disponovala výkonnou mocí. Tehdy došlo na zemském sněmu v Praze v tzv. Listu mírném k dohodě o vytvoření landfrýdů. Landfrýdy se následně ustanovily na krajských sjezdech, mezi které patřil i sjezd Boleslavského kraje konaný v Nymburce v březnu 1440,²⁸ jemuž je věnována podstatná část této práce. Obdobný proces se odehrál i na Moravě, a to již v roce 1434, kdy moravská šlechta obojího vyznání uzavřela na pět let landfrýd s vévodou Albrechtem.²⁹ Volený krajský hejtman vykonával funkci nejvyššího vojenského velitele kraje a jako takový měl právo svolávat krajskou hotovost a dbát na zásobování vojska, obranu svěřeného území a trestání škůdců. Pravomoci krajských hejtmanů se v souvislosti s nepřítomností krále zvětšovaly, stejně jako to bylo u krajů a jejich sněmů a sjezdů, a tito volení úředníci tak vlastně společně zastupovali krále. Voleni byli vždy dva, jeden příslušník panstva a druhý rytířstva, a jejich rada se skládala z několika zástupců ze dvou někdy i ze tří stavů. Hejtmani měli svá rozhodnutí konzultovat s členy volené rady kraje (landfrýdu). Mezi členy landfrýdů patřila i věnná a královská města.

²⁷ Jiří KEJŘ, *České sněmy husitské doby*, str. 92 – 102.

²⁸ Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české VI.*, (1437 – 1526), Praha/ Litomyšl 2007, str. 60.

²⁹ František ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3, Kronika válečných let*, Praha 1996, str. 298 – 299.

Landfrýdy byly vnímány pouze jako dočasné opatření, a počítalo se s jejich rozpuštěním tři měsíce po obsazení českého trůnu.³⁰

³⁰ P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české VI.*, str. 59 – 61.

4. Politické pozadí sjezdů kališnické strany

Po bitvě u Lipan roku 1434 nastala destabilizace situace v Čechách, ke které později přispěla i smrt krále Zikmunda Lucemburského a nedlouho po něm i jeho zetě Albrechta Habsburského. Také politická scéna získala kvůli husitským válkám jinou podobu, než v předcházejícím období. Rozhodující pozici získaly dva nejvýznamnější mocenské bloky. Petr Čornej je označuje jako blok umírněných kališníků a katolíků a blok husitského středu,³¹ jinou terminologii užívá Rudolf Urbánek, který tyto bloky nazývá stranou Rožmberskou a stranou Ptáčkovou.³² V souvislosti s volbou krále Albrechta II. Habsburského a pokračujícím soupeřením české šlechty se v literatuře objevuje také označení „rakouská strana“ pro umírněné kališníky a katolíky podporující Habsburky a pojem „polská strana“ pro blok husitského středu prosazující volbu polského prince Kazimíra na český trůn. Třetí strana pod vedením Bedřicha ze Strážnice je v této práci nejčastěji označována jako radikální, přestože se mnohdy lze setkat i s výrazem táborité nebo tábořský svaz. Pro další práci budu využívat především terminologii Petra Čorneje.

Zásluhou císaře Zikmunda získal v letech 1436-1437 rozhodující vliv blok umírněných kališníků a katolíků, jejichž program lze označit za konzervativní a stavovsky vyhraněný.³³ S tímto programem sympatizovali přední šlechtici z řad panstva, z nichž lze jmenovat Menharta z Hradce, Oldřicha z Rožmberka, Hanuše z Kolovrat, Mikuláše Zajíce z Hazmburka na Kosti, Hynka Krušinu z Lichtenburka, Hynka Krušinu ze Švamberka, část nižší šlechty a téměř celý plzeňský landfrýd.³⁴ Konfesijní rozdílnost mezi sympatizanty bloku nebyla vnímána jako problém, všichni uznávali kompaktáta, která utrakvisty pojala do lůna církve. Hlavním cílem tohoto bloku nebyl návrat k poměrům panujícím v období před vypuknutím husitských válek, ale zejména posílení vlastní moci a dominance na politické scéně.

Podstatně razantněji si počínal blok, označujeme ho husitská strana středu, pod vedením Hynka Ptáčka z Pirkštejna. Z významných příznivců tohoto bloku jmenujme Aleše ze Žeberka, Bohuše Kostku a jeho bratra Zdeňka Kostku z Postupic, Jana Čabelického ze Soutic a především Jiřího z Poděbrad a z Kunštátu a dále příslušníky vyšší a nižší kališnické

³¹ Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české VI.*, (1437 – 1526), Praha/Litomyšl 2007, str. 44, 46.

³² Rudolf URBÁNEK, *České dějiny, díl III., část I, Věk poděbradský I.*, Praha 1915.

³³ P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české VI.*, str. 44.

³⁴ P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české VI.*, str. 44.

šlechty. Toto politické uskupení těžce neslo volbu Zikmunda Lucemburského českým králem, neboť by raději na jeho místě vidělo polského prince Kazimíra.

Ještě v roce 1437 se silně prosazovalo radikální uskupení známé svým odmítavým postojem vůči osobě panovníka Zikmunda Lucemburského a posléze i Albrechta Habsburského, které se skládalo z bývalého tábořského svazu sdruženého s východočeským zemanstvem. Z nejvýznamnějších představitelů jmenujme alespoň města Tábor, Písek, Klatovy, Žatec, Kolín (měl ho v zástavě kněz Bedřich ze Strážnice), hrad Landšperk (správce Vavřinec Němec z Reichenbachu) a dále k nim patřili Jan Kolda ze Žampachu, bratři Šárovcové a s nimi pravděpodobně na základě dřívějších sympatií i Vodňany, Sušice, Louny a Nymburk. K tomu se přidávala i šlechta východočeská, například Jan Hertvík z Rušínova, Beneš Mokrovouský z Hustiřan, páni z Miletínka (Diviš Bořek z Miletínka zemřel 8.1. 1438) a další.³⁵ Vůdcem této strany byl kněz Bedřich ze Strážnice, který se zapojil v lednu 1438 do pokusu o převrat v Praze a po jeho neúspěchu se radikální strana, jejíž část už beztak koketovala s uskupením Hynka Ptáčka s Pirkštejna, spojila s blokem husitského středu.

Dne 9. prosince 1437 zemřel císař a král Zikmund.³⁶ Pro mnohé byla možná smrt neoblíbeného panovníka úlevou, ve skutečnosti byla vážným vnitrostátním problémem. Zikmund po sobě totiž nezanechal mužského potomka, pokud nepočítáme jednoho levobočka. Po vymřelé Lucemburské dynastii zůstaly pouze dvě ženy. Zikmundova dcera Alžběta a jeho neteř Eliška Zhořelecká.³⁷ Zikmund si ovšem byl této skutečnosti vědom a před svou smrtí učinil nutná opatření. Svým nástupcem určil manžela své dcery, rakouského vévodu Albrechta V. Habsburského. Zikmund si přál, aby jeho zeť stanul v čele personální unie, která by v sobě zahrnovala Rakousy, země Koruny české a uherský stát, zároveň by se stal králem Svaté říše římské. Nástup Albrechta na Zikmundovo místo ovšem neproběhl zcela bez potíží. Například v Polsku se zrodila myšlenka na personální unii složenou z Polska, Litvy a Uher, jejíž vlády se měl ujmout člen jagellonské dynastie. Tuto myšlenku podporovala především Zikmundova manželka Barbora. Okolo Barbory se formovalo uskupení jejích stoupenců, ke kterým patřili Aleš ze Šternberka, Hynek Ptáček a mladý Jiří z Poděbrad. Barbora měla značnou hospodářskou moc, protože disponovala věnnými městy v Čechách i Uhrách a mohla si dovolovat dávat svým stoupencům četné dary a zápisy.³⁸ Rudolf Urbánek spekoval o

³⁵ R. URBÁNEK, *Věk Poděbradský* I., str. 261 – 262.

³⁶ P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české VI.*, str. 36.

³⁷ P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české VI.*, str. 36

³⁸ R. URBÁNEK, *Věk Poděbradský* I, str. 244 - 246.

možnosti, že by si Barbora vzala polského krále Vladislava a tím by přešlo dědictví české a uherské koruny na Jagellonce, ale je otázka, jestli by pouze jako manželka a nikoliv dcera Zikmunda měla na toto dědictví právo. I z toho důvodu nakonec Barbora usilovala o sňatek své vnučky princezny Anny, dcery Albrechta Rakouského, s Vladislavem III. Jagellonským. Tyto snahy se objevily ještě za života císaře Zikmunda, a byly podporovány i z polské strany, Zikmund však jejich naplnění zdržoval. Byl si totiž dobře vědom skutečnosti, že jeho zeť nemá zatím mužského potomka a v případě jeho náhlé smrti by nárok na jeho dědictví, uskutečnil-li by se zamýšlený sňatek, měli právě Jagellonci.

Po smrti Zikmunda byl už 27. prosince 1437 na zemském volebním sněmu v pražském Karolinu zvolen českým králem Albrecht Habsburský. Volbu provedl umírněný kališnický a katolický blok v čele s Menhartem z Hradce, který si od jeho zvolení sliboval upevnění svého dominantního postavení v zemi. Naopak Hynek Ptáček z Pirkštejna a Aleš Holický ze Šternberka se zvolením nesouhlasili a později ho pouze akceptovali.³⁹

Bylo zřejmé, že nový panovník bude muset uznat kompaktáta i brněnsko-jihlavské smlouvy, souhlasit s obsazováním úřadů v Českém království Čechy a s restitucí korunních lén.⁴⁰ Nástup Habsburka, a v minulosti rozhodného odpůrce husitů na český trůn, jen umocnil odpor některých skupin, především Velvarovy skupiny a východočeských utrakvistů, vůči jeho osobě. Albrechtovy odpůrce navíc rozdráždilo, že v korunovačních podmínkách chyběl požadavek na potvrzení Jana Rokycany ve funkci arcibiskupa, a rozhodli se jednat. V lednu 1438 se spojila radikální strana s některými jim nakloněnými osobnostmi v Praze (tzv. Velvarův pražský kruh) a měli v plánu ovládnout pražská města a zabránit tak Albrechtově korunovací. Obratnou politikou Oldřicha z Rožmberka, představitele katolické strany a především jeho „kališnického spojence“ Menharta z Hradce, v té době nejvyššího purkrabího, který byl momentálně i hlavou země,⁴¹ a Hanuše z Kolovrat došlo v Praze k převratu dříve, než se radikální utrakvisté dostali k nějaké akci. Přebírat spočíval v pozatýkání řady vlivných pražských politiků z let 1427 – 1436⁴² a v dosazení některých konšelů na Starém Městě kolem Pešíka z Kunvaldu a na Novém Městě kolem Pavlem Dětřichovicem. Praha se tak dostala pod kontrolu umírněných kališníků, někdy nazývaných konzervativní kališníci, kteří

³⁹ P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české VI.*, str. 40.

⁴⁰ P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české VI.*, str. 40 – 41.

⁴¹ Měl pravomoc zastupovat krále v soudních záležitostech a zvláště v obraně státu, zemského míru a pořádku. Panovník měl právo na rozdíl od jiných úřadů tuto hodnost obsazovat libovolně.

⁴² Jednalo se například o Václava Duršmída, Mikuláše Kněževeského, krejčího Václava Hedvika, uzdaře Mikuláše Poselku, Jana Velvara a Mikuláše Humpolce.

často spolupracovali s katolíky prosazujícími habsburské zájmy.⁴³ Jak již bylo řečeno výše, krach pokusů radikální strany ovládnout Prahu vedl k jejímu spojení s blokem husitského středu a vůdčí představitel radikálů, Bedřich ze Strážnice, se přiklonil k volbě Jagellonce českým králem, kterého prosazovalo Ptáčkově uskupení. Bedřich ze Strážnice se také následně jako člen čtyřčlenné delegace zvolené v březnu na sjezdu v Chrudimi odebral do Polska jednat o česko-polské spolupráci.⁴⁴

Albrecht Habsburský ještě posílil svůj vliv, když byl 18. března 1438 ve Frankfurtu nad Mohanem většinou kurfiřtů zvolen římským králem a získal podporu nejen Basilejského koncilu, ale i papeže. Habsburkův postoj ke korunovační kapitulaci tak byl výrazně sebevědomější, než by bylo bývalo po chuti Ptáčkově straně, která se proto urychleně v Kutné Hoře dohodla na předložení kandidatury Kazimíra na český trůn.⁴⁵ Situace východního souseda českého státu nebyla zrovna lehká, král Vladislav III. ještě stále nebyl uznán dospělým a velkou moc soustředil ve svých rukách krakovský biskup Zbigniew Olešnický, známý svou protihusitskou zaujatostí. Oba čeští zástupci, Hynek Ptáček a Aleš Holický se zúčastnili v Nowem Miastě Korczynu sněmu polských stavů a snažili se získat souhlas s Kazimírovou kandidaturou.

Mezitím smířlivější postoj Prahy umožnil na počátku května 1438 v Praze sjezd strany rakouské, na kterém Oldřich z Rožmberka oznámil výsledky jednání s Albrechtem ohledně podmínek jeho nástupu na trůn a sjezd se usnesl krále přijmout na zemské hranici.⁴⁶

Obdobou byl sjezd sjednocené opozice (blok husitského středu a radikální strana), jejíž vůdci se vraceli z Polska. Jejich sjezd se konal 29. května na Mělníce a jako vedoucí činitelé se ho účastnili Hynek Ptáček z Pirkštejna, Aleš Holický ze Šterneberka, Petr ze Zvířetic, Hynek z Dubé, Jan Hertvík z Rušinova, Bořkové z Miletínka, Beneš Mokrovouský a zástupci měst (Žatec, Nymburk, Tábor, Hradec Králové, Klatovy, Písek). Sjezd se usnesl přijmout Kazimíra na základě podmínek Korčinských,⁴⁷ ve kterých si Poláci činili nárok na návrat Slezska pod polskou svrchovanost a ustavení spolku duchovních a světských knížat, baronů, hrabat i celé společnosti království polského proti těm, kdo by narušovali pořádek a

⁴³ Vláda konzervativních kališníků v Praze trvala až do roku 1448, kdy město dobyl Jiří z Poděbrad.

⁴⁴ P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české VI.*, str. 42.

⁴⁵ P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české VI.*, str. 42.

⁴⁶ R. URBÁNEK, *Věk Poděbradský I.*, str. 315.

⁴⁷ R. URBÁNEK, *Věk Poděbradský I.*, str. 315 – 316.

šířili kacírské bludy.⁴⁸ Podmínky tak sice nemohly sjezd plně uspokojit, ale v dané situaci nezbyvalo příliš času k manévrování, protože Albrecht už se chystal vjet do Čech.

K vyhlášení Kazimíra českým králem došlo vskutku na poslední chvíli,⁴⁹ protože den na to, 30. května 1438, vyjel Albrecht s 3000 jezdci z Vídně, 3. června byl ve Znojmě a o den nebo dva později v Jihlavě. Uvítala ho Rakouská strana, ale Přibík z Klenového, zástupce utrakvistů, a tedy Ptáčkovy strany, žádal, aby do země nevstupoval dřív, než se sejde sněm, který by rozhodl, zda Albrecht splnil volební požadavky.⁵⁰ Albrecht, který se dosud k některým volebním podmínkám choval odtažitě, pod tlakem okolností, především opozičních aktivit Ptáčkových přívrženců v Kutné Hoře a Mělníku, souhlasil 8. června v Jihlavě se začleněním Moravského markrabství do svazku zemí Koruny české a se způsobem uznání své volby stavy na základě dědičnosti, a tím splnil korunovační podmínky umírněných kališníků a katolíků. Do Prahy dorazil již 13. června a počala se chystat jeho korunovace.⁵¹

Korunovace Albrechta II. Rakouského se uskutečnila 29. června 1438, přestože nový král nebyl přijímán zcela jednomyslně. Obřadu se navíc nezúčastnil Jan Rokycana, který nebyl basilejským koncilem ani papežem nikdy potvrzen v úřadě. Místo něho byl do Prahy povolán olomoucký biskup Pavel z Miličína. Hlavní úlohu při ceremoniálu měli členové z řad konzervativní vyšší šlechty, Hynek Krušina z Lichtenburka nesl meč s vloženým ostatkem svatého Václava, velkopřevor johanitského řádu, Václav z Michalovic žezlo a Hašek z Valdštejna jablko, za nimi kráčeli Oldřich z Rožmberka, nejvyšší purkrabí Menhart z Hradce, nejvyšší zemský sudí Mikuláš z Házmburka a na Kosti a Hanuš z Kolovrat. Naproti tomu někteří vysocí představitelé, jimž účast na ceremoniálu náležela, se ho nezúčastnili. Nápadná byla zejména neúčast nejvyššího hofmistra Hynka Ptáčka z Pirkštejna nebo Aleše Holického ze Šternberka, jemuž jakožto nejvyššímu komorníkovi příslušela povinnost krále ráno před obřadem obléknout.⁵²

Jak bylo patrné ze samotného korunovačního aktu, s volbou Albrechta propolská kališnická Ptáčkova strana rozhodně nesouhlasila a opevnila se za pomoci polských

⁴⁸ P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české VI.*, str. 43.

⁴⁹ Čornej a Bartlová uvádějí, že šlo ze státoprávního hlediska o velmi riskantní krok, neboť Morava mohla zůstat od Českého Království odtržena a slezsko připadnout Polsku.

⁵⁰ R. URBÁNEK, *Věk Poděbradský I.*, str. 334 – 336.

⁵¹ P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české VI.*, str. 43 - 44.

⁵² P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české VI.*, str. 50 – 51.

kontingentů v Táboře, který Albrecht po pět týdnů bezvýsledně obléhal. Poté musel ležení opustit, protože se ze severu blížilo polské vojsko Vladislava III. usilujícího o český trůn pro bratra Kazimíra. Albrecht proti nim vyrazil, ale po stáhnutí se Poláků toho roku již k žádnému většímu střetnutí nedošlo a český král mohl přezimovat ve slezské Vratislavi. Během podzimu však došlo k bitvě u severočeských Železnic, když radikálně husitský žatecko-lounský svaz napadl saské a míšeňské vojsko. Vracející se z neúspěšného obléhání Tábora. Žatecko-lounský svaz pod vedením Václava Cardy z Petrovic a Svojše ze Zahrádky využil taktiku vozové hradby, ale Jakoubkovi z Vřesovic, který se během roku 1438 přiklonil na Albrechtovu stranu a doprovázel saské a míšeňské vojsko, se podařilo lounsko-žatecké porazit podobnou taktikou, jako zvítězila panská jednota v bitvě u Lipan.⁵³ Bitva znamenala pokles významu Loun a Žatce a jejich svazu.⁵⁴

Albrecht se na své cestě Slezskem dočkal uznání od místní šlechty a měst a zaznamenal i úspěch v podobě příměří s polským králem, smlouveného do června 1439, které vedlo i k uzavření míru mezi domácími zneprátenými stranami.⁵⁵ Potom již spěchal na jih, neboť do Srbska v roce 1439 vpadli Turci. Později bylo příměří v zemi prodlouženo od Sv. Jana do Sv. Havla a z Polska se vracející Hynek Ptáček z Pirkštejna se setkal na Mělníku s Pražany, za které vyjednával Hanuš z Kolovrat. Představitelé obou táborů se domluvili na společném sněmu, který se bude konat v Praze a Zbyněk Zajíc z Házmburka, Jan Smiřický, Mikuláš Sokol a konšelé z Nového Města včetně Pavla Děřfichovice se vypravili za králem Albrechtem, který se měl sejít s polským králem Vladislavem, k čemuž však nakonec nedošlo. Výprava Zdeňka Zajíce z Házmburka, která byla pozvaná samotným Albrechtem, se setkala s králem v Petrovaradině ve vojenském ležení a následně vyjednávala v Budíně s jeho manželkou Alžbětou, aby se nechala korunovat na českou královnu. Protože však stále ještě nedošlo k smíru mezi Vladislavem a Albrechtem, rozhodli se na konci září Menhart z Hradce a Hynek Ptáček z Pirkštejna, zástupci zájmů obou panovníků, k dalšímu prodloužení příměří mezi oběma stranami v Čechách. Tím sešlo i ze společného sněmu v Praze, na kterém se shodli v Mělníce a Pirkštejnova strana si svolala sjezd do Nymburka na 10. října. Do

⁵³ Antonín HLUŠTÍK – Jana KUPROVÁ – Jan MAREŠ – Karel MAREŠ – Bohumír ROEDL – Bedřich ŠTAUBER, *Louny*, Praha 2005, str. 88 – 89.

⁵⁴ P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české VI.*, str. 53 – 54.

⁵⁵ Smír uzavřeli za kališnickou stranu Jan Čabelický ze Sautic jako zástupce za Hynka Ptáčka z Pirkštejna, Petr Kapoun za Alše Holického ze Šternberka (oba byli tou dobou na jednání v Polsku), Jiří z Poděbrad, Petr ze Zvířetic a města Mělník, Hradec na Labi, Chrudim, Mýto, Nymburk, Jaroměř, Dvůr, Polička a Trutnov. Za katolickou a umírněně kališnickou stranu souhlasili s mírem Menhart z Hradce, Vilém Zajíc z Házmburka, Hanuš z Kolovrat, Praha a jiní, kteří posléze přidávali. Viz Václav Vladivoj TOMEK, *Dějepis města Prahy*, díl VI., Praha 1885, str. 68 - 69.

Nymburka měl dorazit také Aleš Holický ze Šternberka, který se vracel z Polska s nejnovějšími informacemi o průběhu jednání s polským králem.⁵⁶

Zatímco obě strany v Čechách udržovaly příměří, král Albrecht ve vojenském ležení nedaleko Ostřihomi onemocněl a 27. října 1439 svému onemocnění podlehl. Chvíli trvalo, než se zpráva o králově skonu dostala do Čech, ale podle všeho se o smrti Albrechta dříve dozvěděli v Nymburce než v Praze⁵⁷. V Nymburce nejméně již od půli října pobývali zástupci kališnické strany vedené Hynkem Ptáčkem z Pirkštejna a okamžitě začali jednat o dalším postupu. Kališníci prosazující na český trůn polského kandidáta Kazimíra, urychleně zformulovali svůj program pro nadcházející dny a 3. listopadu poslali list představiteli katolické strany Oldřichu z Rožmberka. V něm kladli důraz na nutnost svolání společného sněmu obou znesvářených stran, na kterém by došlo k jakési dohodě a upokojení země. Z textu bylo patrné, že si od sněmu slibovali uklidnění situace, což několikrát zdůraznili. Zajímavá je i okolnost, že v listu ani v nejmenším nezpochybnili, že by Albrecht byl českým králem, přestože po celou dobu jeho kratičké vlády proti němu revoltovali a někteří se ani neúčastnili jeho volby. Jako by však vše bylo zapomenuto, nový sněm měl znamenat změny a zklidnění. Bezpochyby východočeští kališníci doufali, že se jim již tentokrát podaří na trůn prosadit jejich kandidáta. Mluvčími této strany byli dle listu Aleš ze Šternberka a z Holic, Hynek Ptáček z Pirkštejna a z Rataj, Jiřík z Kunštátu a z Poděbrad a Petr z Vartenberka seděním na Zvířeticích.⁵⁸ Poté se vedení kališnické strany, především Hynek Ptáček z Pirkštejna, přemístilo do Jindřichova Hradce, aby zde došlo k setkání s Oldřichem z Rožmberka a dalšími představiteli katolické strany. Jejich hovory vedly k dohodě o uskutečnění sjezdů obou stran 13. prosince, ovšem odděleně, přičemž katolická strana se měla sjet do Prahy a kališnická do Mělníka. Sjezd v Mělníce nakonec začal až 17. prosince a účastnil se ho i Jan Rokycana. Po pozvání od sjezdu pražského se zástupci kališníků odebrali do Prahy na chystaný společný zemský sněm, kde se mělo rozhodnout o dalším směřování státu rozděleného na dva tábory.

Lednového sněmu roku 1440⁵⁹ se nakonec zúčastnili všichni přestavitelé konzervativců (umírnění kališníci a katolíci) a blok husitského středu. Chyběli tedy

⁵⁶ V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy*, VI., str. 69 – 73.

⁵⁷ V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy*, VI., str. 73.

⁵⁸ František PALACKÝ (ed.), *Archiv český, čili staré písemné památky české i moravské III*, Praha 1844, str. 464.

⁵⁹ *Archiv český I.*, str. 245 - 249.

radikálové. Usnesení lednového sněmu, které lze právem označit jako vítězství vyjednávacích schopností předáka husitského středu Hynka Ptáčka z Pirkštejna, vstoupilo do dějin jako List mírný. I nadále se měla dodržovat kompakτάta, probíhat rozhovory s Basilejským koncilem a Jan Rokycana získával podporu sněmu v otázce svého uznání ve funkci arcibiskupa pražského. Pražané, vyhnaní z Prahy během lednového převratu roku 1438, obdrželi amnestii, ale přesto se v pražských městech udrželi u moci Pešík z Kunvaldu a Pavel Dětrichovic, kteří měli ve svých pozicích zůstat až do nástupu nového panovníka a po tu dobu si přivlastnili i právo jmenovat sami konšely. Velké změny se dotýkaly úřadů desek zemských a dvorských, které měly do zvolení nového panovníka přerušit svou činnost a zápisy učiněné za panování krále Albrechta byly prohlášeny za neplatné. Důležitým krokem z hlediska správy království, který následoval takřka ihned po sněmu, bylo ustavení landfrýdů. Na Moravě se dokonce utvořil celozemský landfrýd, zatímco v českých podmínkách se landfrýdy utvořily na teritoriích tradičních krajů.⁶⁰ První landfrýdy v Českém království začaly vznikat už v předjaří téhož roku a nakonec jich vzniklo dvanáct včetně landfrýdu pro Prahu, v jehož čele stáli hejtmani Menhart z Hradce a Hanuš z Kolovrat.⁶¹

Po usnesení z pražského sněmu v podobě Listu mírného a ustavení jednotlivých krajů, čehož se bude bezprostředně týkat jedna z následujících kapitol o nymburském sjezdu, směřovala politika země k volbě nového krále, která se měla odehrát v červnu 1440. Ta však byla závislá nejen na vnitropolitické dohodě politických protivníků, ale také na mezinárodním vývoji, který výběr kandidáta na český trůn mohl značně zkomplikovat. První komplikací z hlediska bloku husitského středu prosazující jako krále polského prince Kazimíra bylo rozhodnutí uherského sněmu, který se sešel taktéž v lednu 1440, že nabídne uherskou korunu polskému králi Vladislavovi III. Uherská šlechta v souvislosti s Vladislavovou nominací však požadovala po mladém polském králi, aby se oženil s Alžbětou Lucemburskou, vdovou po Albrechtovi, a podpořil nároky jejího čerstvě narozeného syna Ladislava. Ladislav zvaný Pohrobek (Posthumus), se narodil až po smrti svého otce, 22. února 1440. Již v březnu byla smlouva o novém uherském králi stvrzena a Vladislav, přestože si nakonec nevzal Alžbětu Lucemburskou za ženu, se stal za silné podpory uherských magnátů

⁶⁰ P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české VI.*, str. 57 – 63.

⁶¹ Hejtmani jednotlivých krajů: Kouřimsko – Hynek Ptáček z Pirkštejna, Hradecko – Jetřich z Miletínka, Čáslavsko – Jan Hertvík z Rušinova, Chrudimsko – Bohuš Kostka z Postupic, Bechyňsko – Oldřich z Rožmberka, Prácheňsko – Václav z Michalovic, Řípský čili Slánsko – Zbyněk Zajíc z Házmburka, Boleslavsko – Jiří z Poděbrad, Jan Smiřický, Litoměřický – Jan z Vartenberka na Blankštejně a opět Jan Smiřický, Žatecko – Aleš Holický ze Šterneberka a Burián z Gutštejna, Praha – Menhart z Hradce a Hanuš z Kolovrat, Plzeňsko – Hynek Krušina ze Vamberka. Viz R. URBÁNEK, *Věk Poděbradský I.*, str. 484 – 486.

uherským králem. Tím uvolnil místo na polském trůně pro svého mladšího bratra Kazimíra, který díky nečekaným událostem⁶² získal i litevské državy a stal se velkoknížetem litevským. Jagellonská dynastie logicky ztratila zájem o českou korunu a čeští páni se museli po svém novém králi poohlédnout jinde. Vyřazení polského kandidáta ze hry naopak hrálo do karet prohabsburskému uskupení okolo Oldřicha z Rožmberka, který navrhoval zvolit Habsburka Friedricha III., který byl nedávno, 22. února, zvolen římským králem. Na český trůn však nedosáhl, protože Oldřich pro své záměry nezískal dostatečnou podporu. V červencové volbě padala jména jako Friedrich I. Braniborský, Ludvík Falcký nebo Albrecht III. Bavorský, z nichž každý měl jisté výhody. Ve slavnostní volbě byl nakonec zvolen Albrecht III. Bavorský.⁶³

Volba krále však neznamenala žádné uklidnění bouřlivé situace v zemi. V létě téhož roku se ozbrojené družiny husitských radikálů, kteří již zase jednali zcela na vlastní pěst přes předchozí jednotný postup s husity středu, pokusily provést převrat v Praze, kterým by odstranily Pešika z Kunvalda, Pavla Dětrichovice a jejich stoupence. Přebrot pod taktovkou Jana Koldy ze Žampachu, Beneše Mokrovouského a Bedřicha ze Strážnice však nevyšel podle plánu a vedl jen k popravám některých jejich přívrženců a následnému upevnění moci konzervativních sil v Praze. Na konci srpna pak navíc Albrecht III. Bavorský odmítl českou korunu a stav bezvládní a četných sporů mohl pokračovat.⁶⁴

Snaha husitských radikálů o převrat v Praze ukázala, jak iluzorní bylo jejich spojení s husity středu, a proto na ně Ptáčkova strana vyvinula soustředěný tlak, který se projevil v otevřeném vystoupení proti Janu Koldovi ze Žampachu. Blok husitského středu zneklidnil vedle pražských událostí i sjezd radikální tábořské strany v březnu 1441, kdy bez ohledu na mezinárodní situaci požadovali nástup polského krále Vladislava na český trůn. Kolda ze Žampachu byl proto Ptáčkem označen jako zemský škůdce,⁶⁵ proti němuž zasáhla vojenská hotovost východočeských landfrýdů. Jistou kuriozitou byla i pomoc pražského landfrýdu a slezských oddílů, které byly chápány negativně jako cizinci a navíc Němci. Ptáčkova strana, opírající se o několik královských⁶⁶ a věnných měst⁶⁷ patřících vdově po Zikmundu

⁶² Jednalo se o vraždu litevského vládce Zikmunda Kiejstutiwicze, na jehož místo spiklenci dosadili tehdy třináctiletého Kazimíra.

⁶³ P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české VI.*, str. 63 – 67.

⁶⁴ P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české VI.*, str. 68 – 69.

⁶⁵ Jistou roli ve výběru Jana Koldy ze Žampachu jako nepřítele číslo jedna hrál i fakt, že Kolda sídlil v Náchodě, který měl dle dědického práva dědit Jiří z Poděbrad.

⁶⁶ Kutná Hora, Čáslav, Nymburk aj.

Lucemburském Barboře Cellské, tak získávala v letech 1441 – 1444 mezi kališníky výraznou převahu.

Vojenské střety jednotlivých šlechticů se objevovaly i v dalších částech království, přičemž roli už ani nehrály tak konfesijní rozpory jako osobní zájmy jednotlivých aktérů. To byl případ sporu Oldřicha z Rožmberka s Janem Smilem z Kremže, ve kterém šlo o obchodně strategické oblasti v jižních Čechách nebo třeba o dlouholeté soupeření mezi severočeskými Vartenberky a hornolužickým Šestiměstím.⁶⁸

Na počátku 40. let byl bezesporu velmi důležitý pokus o náboženské sblížení mírných kališníků v čele s mistrem Janem z Příbrami a mistrem Prokopem z Plzně s pražskou kapitulou, který však nedospěl k žádným konkrétním dohodám z důvodu neústupnosti katolické strany. V srpnu 1441 se sjel sjezd čtyř východočeských krajů v Čáslavi a prohlásil Jana Rokycanu za nejvyššího úředníka v duchovní správě, jeho pravomoci rozšířila následně i synoda v Kutné Hoře. Postoj představitelů husitského středu jasně svědčil o touze zlikvidovat radikály a upevnit kališnickou církevní správu. Rokycana s Ptáčkem vytvářeli tlak na tábořské kněze, především na Mikuláše z Pelhřimova, aby přijeli na synodu, která se měla konat v červenci roku 1443 v Kutné Hoře. Stupňující se tlak neustále oslaboval radikální kališníky, kteří nakonec souhlasili s tím, aby je ve sporu o pojetí svátosti oltářní obhajovali dva bohoslovci na zmiňované kutnohorské synodě, která byla zároveň i sjezdem, kde se nakonec nepodařilo dosáhnout vyřešení sporu. Vyjednavací však rozhodli alespoň o tom, že konečné slovo o přípustnosti remanenčního stanoviska bude mít zemský sněm v Praze. Tento sněm pak v lednu 1444 definitivně odsoudil tábořskou věrouku, a přestože zatím neexistoval žádný mocenský mechanismus, který by tábority za jejich porušování usnesení z pražského sněmu postihl, představitelé radikálního směru si museli být dobře vědomi, že s příchodem silného panovníka se jejich trpěná existence může octnout ve velkém ohrožení.⁶⁹

Po smrti východočeského hejtmana Hynka Ptáčka z Pirkštejna 27. srpna 1444 si východočeské landfrýdy jako svého vrchního hejtmana zvolily Jiřího z Poděbrad.⁷⁰ Začátek působení Jiřího z Poděbrad v čele bloku husitského středu se nesl v oboustranné nedůvěře. Sešlo z původně dohodnutého sněmu v Praze, protože kališníci nechtěli jet přímo do Prahy a

⁶⁷ Hradec Králové, Chrudim, Vysoké Mýto, Polička, Trutnov, Jaroměř, Dvůr Králové a nejvýznamnější Mělník, kde od roku 1441 Barbora sídlila.

⁶⁸ P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české VI.*, str. 77 – 82.

⁶⁹ P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české VI.*, str. 82 – 87.

⁷⁰ P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české VI.*, str. 90.

požadovali jednání přímo na hradě, což zase naopak znervózňovalo Menharta z Hradce, který se obával, aby nedošlo k ozbrojenému střetu nebo k jiným škodám. Nemožnost dohody zapříčinila, že místo sněmu byly opět svolány jen dva sjezdy pro každou stranu zvlášť, které se konaly v říjnu roku 1444. Zatímco tzv. rakouská strana umírněných kališníků a katolíků Oldřicha z Rožmberka se sjela do Prahy, strana Jiřího z Poděbrad uskutečnila svůj sjezd v Nymburce.⁷¹

⁷¹Rudolf URBÁNEK, *České dějiny, díl III., část I, Věk poděbradský II.*, Praha 1918 str. 27.

5. Nymburk za husitské revoluce a vlády Zikmunda Lucemburského

Ještě na podzim roku 1420 stál Nymburk na Zikmundově straně. Zikmund údajně Nymburk navštívil někdy v říjnu těsně před dobytím Vyšehradu Pražany, když zoufale sháněl žoldáky pro obranu obléhané pevnosti.⁷² Odhaduje se, že tou dobou sídlily ve středočeských královských městech Kouřimi, Českém Brodě a Nymburce Zikmundovy posádky o počtu šest až sedm tisíc mužů.⁷³ Vítězství Pražanů v bitvě u Vyšehradu na počátku listopadu však mělo zásadní vliv na další vývoj v zemi. Nejen, že Zikmundova porážka znamenala ztrátu významné pevnosti v blízkosti Prahy, ale vedla také ke ztrátě Zikmundova vlivu v Čechách a na Moravě. Pokles Zikmundových pozic a jeho prestiže se jasně projevil bezprostředně i ve středních Čechách, kde se o vliv začali hlásit představitelé kališnické šlechty, především Jan Puška z Kunštátu a bratři Viktorín⁷⁴ a Boček z Poděbrad,⁷⁵ kteří měli v závěru roku 1420 nejbližší k Pražanům.

Po prohrané bitvě u Vyšehradu nechával zřejmě Zikmund své uherské žoldáky, aby loupili a plenili v okolí Nymburka, kde se nacházeli.⁷⁶ To místní šlechtu nemohlo nechat v klidu, zvláště když došlo k vyplenění nově založené Lhoty mezi Poděbrady a Sadskou. Hynek z Poděbrad se postavil 25. listopadu uherským žoldněřům na odpor. Na pomoc mu přispěchal i bratr Viktorín, který se ještě 24. listopadu podílel jako jeden z velitelů na dobytí Říčan, které byly v rukou Zikmundových mužů. V boji za ochranu majetků a statků v Nymburském okolí nechyběl ani Jan Puška z Kunštátu, jemuž patřily Kostomlaty a nedaleký hrad Mydlovary. Mezi Nymburkem a Poděbrady tak došlo ke dvěma bitvám mezi Zikmundovými uherskými žoldněři usídlenými pravděpodobně do té doby v Nymburce a bojovníky poděbradských Kunštátů. Nejprve zřejmě poděbradští Kunštáti uspěli, ale tlak

⁷² Václav Vladivoj TOMEK, *Dějepis města Prahy*, díl IV., Praha 1879, str. 106.

⁷³ Michal PLAVEC, *Kapitoly z dějin královského Nymburka. Od dob nejstarších do roku 2009*, Cheb 2010, str. 77.

⁷⁴ Viktorín z Kunštátu a Poděbrad (1417 – 1427), otec Jiřího z Poděbrad, byl synem Bočka staršího z Poděbrad, nejvyššího písaře, a měl za manželku Annu z Wartenberka. Bitvy na Vítkově se ještě neúčastnil, ale při obléhání a následném zneškodnění Zikmundových sil na Vyšehradě sehrál jednu z rozhodujících rolí (pravděpodobně byl zástupcem hlavního hejtmana Hynka Krušiny z Lichtenburka). V dalších letech Viktorín nejčastěji vystupoval jako stoupenec Jana Žižky z Trocnova. Působil také jako jeden z Pražských hejtmanů. Srv. Miroslav PLÁČEK – Peter FUTÁK, *Páni z Kunštátu. Rod erbu vrchních pruhů na cestě k trůnu*, Praha 2006, str. 364, 365, 366, 367, 582, 583.

⁷⁵ Tento muž (+ 1426) v pramenech i literatuře vystupuje pod různými jmény, například Hynek Boček z Kunštátu, Boček z Poděbrad, Hynek Boček z Kunštátu a Poděbrad, Hynek z Poděbrad a Kunštátu. Vždy se však jedná tutéž osobu, bratra Viktorína z Poděbrad a Kunštátu. Srv. M. PLÁČEK – P. FUTÁK, *Páni z Kunštátu*, str. 366-367.

⁷⁶ M. PLAVEC, *Kapitoly z dějin královského města Nymburka*, str. 77.

uherských žoldnéřů v průběhu listopadu a prosince sílil natolik, že byli Kunštátí nuceni požádat o pomoc Pražany. Pražané vyrazili na pomoc 17. prosince a podařilo se jim cestou dobýt Brandýs nad Labem, další ze sídel Zikmundových jednotek, ale kvůli mrazům se nakonec stáhli zpět do Prahy a k Nymburku nedorazili. Kunštátí se proto pokusili vypořádat se s uherskými vojsky sami bez posil, ale během své útočné akce na sv. Štěpána (26. prosince 1420) byli rozprášeni u dnešní obce Velké Zboží.⁷⁷ Nymburk tak stále zůstal na Zikmundově straně, přestože okolní kališnická šlechta získávala čím dál tím větší vliv na vnitropolitické záležitosti. Jejich vliv se nejlépe ukázal, když se hejtmany, a tedy i představiteli dvacetičlenné zemské vlády, tzv. Rady Království českého, jež měla od zemského sněmu z června 1421 v Čáslavi řídit zemi do přijetí nového krále, stali Kunštátí Jan Puška z Kunštátu (uváděn též z Kostomlat), Viktorín Boček z Kunštátu a na Poděbradech (uváděn též na Liticích) a Hynek Boček z Kunštátu a na Poděbradech.⁷⁸ Naopak na Zikmundově straně, a do jara 1421 i po boku Nymburka, setrvali Petr Šváb z Havraně⁷⁹ a panoš Jan Šváb z Jíkve.⁸⁰

Po násilnostech vůči kněžím jen pokračoval v zemi zmatek, a jak uvádí V. V. Tomek, kněží prchali před násilím, kam se dalo, ti katoličtí pak především do Nymburka, Českého Brodu, Kouřimi a Kolína.⁸¹ Na jaře Zikmund opustil Čechy, jeho jednotky v Nymburce a dalších věrných městech však zůstávaly, a i proto Nymburk stále patřil mezi věrné katolické straně. Jeho věrnost již však neměla trvat dlouho. V jarních měsících došlo k dobývání řady menších sídel mezi Prahou a Nymburkem a k obléhání Českého Brodu, na jehož konci zuřiví kališníci upalovali obránce města. Dobývání města 17. dubna se účastnili i oba bratři Bočkové z Poděbrad.⁸²

Král pobýval příliš daleko, aby mohl věrným městům pomoci. Hrozba obléhání a násilností byla proto pravděpodobně největším důvodem k otevřenému přistoupení Nymburka a dalších měst k podobojí, jehož stvrzení proběhlo 10. května 1421.⁸³ Nymburk se tím zavazoval k uznávání a plnění čtyř artikulů pražských a k dopomáhání Pražanům k všeobecnému blahu.⁸⁴

⁷⁷ M. PLAVEC, *Kapitoly z dějin královského města Nymburka*, str. 78.

⁷⁸ M. PLAČEK – P. FUTÁK, *Páni z Kunštátu.*, str. 366 - 367.

⁷⁹ U Petra Švába se však traduje, že zahynul v bitvě Vyšehradu, což by znamenalo, že by v roce 1421 už nemohl být Nymburku a Zikmundovi nikterak nápomocen.

⁸⁰ M. PLAVEC, *Kapitoly z dějin královského města Nymburka*, str. 78 - 79.

⁸¹ V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy*, IV., str. 136.

⁸² František ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3. Kronika válečných let*, Praha 1996, str. 79.

⁸³ M. PLAVEC, *Kapitoly z dějin královského města Nymburka*, str. 80.

⁸⁴ V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy*, IV., str. 156.

Změna poměrů ve městě následně zapříčinila odchod řady kněží a přeměnu ve strukturu správy města. Vítězní kališníci zrušili funkci rychtáře a moc nad městem převzal Jan Puška z Kunštátu, pražský hejtman, který nyní disponoval vojenskými a správními pravomocemi nad městem a okolím.⁸⁵ Přestup města k podobojí a vstup do pražského městského svazu na jaře roku 1421 také znamenal povinnost poslouchat vojenské velení svazu. Dále musel Nymburk, stejně jako ostatní královská města, platit Praze jako hegemonovi městského svazu důchody, které dříve náležely králi a královskému podkomořímu. Do Prahy proto proudily z ostatních ovládaných měst zisky z nájmu rucht, šosů,⁸⁶ ungeltu,⁸⁷ z platů z masných krámů, z lavic chlebných atd. Navíc si Praha přivlastňovala i další dřívější práva krále v královských městech, takže místo podkomořího byli do měst průběžně vysíláni pražští radní, kteří mohli svévolně sesazovat a jmenovat konšele. Do některých měst byli přímo dosazováni hejtmáni, což byl právě případ Nymburka a již zmiňovaného Jana Pušky z Kunštátu.⁸⁸

Po bouřlivém prvním pololetí roku 1421 jako by se v Nymburce nic nedělo. Až k roku 1423 se zachovala listina, která svolávala na sv. Václava sjezd strany podobojí. Jako svolavatelé se uváděli Hašek z Valdštejna, toho času mincmistr v Kutné Hoře, purkmistři Starého a Nového Města pražského a tehdejší Vyšehradský purkrabí. Na sjezdu mělo dojít k dohodám o řešení všeobecných problémů v zemi, jako byly loupeže a bezpráví a zvláště se mělo jednat o zvelebení zákona božího. Bohužel však chybí písemné doklady o tom, zda se sjezd, kam se měli dle dochovaného pozvání dostavit vždy dva konšelé z jednoho města a na který jeho svolavatelé plánovali diskuse o obecném dobrém, skutečně sjel.⁸⁹

Přestože se nám zpráv o Nymburce v letech 1421 – 1424 příliš nedostává, je zřejmé, že osudy města byly spojeny s činností pražského městského svazu, na jehož vzniku se vojensky podílel i Jan Žižka. Svaz především prosazoval čtyři artikuly pražské a neuznával Zikmunda Lucemburského českým králem. Po převratu Jana Želivského na přelomu června a července 1421 vedla Prahu radikální skupina podporovaná chudinou, která však záhy po vojenském neúspěchu u Mostu v srpnu 1421 a po zatčení a popravě Jana Želivského 9. března 1422 ztratila rozhodující vliv. Prahu ovládli umírnění husité, kteří uznali Zikmunda

⁸⁵ M. PLAVEC, *Kapitoly z dějin královského města Nymburka*, str. 80 - 81.

⁸⁶ Šos byla městská berně vybíraná mezi obyvateli města na platy panovníkovi.

⁸⁷ Ungelt byl druh středověkého cla, které se vztahovalo na místa tzv. nuceného skladu, kde se kupci museli ubytovat a povinně vyložit své zboží k prodeji domácím kupcům. Podle typu zboží jim pak byl správcem dvora vyměřen poplatek, který se odváděl panovníkovi.

⁸⁸ V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy*, IV., str. 175 - 176.

⁸⁹ M. PLAVEC, *Kapitoly z dějin královského města Nymburka*, str. 81.

Korybutoviče za správce země. Během roku 1423 došlo ve spletitých vnitřních poměrech země k rozchodu Jana Žižky s Tábority a naopak k budování silného východočeského husitského svazu, což vzbudilo odpor Pražanů. Jejich boj proti Žižkovi však vedl jen k jedné porážce za druhou (bitva u Hořic 20. dubna 1423, bitva u Strauchova Dvora 4. srpna 1423) a nakonec po krvavé bitvě 7. června 1424 k rozpadu pražského městského svazu.⁹⁰

Nymburk ještě v pražském svazu zůstával.⁹¹ Další události týkající se města výrazně ovlivnily i život Jan Pušky z Kunštátu, který s příchodem Zikmunda Korybutoviče patrně ztratil svůj dřívější vliv a v roce 1423 byl již pouze hejtmanem v Kolíně. Ještě se účastnil bitvy u Strauchova Dvora na straně Pražanů proti Žižkovi, ale pak zřejmě zůstával stranou hlavního dění, neboť se o něm nedochovaly žádné zprávy z následných bitev, potyček a sněmů či sjezdů. Je tedy otázka, jestli byl hejtmanem začátkem roku 1425, kdy Východočeši stupňovali svou ofensivu vůči pražskému městskému svazu a mimo jiné napadli a dobyli Nymburk. Město obsadil Jan Hvězda, který nechal Jana Pušku z Kunštátu uvěznit na jeho vlastním hradu Mydlovary a Puška ve vězení brzy zemřel. Předpokládá se však, že Puška tou dobou již nebyl příliš aktivní a spíše se držel stranou a že vězněn byl pravděpodobně z důvodu nějaké dávné nevraživosti, pomsty anebo kvůli majetkovým nesrovnalostem. Existuje též domněnka, že se ke konci života přidal na Žižkovu stranu, stejně jako učinili další Kunštáti, kteří spolupracovali s východočeským svazem. Pobídka k věznění klidně mohla vzejít od Kunštátů, kterým po Puškově smrti připadlo jeho panství. Ostatně nevraživost mezi Hynkem Bočkem z Poděbrad a Janem Puškou, pocházejícím z Lysické větve Kunštátů, byla dostatečně známa.⁹²

Po ovládnutí Nymburka Východočeskými orbity spojenými s částí Táboritů město odpadlo od pražského svazu. Nová moc dosadila na místo hejtmana Otíka z Lozy, významného husitského vojevůdce, který v roce 1429 velel při husitských bojových výjezdech do Lužice a v roce 1432 krátce zastával i funkci vrchního hejtmana tábořských vojsk.⁹³ Tábořský Nymburk brzy začal být trnem v oku Hynku Bočkovi z Kunštátu. Hynek, stojící ještě před bitvou u Strauchova Dvora na straně Pražanů, poté podporující v druhé polovině roku 1423 a v roce 1424 Žižku, se totiž po Žižkově smrti (11. října 1424) začal hlásit k Zikmundu Korybutovičovi, litevskému princovi a českému zemskému správci. Otevřený přechod a vlastně i návrat Hynka Bočka z Kunštátu k pražské straně ještě na konci roku 1424,

⁹⁰ František ČAPKA, *Dějiny země Koruny české v datech*, Praha 1999, str. 202 – 209.

⁹¹ M. PLAVEC, *Kapitoly z dějin královského města Nymburka*, str. 82.

⁹² M. PLAČEK – P. FUTÁK, *Páni z Kunštátu*, str. 371, 409 – 411.

⁹³ M. PLAVEC, *Kapitoly z dějin královského města Nymburka*, str. 84.

a zvláště zvýšení jeho kreditu v zemi po veleúspěšné bitvě u Ústí nad Labem 16. června 1426 vyprovokoval tábority a sirotky pod společným velením Prokopa Holého, Jana Královce z Hrádku a Kunše z Bělovic k obléhání poděbradského hradu, kde Hynek Boček z Kunštátu pobýval. Po neúspěšném několikátýdenním obléhání však ničeho nedosáhli a odtáhli s nepořízenou pryč.⁹⁴ Nyní se Hynek Boček, kterému se jistě ještě více zvedlo sebevědomí, rozhodl svým nepřátelům odpovědět dobytím nedalekého Nymburka ovládaného tábority. Během svého útoku na Nymburk byl však zasažen střelou z kuše nebo luku a o několik dní později na následky zranění zemřel, jak uvádí kronikář Bartošek z Drahenic. Nejedná se ale o jedinou zprávu o Bočkově smrti. Existuje i verze, podle které se Hynek Boček dostal společně se svým písařem mezi dvě Bobnické brány, které Nymburští pohotově uzavřeli a sebevědomého dobyvatele na místě ubili. Zbytek Bočkovy družiny se pak už ani nesnažil dostat do města a rozptýlil se po okolí. Smrt Hynka Bočka u Nymburských bran byla zdrojem řady nymburských pověstí. Václav Dlabač⁹⁵ v 19. století zaznamenal, že Bočka utloukla k smrti sladovnická chasa, která ve chvíli, kdy se Boček octl mezi dvěma branami, zrovna nabírala vodu v městských příkopech.⁹⁶ Ať už ale nebohý Boček přišel o život jakýmkoli způsobem, pro Nymburk bylo podstatné, že se ubránil dobyvatelům a zůstal pod vlivem táboritů.

V následujících letech byly proto události v královském městě Nymburce a jejich vývoj těsně spjaty s aktivitami tábořského svazu, který podnikal proslulé spanilé jízdy směřující za hranice Čech. Táborité a sirotci (Východočeši) si při svých spanilých jízdách kladli za cíl preventivním protiúderem zmařit případné přípravy nepřátel na vpád do Čech, rozšířit husitské myšlenky i za hranice Čech a získat nezbytné zásoby a prostředky pro život bojovníků. Ke spanilým jízdám se začali uchýlovat až po úspěchu u Tachova v srpnu 1427, kde spojené husitské síly táboritů, sirotků a Pražanů zahaly IV. křížovou výpravu, ale za předeheru k těmto jízdám bývá považována už bitva u Světlé (Zwettl). Po tachovském úspěchu táborité a sirotci směřovali svá tažení do Slezska (leden – květen 1428, podzim 1429 i s tažením do Horní Lužice, léto 1430), Saska a Bavorska (Vánoce 1429 – únor 1430), Horní Lužice (únor – květen 1431), Rakous (říjen 1431), Uher (jaro 1432), Braniborska a Lužice (jaro 1432).⁹⁷

⁹⁴ M. PLAČEK – P. FUTÁK, *Páni z Kunštátu*, str. 371 – 372.

⁹⁵ Václav DLABAČ, *Memorienbuch der Stadt Nimbürg*, rkp. nevydáno 1843 - 1864.

⁹⁶ M. PLAVEC, *Kapitoly z dějin královského města Nymburka*, str. 84 - 85.

⁹⁷ F. ČAPKA, *Dějiny země Koruny české v datech*, str. 210 – 214.

Spanilé jízdy se týkaly i Nymburka. Přímých svědectví se nezachovalo mnoho, ale alespoň v případě útoků tábořského vojska do oblasti Opavska, Ratibořska a Kozelska v březnu 1430 se potvrdilo, že Nymburk byl stále ovládán tábority, přestože se zde o něm ještě nemluvilo a jeho služeb mělo být využito až za více než o rok později po řádění táboritů na Opavsku. Jádru tábořského vojska ukončilo svůj pobyt v oblasti na konci dubna 1430 a zanechalo zde velkou spoušť, jak bylo jeho zvykem. Jarní nájezdy táboritů nejvíce postihly knížete Přemysla Opavského, který byl nakonec pod vlivem okolností nucen uzavřít s tábority 20. září 1431 smlouvu o neútočení a přitom slíbit, že do jednoho roku uzná čtyři artikuly pražské, k nimž se připojí. V případě neuposlechnutí mu hrozila pokuta 4000 kop grošů a navíc musel poskytnout jako záruku rukojmí, kteří měli být drženi právě v tábořském Nymburce. Bohužel však neexistují žádné doklady o tom, že k převozu a následnému vezení rukojmích v Nymburce skutečně došlo. Dochoval se pouze dopis obsahující takovéto plány. Navíc Přemysl Opavský nakonec dohodu nedodržel a navzdory slibům zůstal katolíkem, přičemž později, na jaře 1433 zaútočil na tábořské jednotky na Odře.⁹⁸

Zmínky o Nymburce však potvrzují, že středočeské město na Labi stále náleželo do sféry tábořského vlivu a tvořilo tak součást radikálního husitského uskupení vedeného Prokopem Holým. To podle Michala Plavce potvrzuje i několik rukopisů uložených v Österreichisches National Bibliothek ve Vídni, které zřejmě vznikly ve 20. a 30. letech 15. století.⁹⁹

Na začátku 30. let konečně došlo k prvním jednáním husitských představitelů s koncilem v Basileji a v roce 1433 dokonce i k prvnímu veřejnému slyšení v čele s Prokopem Holým. Názorová stanoviska jednotlivých frakcí husitského hnutí však byla natolik odlišná a jejich představitelé do té míry neústupní, že se další jednání odehrávala v Praze. Uzavírání dílčích mírových smluv pomalu začínalo odporovat existenci polních vojsk táboritů a sirotků, což však jejich vojevůdci nehodlali akceptovat a v létě 1433 počali obléhat Plzeň. Odpor k radikálním husitům spojil na čas katolíky a umírněné kališníky, kteří utvořili tzv. panskou jednotu, v květnu 1434 se zmocnili Nového Města pražského a donutili tak tábority a sirotky k ukončení obléhání Plzně. Vše směřovalo k rozhodující bitvě, která se nakonec uskutečnila 30. května 1434 u Lipan nedaleko Českého Brodu. Radikální husité v čele s Prokopem

⁹⁸ M. PLAVEC, *Kapitoly z dějin královského města Nymburka*, str. 85.

⁹⁹ M. PLAVEC, *Kapitoly z dějin královského Nymburka*, str. 85 – 87.

Holým, který v bitvě padl, zde utrpěli zdrcující porážku, která ukončila jejich vojenskou přesilu.¹⁰⁰

Následovaly politické diskuse na zemském sněmu a vyhlášení všeobecného příměří s platností jednoho roku. Kompaktáta představující okleštěnou podobu původního „programu revoluce“ a Zikmundovo nástupnictví, které se v politických dohodách rýsovalo, vyburcovalo některé zbylé představitele radikálního husitství, především hradeckého kněze Ambrože a čáslavského hejtmana Jana Roháče z Dubé k poslednímu odporu vůči převaze umírněných kališníků a katolíků. Na prosinec roku 1434 proto svolali do Tábora sjezd tábořské strany, jehož se zúčastnil i Nymburk. Sjezd se 21. prosince usnesl na společném postupu při zasedáních zemského sněmu, kde hodlali radikálové hájit především své náboženské a s tím i ruku v ruce jdoucí mocenské zájmy.¹⁰¹ Přítomnost Nymburka na sněmu, k němuž se již řada obcí stavěla apaticky, nasvědčuje tomu, že se Nymburk bitvy u Lipan účastnil na straně poražených radikálních husitů a nadále usiloval o tuto politickou orientaci. Nebylo však tajemstvím, že v rámci poražených radikálů docházelo k názorovým třenicím a pokus nově zvoleného tábořského hejtmana Jana Roháče z Dubé vzdorovat vojensky nástupu Zikmunda Lucemburského na český trůn vedl jen k postupnému odpadávání obcí od jednoty tábořských a sirotčích měst utvořené v prosinci 1434. Většina měst a obcí již ztrácela zájem na pokračování bojů a radši se přiklonila k umírněnějším proudům podobojí, popřípadě k novému vůdci tábořského svazu, knězi Bedřichu ze Strážnice, který vyjednal řadu ústupků a uznal Zikmunda za dědice české koruny. Tak i královské město Nymburk uznalo Zikmunda za nového krále a vyslalo své zástupce na holdování králi konané 14. srpna 1436 Jihlavě.

Po nástupu Zikmunda Lucemburského na český trůn v srpnu 1436 začal nový král ihned dosazovat své lidi do úřadů, do městských rad jmenoval loajální měšťany a řadu měst si získával obnovováním, případně rozšiřováním jejich privilegií. K městům z bývalého tábořského svazu, která se zúčastnila jeho holdování v Jihlavě, zaujal kladný postoj, díky čemuž se Nymburk dočkal potvrzení svých dřívějších výsad.¹⁰²

¹⁰⁰ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3*, str. 259 – 274.

¹⁰¹ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3*, str. 296 – 303.

¹⁰² F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3*, str. 314.

6. Sjezdy v Nymburce v letech 1439, 1440 a 1444

Jak již bylo výše uvedeno, sjezdy v Nymburce se konaly tři, a sice v letech 1439, 1440 a 1444, přičemž sjezd v roce 1440 se od obou zbývajících lišil, neboť se nejednalo o sjezd ryze politický, ale o sjezd reprezentace Boleslavského kraje.

První ze sjezdů se konal v roce 1439, v politicky velmi napjaté době. Nečekaně totiž zemřel Albrecht Rakouský a bylo nutné najít nějaké východisko z této situace. Albrecht po sobě zatím nezanechal dědice,¹⁰³ avšak jistá naděje zde ještě byla, protože Albrechtova vdova Alžběta Lucemburská byla právě v té době těhotná. Pod tíhou těchto událostí se konal v listopadu v Nymburce sjezd umírněných kališníků, v čele s Hynkem Ptáčkem z Pirkštejna.¹⁰⁴ Na tomto sjezdu bylo ujednáno, že je v zájmu celé země sejít se se stranou katolickou,¹⁰⁵ aby se společně ujednali, jak nastalou situaci vyřešit. V listě,¹⁰⁶ který byl odeslán z tohoto jednání, žádali pana Oldřicha z Rožmberka, aby se sjel sněm celé země, protože je nutné ujednat politická a náboženská opatření, přičemž je zde zaznamenán vzkaz Aleše ze Šternberka panu Oldřichovi z Rožmberka v Praze ještě před Albrechtovou smrtí.

Oldřich navrhovaná jednání sice nezavrhl, avšak na sjezd do Prahy nepřijel, nejspíše se rozhodl vyčkávat. Nakonec se sešel 20. listopadu v Jindřichově Hradci s Hynkem Ptáčkem a některými jeho stoupenci, přičemž bylo domluveno, že se 13. prosince obě strany sjedou, Oldřichova v Praze a Ptáčkova v Mělníce, Oldřich by pak o jednání své strany písemně informoval Ptáčkovy stoupence.¹⁰⁷ Sněm celé země byl prozatím odložen, pravděpodobně proto, že Oldřich byl ve styku s Albrechtovou vdovou Alžbětou, která se chtěla sněmu osobně účastnit, avšak vzhledem k jejímu těhotenství by to bylo problematické, a tak chtěla, aby se sněm odložil do doby, než porodí. Sněm se nakonec konal 6. ledna 1440 a účastnili se ho zřejmě i zástupci vedlejších zemí.¹⁰⁸ Výsledkem těchto jednání byl tzv. List mírný, podle něhož by se měl obnovit stav před Albrechtovým nástupem na trůn, potvrdit Rokycanu jako arcibiskupa a především zachovávat kompaktáta.

¹⁰³ Měl pouze dceru Alžbětu, narozenou v roce 1438. Viz Rudolf URBÁNEK, *České dějiny, díl III., část I, Věk poděbradský I.*, Praha 1915, str. 460.

¹⁰⁴ Sjezdu se účastnil mimo jiné i Jiří z Poděbrad a Petr ze Zvířetic. Viz R. URBÁNEK, *Věk poděbradský I.*, str. 463.

¹⁰⁵ V jejímž čele byl Oldřich z Rožmberka.

¹⁰⁶ František PALACKÝ (ed.), *Archiv český, čili staré písemné památky české i moravské III.*, Praha 1844, str. 464.

¹⁰⁷ R. URBÁNEK, *Věk poděbradský I.*, str. 464.

¹⁰⁸ Měla se ho účastnit i slezská knížata., R. URBÁNEK, *Věk poděbradský I.*, str. 468.

V Listu mírném se sice nejednalo o vzniku landfrýdů, neboli krajských zřízení v zemi, ale v jeho souvislosti se tato krajská uskupení objevila. Vznik landfrýdů nebyl v celé zemi rovnoměrný, někde vznikly dříve a někde později, v čele šly však landfrýdy východočeské, přičemž v Čáslavi 17. března došlo k zapsání společného zápisu pro čtyři spojené východočeské landfrýdy¹⁰⁹ a ještě před tím 10. března došlo v Nymburce k zapsání kraje Boleslavského.¹¹⁰

Poslední sjezd, který se konal v Nymburce v roce 1444,¹¹¹ se dá označit jako politicky nejvýznamnější. V zemi i nadále panovalo nepřátelství mezi stranou katolíků a umírněných kališníků, v jejichž čele stál již Jiří z Poděbrad, který nahradil Hynka Ptáčka z Pirkštejna.¹¹² Ještě za života Hynka Ptáčka narážela snaha o společný sjezd v Praze na neochotu jeho příznivců jet do Prahy, neboť se obávali, že jim nebude zajištěno bezpečí. A tak již po Ptáčkově smrti došlo k tomu, že se obě strany sjely každá jinde, Oldřichova v Praze a nyní již strana Poděbradská v Nymburce. Poděbradská strana požadovala zejména, aby se bez ohledu na otázku volby krále upravila zemská správa a zejména, aby byla striktně dodržována kompaktáta, neboť se tak mnohde nedělo, s čímž souvisel i požadavek, aby byl Jan Rokycana vysvěcen na arcibiskupa. Dále Poděbradova strana požadovala, aby vznikl výbor, který bude na plnění těchto požadavků dohlížet. Tyto požadavky byly zaslány panu Oldřichovi z Rožmberka, přičemž jeho strana se vyjádřila poměrně příznivě. Souhlasili s dodržováním kompaktát a mělo se dohlédnout, aby tam, kde se přijímalo pod obojí a nyní se tak neděje, byl utrakvismus znovu obnoven a mělo se zakročit, aby byl Jan Rokycana vysvěcen na arcibiskupa, třetí požadavek strany Poděbradské přijat nebyl. Strana Poděbradská vytýkala také straně katolické, že nedbá na dodržování úmluv, a že se vyhýbá vyřešení otázky zemské správy. Co se týká otázky zvolení nového krále, v zápisu ze sjezdu v Nymburce vyplývá, že strana Poděbradská neměla námitek proti zvolení Ladislava Pohrobka, ale vzhledem k tomu, že mělo ještě dlouho trvat, než se bude moci ujmout vlády, znovu apelovala na řádné zajištění státní správy.¹¹³ Jak bylo již výše uvedeno, strana Oldřichova nevznesla námitek na dva ze tří požadavků strany Poděbradské, avšak celkový ráz odpovědi nebyl příliš příznivý. Pěla se chvála na vládu Zikmunda Lucemburského a nebyť jeho smrti, byla by otázka kompaktát již

¹⁰⁹ František PALACKÝ (ed.), *Archiv český, čili staré písemné památky české i moravské I.*, Praha 1840, str. 254 – 264.

¹¹⁰ *Archiv český I.*, str. 250-254.

¹¹¹ *Archiv český I.*, str. 286-288.

¹¹² Ten v roce 1444 zemřel.

¹¹³ Rudolf URBÁNEK, *České dějiny, díl III., část I, Věk poděbradský II.*, Praha 1918, str. 33.

vyřešena a částečně se svalovala vina za nedodržování Listu mírného a kompaktní práve na stranu Poděbradskou. Nakonec bylo dohodnuto, že se obě strany sjedou na jednání do Českého Brodu.¹¹⁴ V Brodě byly znovu přijaty první dva body z požadavků strany Poděbradské, bylo však také navrženo, aby byla Jiřímu z Poděbrad a Zbyňku Zajícovi z Házmburka dána moc jet jednat o vysvěcení Jana Rokycany tam, kam by uznali za vhodné, tzn. k papežovi nebo k basilejskému koncilu. K tomu měli dostat od stavů pečetě a měla být vybírána zvláštní berně. Dále se zde jednalo o navrácení Ladislava Pohrobka do země¹¹⁵ a byl svolán další sjezd, tentokrát do Prahy, který se uskutečnil v únoru roku 1445.

Sjezdy konané v Nymburce v rozmezí let 1439 – 1444 působí značně nesourodě a zdánlivě jediným jednotícím prvkem je místo konání. Krajský sjezd z roku 1440 si kladl úkol vytvořit jednotnou správu dané oblasti, zatímco zbývající sjezdy sloužily k setkání vrcholných politiků, kteří se zde hodlali sjednotit v dalším postupu ve své celozemské politice. Nejvýznamnějším se pak jeví třetí sjezd z roku 1444, jehož usnesení se dočkalo v následujících letech naplnění a pomohlo spoluutvořit strukturu státní správy Čech v době bezvlády. Při bližším zkoumání je však zřejmé, že sjezdy v Nymburce spojuje i něco jiného než pouhé místo konání. Je to kontinuita pořadatelů. V roce 1439 se v Nymburce sešla Ptáčkova strana husitského středu, o pět let později sem zavítal tentýž blok, tentokrát již pod vedením Jiřího z Poděbrad. V obou případech tedy Nymburk hostil husitský blok. S tím zdánlivě nesouvisí krajský sjezd z roku 1440, kam primárně směřovali urození muži z kraje a ne příznivci jednoho nebo druhého bloku. Vzhledem k tomu, že vznik landfrýdů považovala za svůj úspěch právě Ptáčkova strana, můžeme na sjezd Boleslavského kraje v roce 1440 pohlížet také z perspektivy stoupenců politiky Hynka Ptáčka z Pirkštejna, kteří takový sjezd mohli chápat jako další krok k zisku převahy bloku husitského středu v zemi. Nemůže být proto divu, že první ustanovení landfrýdu se odehrálo ve spřízněném Nymburce a další následovalo o týden později v Čáslavi. Sjezdy nebyly výlučně kališnické, do Nymburka přijížděli i katolíci a zvláště při krajském sjezdu nelze přesně říci, jaký podíl tvořili. To ani nemuselo hrát výraznější roli, protože na Poděbradovu stranu se přidávali i věrní katolíci. Představitelé katolického bloku v čele s Jindřichem z Rožmberka si však nikdy sjezd do Nymburka nesvolali, což nasvědčuje tomu, že Nymburk byl vnímán jako město v Ptáčkově a později Poděbradově sféře vlivu.

¹¹⁴ R. URBÁNEK, *Věk Poděbradský II.*, str. 33 – 35.

¹¹⁵ Ladislav toho času pobýval u římského krále Friedricha.

Závěrem tedy můžeme říct, že všechny tři nymburské sjezdy, ač konány za rozdílnými účely a na pozadí různých událostí, vždy sloužily bloku husitského středu a zvýrazňovaly úlohu tohoto středočeského města, které náleželo do mocenského kališnického teritoria.

7. Účastníci sjezdu boleslavského kraje 1440

Sjezd z roku 1440 je zajímavý mimo jiné tím, že se zachoval v úvodu zápisu jmenný seznam účastníků jednání, čímž se nám otvírá možnost zjistit, jaké bylo složení stavovské reprezentace v Boleslavském kraji, pokud budeme předpokládat, že se ustavujícího krajského sjezdu zúčastnili významní místní představitelé. Na tomto krajském sjezdu se jednalo zejména o praktických otázkách, které se týkaly především chodu a správy kraje, zúčastnit se tedy mohli jak představitelé a sympatizanté kališnické strany, tak zastánci tradičního katolictví.

V této kapitole se pokusím rozkrýt a zjistit, kdo byli účastníci sjezdu, abychom mohli lépe pochopit, jak vypadala situace v kraji po husitských válkách. Podívejme se tedy na onen seznam účastníků. Na první pohled je jasné, že někteří ze jmenovaných nejsou osobami neznámými, ale čelnými představiteli politického dění na celozemské úrovni. Nás však budou zajímat především představitelé regionální, o nichž mnohdy slyšíme poprvé až na tomto sjezdu.

We jmeno božie, amen. My Mikuláš Zajiec z Kosti, Hynce z Pirkšteina, Hašek z Walsteina, Jiřík z Kunstatu odjinud z Poděbrad, Jindřich z Wartmberka, Hynek Krušina z Lichtmberka, Jiřík z Dubé a z Wismburka, Petr ze Zwieřetic, Jindřich z Michalowic, Heník z Walštyna, Jan ze Štepanic, Jan ze Smiřic, Bohuše z Fricštyna, Jan ze Skály, Mikuláš Sokol z Lamberka, Chwal Berka z Dubé, Jan z Kunwaldu, Jindřich Berka z Dubé, Hynek Berka z Dubé, Hynek z Dube a z Destna, Petr Čauch z Nawarowa, Bohuněk z Klinštyna, Jan z Mochowa, Jan z Liblic, Jan z Bezdědic, Jan Semečka z Semčic, Smil z Brodec, Pešik ze Struh, Matesko z Zahořie, Rameš ze Hrádku, Jan Sekretář z Kostelce, Mstidruh ze Chlumu, Ješek z Hórek, Bohuše z Řepína, Zdeněk z Lúčimě, Petr Šitka z Wrchlabie, Friczek z Harasowa, Milota ze Hrušowa, Hanek ze Sliwna, Jaroš ze Chlumu, Jan ze Wšechlap, Homut z Bosyně, Sigmund ze Smojna, Oldřich z Rohatec, Zachariik ze Sliwna, Petřík ze Sliwna, Jan z Košátek, Leksa ze Sliwna, Sigmund ze Sliwna, Jan z Bezna, Stibor z Bezna, Petrle z Bezna, Mikulas Krabice, Jan Lačnowec ze Wtelna, Wich ze Wtelna, Jiřík z Tapné, Mikuláš z Woděrad, Prokop ze Wšelis, Mikšs Dowole ze Wšelis, Waněk ze Hrušowa, Ješek ze Chrwatec, Kuneš z Petrowic, Waněk z Wrabie, Jarda z Ujezdce, Waněk ze Chlumu, Waněk z Odic, Epik z Klenice, Ješek z Zábřdowic, Náček z Čilče, Jan Tlamík z Bratronic, Jan Návára z Semčic, Jindřich z Harasowa, Jan z Dúbrawan, Chwalík ze Mšena, Krasek z Pěčic, Bernart z Rajsic, Petřík ze Wtelna, Mutina ze Chlumu, Bohuslaw z Budčewsi, Jan Lačnowec ze Wšechlap, Jan z

*Hawraně, Tupec z Mečieře, Petr z Újezdce, Žich z Sedlce, Wítek z Wésky, Mikuláš z Luže, Diwiš z Nyněchowa, Beneš z Nyněchowa, Jirgl z Liběchowa, Wršek z Uhelnice, Diwšs z Obrobec, Jan ze Wšetat, Smil z Nedomnic, Ondráček ze Hlavna, Řimek z Čečelic, Zbyněk Kabát z Ujkowic, Jan Blekta z Dětinic, Fricek ze Stakor, Karel z Jiekwe, Jaroš ze Stranowa, Janek z Cetně, Wítek ze .Chwistonos, Kraslice z Kunratic, purkmistr, konšelé, starší wšecka obec města Nimburskeho nad Labem.*¹¹⁶

Jedním z úkolů sjezdu bylo zvolit představitele právě se ustavujícího Boleslavského kraje. Po jednohlasné volbě se do čela kraje postavili dva hejtmani, Jiří z Poděbrad a Kunštátu a Jan ze Smiřic. **Jiří z Poděbrad** (1420 – 1471) pocházel z poděbradské větve rodu pánů z Kunštátu, významného panského rodu původem z Moravy. Sám Jiří byl synem Viktorína Bočka z Poděbrad, který významně ovlivňoval poměry na Nymbursku v období husitských válek až do své smrti roku 1427. Jiří z Poděbrad patřil k bloku husitského středu pod vedením Hynka Ptáčka z Pirkštejna a po jeho smrti se stal vedoucím mužem bloku husitského středu, později zemským správcem a dokonce i českým králem.¹¹⁷

Druhý hejtman, **Jan ze Smiřic**, byl mužem, jehož na vrchol vynesla husitská revoluce. Ač zeman, získal si velký vliv a v průběhu bojů i velké jmění. Položil základy budoucímu slavnému rodu Smiřických ze Smiřic.¹¹⁸ Na začátku husitské revoluce stál na straně Prahy¹¹⁹ a v roce 1421 se přidal k husitským vojskům, když v té době pravděpodobně už vykonával

¹¹⁶ František PALACKÝ (ed.), *Archiv český, čili staré písemné památky české i moravské I.*, Praha 1840, str. 249 – 250.

¹¹⁷ Považuji za zbytečné obsáhle rozepisovat životopis Jiřího z Poděbrad, neboť mu byl v literatuře věnován již dostatečný prostor. Kromě velkých syntetických prací, ve kterých je této významné osobnosti českých dějin poskytnuta přiměřená pozornost, upozorním alespoň na některé monografické práce. Jedná se o: Josef MACEK, *Jiří z Poděbrad*, Praha 1967; Otakar ODLOŽILÍK, *The Hussite King. Bohemia in European Affairs 1440 – 1471*, New Brunswick, 1965; Frederick Gotthold HEYMANN, *George of Bohemia King of Heretics*, New Jersey 1965; Rudolf URBÁNEK, *Husitský král*, Praha 1926; Rudolf URBÁNEK, *Jiří z Poděbrad a české národní království*, Praha 1920. Přehled těchto publikací by pak mohl být doplněn ještě řadou dílčích studií týkajících se osobnosti Jiřího z Poděbrad a jeho doby, nichž zmíním alespoň některé: František BENEŠ, *Dodatky k publikovaným listům krále Jiřího*, Sborník archivních prací 16, 1966, č. 1, str. 198 – 203; Jaroslav BOUBÍN, *Česká „národní“ monarchie. K domácím zdrojům a evropskému kontextu království Jiřího z Poděbrad*, Praha 1992; Petr ČORNEJ, *Pohaslý lesk panovníckého majestátu v porevolučních Čechách*. In: *Lesk královského majestátu ve středověku*. Pocta Prof. PhDr. Františku Kavkovi, CSc. k nedožitým 85. narozeninám, Praha, 2005, s. 99-122; Josef MACEK, *Král Jiří a král Matyáš. Od přátelství k nepřátelství (1458 – 1469)* Časopis matice moravské 110, 1991, č. 2, str. 297 – 311; Josef POLIŠENSKÝ, *Jiří, král český a jeho snahy o mír a bezpečnost v Evropě*, Praha 1997.

¹¹⁸ Miroslav PLAČEK – Peter FUTÁK, *Páni z Kunštátu. Rod erbu vrchních pruhů na cestě k trůnu*, Praha 2006, str. 548.

¹¹⁹ František ŠMAHEL, *Husitská revoluce 1. Doba vymknutá z kloubů*, Praha 1995, str. 284.

funkci mělnického hejtmana v rámci pražského svazu.¹²⁰ Jako takový také údajně v červnu 1423 spolupracoval na vojenských operacích bratří z Valečova na Mladoboleslavsku.¹²¹

V době silícího tlaku radikálních bratrstev na pražský svaz zastupoval společně s Vilémem Kostkou z Postupic a dalšími čtyřmi pražskými měšťany Korybutovu stranu v jednáních o příměří mezi svazy v říjnu 1425.¹²² V následujících letech pražský svaz ztrácel svůj vliv a državy na úkor radikálních bratrstev a roku 1427 už byl Mělník jedno z mála posledních měst, které ještě stálo po boku Prahy. Jan Smiřický tehdy vedle hejtmanského úřadu na Mělníku spravoval ještě arcibiskupskou Roudnici nad Labem¹²³ a vlastnil tvrz Toušeň.¹²⁴ Jeho loajalita k Praze se však brzy povážlivě otrásla, když 17. dubna 1427 došlo ke svržnutí knížete Zikmunda Korybutoviče z důvodu jeho sbližování se s katolickou stranou a přibývajících ostrých výpadů univerzitních mistrů proti husitské věrouce. Jeho odchýlení od pražského svazu dokazuje údajný slib braniborskému kurfiřtovi Bedřichovi, že mu v případě útoku na Prahu odevzdá společně s Hynkem z Kolštejna pět tvrzí včetně Roudnice nad Labem a Mělníka, nad nimiž vykonával správu.¹²⁵ Braniboři se však k žádné akci nedostali a po bitvě u Tachova v srpnu 1427 příznivci Zikmunda Korybutoviče, Jan ze Smiřic a Hynek z Kolštejna, začali kalkulovat s možností, že by se Prahy zmocnili sami. Jejich vojenský útok na Prahu, který podnikli 6. září 1427, však skončil neslavně, Hynek z Kolštejna při bojích ve městě zemřel a Jan Smiřický upadl do zajetí pražským měšťanům.¹²⁶ Ve vězení však příliš dlouho nepobyl, neboť mu k útěku dopomohla údajně zamilovaná Pražanka. Sotva Jan opustil město, už musel v únoru 1428 bránit „svou“ Roudnici nad Labem před obléháním staroměstským hejtmanem Václavem Cardou z Petrovic, jehož útok nejenže odrazil, ale ještě si připsal další vojenský úspěch v podobě zisku městečka Hošťky.¹²⁷ V červenci téhož roku pak Zikmund z Vartenberka, Smiřického spojenc, zajal Václava Cardu z Petrovic, což zvýšilo pravděpodobnost dohody s Pražany¹²⁸ na navrácení majetku Smiřickému, k čemuž také po jistých peripetiích okolo dohody se Zikmundem z Vartenberka došlo.¹²⁹ S Václavem

¹²⁰ František ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3, Kronika válečných let*, Praha 1996, str. 81.

¹²¹ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3*, str. 136.

¹²² F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3*, str. 170 – 171.

¹²³ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3*, str. 185.

¹²⁴ Toušeň získal v roce 1421, kdy městečko s tvrzí dobyli Pražané. Viz August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, XV. díl, Praha 1998, str. 170.

¹²⁵ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3*, str. 193.

¹²⁶ Obě města pražská se zřejmě důsledkem toho opět sjednotila pod společné konšely a purkmistra.

¹²⁷ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3*, str. 199 – 202.

¹²⁸ V Praze se opět objevovaly nepokoje v souvislosti s nespokojenosti měšťanů s poměry po převratu proti Korybutovičovi.

¹²⁹ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3*, str. 206.

Cardou z Petrovic se pak sešel u jednoho stolu při přípravném jednání před basilejským slyšením.¹³⁰ Jan ze Smiřic chyběl v bitvě u Domažlic, jak poznamenal kronikář Bartošek z Drahenic, ale následně zase nechyběl u veřejného slyšení v Basileji, kterého se účastnil společně s Menhartem z Hradce roku 1433.¹³¹

Co se týče Smiřického držav, není zcela jisté, zda mu patřil Starý Berštejn. Jisté je, že společně s Čečkem z Pakoměřic roku 1429 dobyli jakýsi hrad v okolí Dubé, což by mohl být Berštejn.¹³² Jiné prameny zase informují o tom, že společně s Čečkem dobyli Český Dub, který pak v roce 1434 náležel Jiřímu z Vízmburka, mimo jiné též účastníku sjezdu v Nymburce.¹³³ Další panství, Lysou nad Labem, koupil v roce 1446 od Jana z Hradce.¹³⁴

Jan ze Smiřic byl také jedním z členů delegace, která jela za Zikmundem Lucemburským po jeho zvolení v září 1436 českým králem a politicky aktivní zůstával i nadále, když podporoval krále Albrechta.¹³⁵ Dokonce se zdá, že sjezd Boleslavského kraje pro něj startoval další etapu hvězdné kariéry. Poté, co se jako nižší šlechtic stal hejtmanem na Boleslavsku, zvolili jej za jednoho ze dvou vrcholných představitelů i v Litoměřickém kraji a Jan ze Smiřic tak byl jediný muž, který zároveň zastával funkci hejtmana ve dvou krajích.¹³⁶ Tento politický úspěch svědčil o Smiřického vysokém kreditu nejen v obou krajích, ale mezi šlechtou pohusitských Čech vůbec. Téhož roku se pak ještě účastnil volby nového krále v Praze.¹³⁷

Po nástupu Jiřího z Poděbrad do funkce zemského správce zaujal pozici člena rady, ale brzy se Jiřímu zprotivil, když trval na přijetí Ladislava Pohrobka v Čechách. Ladislav tehdy pobýval v Uhrách. Smiřický mu poslal varovný list, aby se do Čech nevydával bez vojska. Dopis však zachytil Ulrich Cellský, který o něm informoval Jiřího z Poděbrad. Zemský správce svolal radu, přečetl znění listu a požádal její členy, aby navrhli, co učinit s autorem textu. Rada navrhla, a výjimkou nebyl ani Jan ze Smiřic, vykonat nad autorem listu trest smrti. Až poté byli členové rady seznámeni s tím, že list napsal Jan ze Smiřic, o čemž svědčila

¹³⁰ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3*, str. 225.

¹³¹ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3*, str. 270.

¹³² August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, X. díl, Boleslavsko, Praha 1997, str. 170.

¹³³ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 264.

¹³⁴ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 348.

¹³⁵ František ŠMAHEL, *Husitská revoluce 4*. Epilog bouřlivého věku, Praha 1996, str. 76.

¹³⁶ Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české VI.*, (1437 – 1526), Praha/Litomyšl 2007, 62-63; Rudolf URBÁNEK, *České dějiny, díl III., část I., Věk Poděbradský I.*, Praha 1915, str. 484 – 486.

¹³⁷ P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české VI.*, str. 68.

jeho přivěšená pečeť. Dne 7. září 1453 následovala pod staroměstským pranýřem Janova poprava.¹³⁸

Do osmičlenné rady Boleslavského kraje byli dále jednohlasně zvoleni Petr Zvířetický z Vartenberka, Chval Berka z Dubé, Mikuláš Sokol z Lamberka, Pešík ze Struh, Jan z Mochova, Jan Lapačka ze Sukorad, Rameš z Hrádku a Ješek z Horek. Je patrné, že triumfovala nižší šlechta, z jejichž řad v čele kraje stálo kromě hejtmana Jana ze Smiřic dalších šest mužů. Josef Petrůň uvádí, že Mikuláš Sokol z Lamberka a Pešík ze Struh byli vladykové, zatímco zbývající členové rady, Jan z Mochova, Jan Lapačka ze Sukorad, Rameš z Hrádku a Ješek z Horek, náleželi mezi panoše.¹³⁹ Z panského stavu pocházeli pouze Petr Zvířetický z Vartenberka a Chval Berka z Dubé.¹⁴⁰

Petr Zvířetický z Vartenberka zpečetil v roce 1415 se svými bratry stížný list proti upálení Jana Husa, ale přesto zůstal katolíkem a po propuknutí nepokojů poslal společně s bratry Václavem a Benešem opovědné listy Pražanům. Během husitských bouří se bratři zvláště účastnili různých jednání a sněmů, Petr byl například na svatohavelském sněmu v roce 1423 v Praze. V roce 1433 se ještě psal seděním na Dchořovicích, z roku 1436 se však o něm již dochovala zmínka jako o Petru z Vartenberka seděním na Zvířeticích, neboť pravděpodobně po smrti bratrů získal hrad Zvířetice zcela pro sebe. Roku 1437 byl vyslán k basilejskému sboru¹⁴¹ a zastával funkci zemského soudce.¹⁴² Výrazně se angažoval před ustavením krajů, když společně s Jiřím z Poděbrad, Alešem Holickým ze Šternberka a Hynkem Ptáčkem z Pirkštejna inicioval svolání zemského sněmu na začátek roku 1440, ze kterého nakonec vzešel List mírný.¹⁴³ Po té, co se stal členem rady Boleslavského kraje, se účastnil se v Praze v červnu téhož roku jako volitel volby českého krále.¹⁴⁴ Tou dobou se již plně projevoval jako straník Hynka Ptáčka z Pirkštejna a jeho uskupení. I v následujících letech se aktivně zapojil do řady jednání, a později se zapojil do jednoty poděbradské. Zemřel

¹³⁸P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české VI.*, str. 112 – 114.

¹³⁹ Josef PETRŮŇ, *Skladba pohusitské aristokracie v Čechách*, Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et Historica 1, 1976. str. 9 – 80, zde 52 – 54.

¹⁴⁰ P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české VI.*, 62-63; R. URBÁNEK, *Věk Poděbradský I.*, str. 484 – 486.

¹⁴¹ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 106.

¹⁴² Václav Vladivoj TOMEK, *Dějepis města Prahy*, díl VI., Praha 1885, str. 122.

¹⁴³ P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české VI.*, str. 58.

¹⁴⁴ P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české VI.*, str. 68.

v říjnu 1446 v Bydžově, který získal od manželky. Jeho synové a dědicové Havel a Hašek zůstali při Jiřím z Poděbrad a doprovázeli ho při dobytí Prahy v roce 1448.¹⁴⁵

O **Chvalu Berkovi z Dubé**, příslušníku českého panského rodu a synu Jindřicha Berky mladšího, je známo, že od roku 1430 vlastnil Kuřívody nedaleko Ralska na dnešním Českolipsku.¹⁴⁶ Jednalo se o tvrz, kterou založil rod Berků z Dubé pravděpodobně v druhé polovině 14. století, a teprve na přelomu 14. a 15. století se zvyšoval její význam v okolí.¹⁴⁷ Chval získal tvrz po otci Jindřichu Berkovi z Dubé a držel ji ještě v roce 1446. Další zmínka o něm pochází z roku 1437, kdy prodal Milčany. Témuž Chvalu Berkovi náležel i Kadlín na Mělnicku, který však v roce 1445 daroval klášteru v Bělé.¹⁴⁸ Zatímco Kadlín ležel jižně od Kuřívod, další Chvalovy državy, panství Jablonný a Nový Falkenberg, se nacházely na severu od Kuřívod, na Českokubsku, kde pravděpodobně soustředil svou ekonomickou základnu. Obě tato panství, Jablonný a Nový Falkenberg, nejprve vlastnil Beneš z Vartenberka, později tímto majetkem ručil za svého bratra Jana, který měl jistý dluh vůči Hynkovi z Valdšteina, a poté ho prodal Chvalovi Berkovi z Dubé. Od jeho syna Pavla Berky z Dubé pak přešel prodejem v červenci 1447 Jindřichovi Berkovi z Dubé, dalšímu účastníkovi jednání v roce 1440.¹⁴⁹ O Chvalových politických aktivitách v kraji však bohužel není příliš mnoho známo, ale jeho syn Pavel se v roce 1448 účastnil tažení Jiřího z Poděbrad na Prahu. Nelze s určitostí tvrdit, zda sám Chval také sympatizoval s Jiřím z Poděbrad. Zemřel však již pravděpodobně v roce 1447.¹⁵⁰

Mikuláš Sokol z Lamberka, člen rady Boleslavského kraje, reprezentoval na rozdíl od zmiňovaných příslušníků panských rodů spíše kořistnickou šlechtu, která si během husitských bouří dokázala nejen šikovně nastřádat majetek, ale získat i politickou moc a prestiž. Mikuláš byl synem Jana Sokola z Lamberka, moravského válečníka a kondotiéra, který zemřel v roce 1411.¹⁵¹ Šmahel uvádí, že k jeho smrti došlo snad na otravu jedem, když se pár dní před tím stal hejtmanem dobytého hradu Radzyně v Polsku.¹⁵² O Mikuláši Sokolu z Lamberka se dozvídáme v roce 1417, kdy se jako dospívající společně s Bočkem, synem

¹⁴⁵ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 106.

¹⁴⁶ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 27.

¹⁴⁷ Jan PEŠTA, *Zámek Kuřívody*. In: *Průzkumy památek* 8/ 2/ 2001, str. 61-84.

¹⁴⁸ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 27.

¹⁴⁹ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 286.

¹⁵⁰ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 27.

¹⁵¹ M. PLAČEK – P. FUTÁK, *Páni z Kunštátu*, str. 666.

¹⁵² F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce* 1, str. 275.

Jindřicha staršího Zajímače (někdy také uváděn jako Jindřich z Jevišovic), pokoušeli za pomoci zrádce posádky zmocnit Pohořelic, což se jim však nejspíš nepodařilo.¹⁵³ Mikuláš žil pravděpodobně kořistnickým životem. Jako mladý se účastnil řady šarvátek, bitev a přepadů kupců na rakousko-moravském pomezí po boku svého otce Jana Sokola. Po smrti otce získal Mikuláš v Polsku latinské vzdělání a jako zámožný moravský rytíř se na počátku 20. let začal účastnit veřejného politického života.¹⁵⁴ V závěrečné fázi Žižkova života 20. září 1424 se připojil k slavnému vojevůdci jako příslušník starého tábora, což udělal zřejmě na vlastní pěst.¹⁵⁵ V roce 1430 už držel pod svou správou rozsáhlé církevní majetky v širokém okolí Červené Řečice.¹⁵⁶ Jako syn velitele žoldnéřů v sobě nezapřel kořistnické choutky a plně se to projevilo například v říjnu roku 1431 po vinobraní, když společně se Sezemou Zajímačem vedl loupeživou výpravu do Rakous. Po loupení v okolí klášterů Altenburg a Horn se spokojeně vraceli s kořistí domů, když se potkali s rakouskou jízdou v čele s Litoldem Krajířem z Krajku, který je porazil a veškerou kořist získal pro sebe. Sokol z Lamberka se spasil útekem.¹⁵⁷ Ještě v roce 1433 se účastnil jednání o nové zemské vládě jako tábořský řečický hejtman, kterým byl i v květnu 1434 těsně před bitvou u Lipan. Tou dobou se však příliš nahlas politicky neprojevoval, do bitvy zřejmě nevyjel a po pádu radikálních bratrstev si dokázal podržet svůj vliv, který se projevil třeba jeho účastí v delegaci vyslané za císařem Zikmundem.¹⁵⁸ Více než nějakou ideovou proměnu je však třeba hledat v jeho postojích snahu o udržení moci, statků a života.

Někdy po roce 1437 koupil hrad Falkenberg od jistého Jana Koloucha, kterému měl být hrad kvůli nezachování míru s Lužičany odebrán, ale než se tak stalo, hrad shořel a byl znovu opraven a Jan Kolouch ho stačil prodat. Mikuláš Sokol pak zanechal hrad svým dvěma dcerám Anežce a Kateřině.¹⁵⁹ Roku 1438 koupil od Václava z Vartenberka hrad i město Stráž (Vartenberk) nedaleko Ralska.¹⁶⁰

Roku 1440, kdy se účastnil na sněmu v Praze,¹⁶¹ se stal členem rady Boleslavského kraje a brzy na to pomohl také obléhanému hradu Valdštejn, když mu na pomoc přitáhl

¹⁵³ M. PLAČEK – P. FUTÁK, *Páni z Kunštátu*, str. 169.

¹⁵⁴ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce I*, str. 275-277.

¹⁵⁵ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3*, str. 151, 158.

¹⁵⁶ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3*, str. 224.

¹⁵⁷ M. PLAČEK – P. FUTÁK, *Páni z Kunštátu*, str. 171.

¹⁵⁸ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3*, str. 279, 293, 297.

¹⁵⁹ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 283.

¹⁶⁰ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 51.

¹⁶¹ Jednalo se o sněm, odkud vzešel List mírný. Viz *Archiv český I.*, str. 245.

společně s Janem Smiřickým. Obléhajícím byl tehdy hejtman hradeckého kraje, Jetřich z Miletínka, který si od svého vojenského zákroku sliboval zlikvidování lupičské bandy schované právě na Valdštejnu.¹⁶² Protože se obléhání odehrávalo až v červenci, oba zachránci Valdštejna už vlastně plnili své úkoly coby člen rady a hejtman Boleslavského kraje. Téhož roku se mohl těšit z vysoké pocty, v červnu se v Praze podílel na volbě nového krále Albrechta III. Bavorského, který však nakonec korunu odmítl.¹⁶³ V roce 1442 už zase bojoval na habsburské straně, když bránil město Bratislavu.¹⁶⁴ Kdy zemřel, se zatím nepodařilo zjistit.

Člen rady Boleslavského kraje **Ješek z Horek** se od roku 1409 připomínal na Velkých Horkách (zámek), kde měl spor s místním farářem Katusickým, který odmítal sloužit zádušní mše za Petra Bratroše kvůli finančním pohledávkám. Dále se Ješek objevil v roce 1426 jako svědek při kupní dohodě a v roce 1439 uzavřel smlouvu s Paškem ohledně svého dědictví na Čejku.¹⁶⁵ Členství v radě kraje byl pravděpodobně nejvyšší úřad, který kdy zastával.

Dalším členem rady byl **Pešík ze Struh**, potomek rodu Stružských z Chrastu, jemuž patřily Struhy ležící severně od Nymburka. Jednalo se malou o tvrz. O Pešíkovi existuje ještě zpráva z roku 1450, kdy vytáhl proti Sasům.¹⁶⁶

Rameš z Hrádku pocházel z Hrádku nad Zámostí, ale pravděpodobně ho v době Nymburského sjezdu nevlastnil. Psal se tehdy seděním na Stakořích a Valdštejně.¹⁶⁷

Nejzáhadnější postavou z členů rady Boleslavského kraje byl **Jan Lapačka ze Sukorad**, který, jak se zdá, se samotného sjezdu ani nezúčastnil. Vlastnil Březno v okolí Boleslavi, které ještě před husitskými válkami patřilo pánům z Vartenberka. Jako vlastník byl uváděn v roce 1468 a také ještě o pět let později. I on patřil do řady šlechticů, kteří stáli po boku Jiřího z Poděbrad.¹⁶⁸

Ovšem mnohem více toho nacházíme o členu rady **Janovi z Mochova**, který je znám od roku 1433 jako pán na Rožďalovicích, Zdědil je po svém otci Mikuláši z Mochova, který sice pečetil stížný list v roce 1415 a účastnil se čáslavského sněmu v roce 1421, ale v roce

¹⁶² A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 61.

¹⁶³ P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české VI.*, str. 68.

¹⁶⁴ P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české VI.*, str. 72, 75.

¹⁶⁵ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 385.

¹⁶⁶ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 344 – 345.

¹⁶⁷ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 363.

¹⁶⁸ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 42.

1424 podával katolického faráře do Rožďalovic. Jan z Mochova se podílel na řadě veřejných jednání i na soukromých smlouvách,¹⁶⁹ z nichž nejvýznamnější byla účast na zemském sněmu v Praze z počátku roku 1440, kde vznikl List mírný.¹⁷⁰ V roce 1448 se účastnil s poděbradským vojskem na dobývání měst pražských a v roce 1452 byl přítomen při volbě zemského správce Jiřího z Poděbrad. V roce 1457 uzavřel smlouvu s Alšem Vikhartem ze Šanova, který měl za manželku Škanku, dceru Beneše Kašika, díky čemuž zdědil druhou polovinu rožďalovického panství. Janova politická kariéra byla velmi úspěšná, neboť v roce 1461 se stal hejtmanem v Kolíně, o dva roky později, tedy v roce 1463, zaujal i místo hejtmana na Veliši, ovšem zanedlouho na to, v roce 1466, zemřel.¹⁷¹

Z výčtu osobností, které se měly alespoň formálně podílet na správě nového kraje, je patrné, že tento celek působil značně nesourodě. Vedle již zmíněné disproporce z hlediska obsazování významných postů příslušníky nižší a vyšší šlechty, byly značné rozdíly i v politické orientaci a aktivitě. Vedle významného představitele umírněného husitství Jiřího z Poděbrad, který se brzy stal přímo vůdčí osobností kališnického proudu, se ocitli kariéristé typu Jana ze Smiřic a Mikuláše Sokola z Lamberka, kteří prošli celou husitskou revolucí a nashromáždili za tu dobu značné statky. Nechyběl v posledních letech velice aktivní Petr Zvířetický z Vartenberka. Vedle nich se však objevují zcela neznámí šlechtici, jejichž zájem nelze jednoznačně postihnout. Složitě to je nejen u Chvala Berky z Dubé, ale i u dalších nižších šlechticů, Pešíka ze Struh, Jana z Mochova, Rameše z Hrádku, Jana Lapačky ze Sukorad a Ješka z Horek. Rozborem jejich ekonomického zázemí se ani nezdá, že by právě tito muži měli hrát prim v lokální politice. O to více je zarážející, proč se do rady nedostali například Hašek z Valdštejna, Hynek Krušina z Lichtenburka nebo Jiří z Dubé a Vízmburka, kteří se dle seznamu účastníků sjezdu na jednání v Nymburce podíleli. Martin Šandera předpokládá, že tomu mohlo být kvůli jejich kladnému postoji k Albrechtu Habsburskému, na jehož stranu se v době jeho panování postavili.¹⁷² To by ale nevysvětlovalo, proč by do čela kraje byli zvoleni Jan ze Smiřic a Mikuláš Sokol z Lamberka, kteří posluhovali Albrechtovi stejně jako třeba Jiří z Vízmburka.¹⁷³ V případě Hynka Krušiny a Haška z Valdštejna by se jejich nezvolení dalo vysvětlit snahou eliminovat vliv starých zasloužilých husitských

¹⁶⁹ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 355.

¹⁷⁰ *Archiv český I.*, str. 245.

¹⁷¹ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 355.

¹⁷² Martin ŠANDERA, *Východočeská šlechta v polipanském bezvládí, poděbradské a jagellonské éře* – 1. část, *Východočeské listy historické*, č. 17 – 18, 2001, str. 89 – 113, zde str. 100.

¹⁷³ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 4*, str. 76.

bojovníků spojených více či méně s radikalismem 20. let. V takovém případě by se sice daly vznést námitky například vůči Mikuláši Sokolu z Lamberka, řečickému hejtmanovi úzce spojenému s tábořským svazem, ale otázkou stále zůstává, proč se radou stal neznámý Pešík ze Struh nebo Jan Lapačka ze Sukorad, jehož jméno ani nebylo uvedeno mezi zúčastněnými.

Co se týče konfesijního zařazení účastníků sjezdu, do vedení kraje se postavili umírnění kališníci nebo muži, o jejichž smýšlení prameny mlčí. Dá se pouze spekulovat, jestli se v kraji vyskytovalo nějaké větší procento katolíků. Ti se samozřejmě mohli a měli sjezdu účastnit a o některých z nich bude pojednáno níže.

V březnu 1440 se stanovila pravidla nového mocenského uskupení, tzv. landfrýdu, podle jehož vzoru vznikaly v Čechách i další kraje. Boleslavský kraj si udržel oproti jiným stabilitu vedení. Další část rozboru členů sjezdu bude věnovaná především osobnostem aktivním ať již politicky nebo ekonomicky, které po sobě zanechaly řadu zpráv. Přestože se mezi nimi objevil občas i nějaký katolík, téměř nenarazíme žádného na odpůrce Jiřího z Poděbrad, ba co víc, řada z těchto osobností se podílela i na jeho dobývání Prahy v roce 1448.

Jak již bylo předesláno, vlivným účastníkem sjezdu byl i **Jiří z Dubé a Vízmburka**, Martinem Šanderou charakterizovaný jako vlivný, zkušený a politicky vrtkavý feudál, což mohl být také jeden z důvodů, proč nedosáhl na žádnou řídicí funkci. V Čáslavském kraji vlastnil tvrz Drobovice, hrady Žleby a Vildštejn u Seče a městečko Chotěboř s celým příslušenstvím. Ještě před vznikem Boleslavského kraje vedl spor s Alšem Holickým ze Šternberka o Frymburk.¹⁷⁴ Během bojů mezi Albrechtem Habsburským a Jagellonci se postavil, jak už bylo zmíněno, na Habsburkovu stranu. V roce 1447 napadli Slezané jeho pevnost Vízmburk. Pan Jiří z Dubé byl připomínán i jako jeden z vojevůdců při dobývání Prahy Jiřím z Poděbrad v roce 1448 a v roce 1450 opovědí Sasům.¹⁷⁵

Dalším významným mužem na sjezdu byl **Hynek Krušina z Lichtenburka** (asi 1395 – 1454), sídlící na Kumburku v Podkrkonoší, kde vlastnil rozsáhlé panství. Byl nejstarším synem králova oblíbence a nejvyššího purkrabího Jana Krušiny IV. z Lichtenburka. Po smrti Jana Krušiny se Hynek soudil o rodinné statky Opočno a Albrechtice.

¹⁷⁴ M. ŠANDERA, *Východočeská šlechta v polipanském bezvládí, poděbradské a jagellonské éře*, str. 93.

¹⁷⁵ M. ŠANDERA, *Východočeská šlechta v polipanském bezvládí, poděbradské a jagellonské éře*, str. 105, 107, 110.

Hynek od začátku sympatizoval s reformním husitstvím a po vypuknutí husitských bouří se stal dvakrát pražským a později významným východočeským hejtmanem. Po bitvě u Lipan patřil mezi představitele mírných kališníků, kteří uznali Zikmunda Lucemburského králem a při korunovaci jeho nástupce Albrechta Habsburského nesl meč s vloženým ostatkem sv. Václava. Jako významná východočeská osobnost nemohl chybět ani na ustavujícím sjezdu Boleslavského kraje a při volbě nového panovníka v červnu 1440. Přesto se nedostal, jak již bylo uvedeno, do vedení kraje. V následujících letech proto manévroval mezi příznivci Pirkštejnova umírněného kališnického bloku a radikálnějšími kališníky reprezentovanými Janem Koldou ze Žampachu.¹⁷⁶

Na seznamu nechyběl ani **Hašek Ostrovský z Valdštejna**, významný vojevůdce a politik husitské i pohusitské éry. Někdy byl uváděn i s přídomkem **z Dětenic**.¹⁷⁷ Na počátku husitské revoluce stál na straně Zikmunda Lucemburského, ale v bitvě u Vyšehradu v listopadu 1420 byl zajat a poté přešel na stranu Pražanů.¹⁷⁸ Od února do března 1422 dokonce zastával funkci hejtmana vojenských sil husitské Prahy,¹⁷⁹ a téhož roku byl Zikmundem Korybutovičem dosazen do úřadu mincmistra Kutnohorského, kde setrval až do roku 1425.¹⁸⁰ V roce 1425 se přiklonil na stranu Zikmunda Lucemburského.¹⁸¹ Po svržnutí Zikmunda Korybutoviče v Praze se od pražského svazu odtrhlo i město Kolín, které si do svého čela zvolilo za svého hejtmana Haška z Valdštejna, tehdy již zemského moravského hejtmana a vlastníka Žleb na Čáslavsku.¹⁸² V dalších letech čelil nájezdům radikálních táboritů, kteří mu mimo jiné vypálili Žleby.¹⁸³

Po skončení husitských bojů se i nadále aktivně věnoval politice, účastnil se jednání s císařem Zikmundem a při korunovaci krále Albrechta nesl královské jablko.¹⁸⁴ Na sjezdu

¹⁷⁶ Podrobněji k osobnosti Hynka Krušiny se lze dočíst ve studiích Jana Urbana: Jan URBAN, *Hynek Krušina z Lichtenburka a husitská revoluce*, Folia Historica Bohemica 4, 1982, str. 7 – 47; Jan URBAN, *Lichteburkové. Vzestupy a pády jednoho panského rodu*, Praha 2003.

¹⁷⁷ Vesnice na Libáňsku nedaleko Jičína, která se nacházela v Boleslavském kraji ustanoveném v březnu 1440.

¹⁷⁸ Václav Vladivoj TOMEK, *Dějepis města Prahy*, díl IV., Praha 1879, str. 111.

¹⁷⁹ Václav Vladivoj TOMEK, *Dějepis města Prahy*, díl V., Praha 1881, str. 75.

¹⁸⁰ V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy*, V., str. 45.

¹⁸¹ V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy*, IV., str. 337.

¹⁸² V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy*, IV., str. 376.

¹⁸³ V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy*, IV., str. 393.

¹⁸⁴ P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české VI.*, str. 50 – 51.

Boleslavského kraje na žádnou funkci nedosáhl. O týden později se účastnil i ustavujícího sjezdu čtyř spojených krajů v Čáslavi.¹⁸⁵

V seznamu účastníků sjezdu se objevil pan **Mikuláš Zajíc z Kosti**, který vlastnil hrad Mydlovar,¹⁸⁶ jenž se nachází v těsné blízkosti Kostomlat nedaleko Nymburka. Pravděpodobně se jedná o Mikuláše Zajíce z Házmburka, který se někdy psal i s přídomkem na Kosti, a který zastával v letech 1437 – 1457 funkci nejvyššího sudího v zemi, tzv. cúdaře.¹⁸⁷

Příliš prostoru nebudeme věnovat ani **Hynku Ptáčkovi z Pirkštejna**, vůdci umírněného kališnického bloku, který se sice účastnil sjezdu v Nymburce, ale hejtmanem se stal v Kouřimském kraji.¹⁸⁸ V bitvě u Lipan stál na straně vítězné panské jednoty a od roku 1436 byl nejvyšším hofmistrem a od roku 1437 kutnohorským mincmistrem.¹⁸⁹ Aktivně se zasazoval o volbu Kazimíra českým králem a o zajištění stability českého království formou vznikajících krajů, jak již bylo rozepsáno v kapitole pojednávající o politickém vývoji českého království v pohusitském období. Po jeho smrti 27. srpna 1444 se vedení umírněného kališnického bloku ujal Jiří z Poděbrad a o část jeho dědictví a o výchovu dcery¹⁹⁰ se postaral Jindřich Kruhlata z Michalovic.

Jindřich Kruhlata z Michalovic pocházel z panského stavu a ač katolík, spojil svůj život i kariéru se službou Jiřímu z Poděbrad. Mezi jeho državy v Boleslavském kraji náležely Michalovice, Boleslav a Bezdězsko. Rodový majetek hrad Michalovice, dnes již součást města Mladé Boleslavi, změnil však několikrát majitele, než se dostal do rukou Jindřicha Kruhlaty.

Na počátku husitské revoluce držel Michalovice Jan z Michalovic, který stál na katolické straně, což zapříčinilo útoky a tlak na jeho osobu i majetek. Při pokusu zásobit obležený Pražský hrad v r. 1420 si sotva zachránil holý život a na podzim roku 1420 padl v bitvě o Vyšehrad jeho syn Jindřich. I v následujícím roce poskytl cenné služby katolické

¹⁸⁵ *Archiv český* I., str. 254.

¹⁸⁶ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 359.

¹⁸⁷ Václav Vladivoj TOMEK, *Dějepis města Prahy*, díl IX., Praha 1893, str. 254.

¹⁸⁸ P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české VI.*, str. 68.

¹⁸⁹ V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy*, IX., str. 259 - 260.

¹⁹⁰ Hynek Ptáček z Pirkštejna byl posledním mužským příslušníkem svého rodu.

straně, když vojensky manévroval mezi Bělou a Mladou Boleslaví.¹⁹¹ Zásadní pro něj a hrad Michalovice byl až rok 1425, kdy husitská vojska Michalovice dobyla a poražený Jan z Michalovic se uchýlil na nedaleký hrad Bezděz. V následujících letech Michalovice ovládali husitští hejtmané Kunata z Počapl a po něm asi až do r. 1436–1437 Bohuněk z Klinštejna. I Janův nástupce Petr z Michalovic, musel zůstat na Bezdězi, dokud se poměry neuklidní. Až po bitvě u Lipan došlo k smíření Boleslavi s Petrem z Michalovic a k navrácení majetku. Jenže Bohuněk z Klinštejna, který měl Michalovice postoupené od táboritů, ještě v té době doposud neobdržel výplatné a odmítal državu předat. Proti němu proto vytáhl Jan mladší z Michalovic a po zisku bývalých majetků se Jan a Petr z Michalovic vyrovnali tak, že Janovi připadla Boleslav, Michalovice a polovina Bezdězska. Petr si podržel Brandýs nad Labem, Toušeň a druhou polovinu Bezdězska. Po Petrově smrti v roce 1437 pak vše připadlo jeho synovci Jindřichu Kruhlatovi z Michalovic.¹⁹²

S tímto majetkem už vystupoval Jindřich i na sjezdu v Nymburce, který pro něj byl startem přímo k hvězdné kariéře. Přátelství s Jiřím z Poděbrad a náklonnost umírněných kališníků jsou patrné i z faktu, že se poměrně brzy oženil s vdovou po Hynkovi Ptáčkovi z Pirkštejna, Annou z Hradce a nikdo z tohoto bloku proti němu jako katolíkovci neprotestoval.¹⁹³ Stal se tak otčímem Žofky z Pirkštejna, která se později provdala za Viktorína, syna Jiřího z Poděbrad.¹⁹⁴ Jeho sestra Markéta se zase provdala za výše zmiňovaného hejtmana Boleslavského kraje Jana ze Smiřic.¹⁹⁵ Po zvolení Jiřího z Poděbrad správcem Království českého na dvouleté období 27. dubna 1452 se stal členem později zvolené jedenáctičlenné rady,¹⁹⁶ která měla působit v součinnosti s novým správcem¹⁹⁷ a i v následujících letech byl Poděbradovým přítelem a spojencem. Od roku 1455 působil jako nejvyšší komorník¹⁹⁸ a jako takový při korunovaci Jiřího z Poděbrad českým králem v květnu 1458 ve svatovítské katedrále v Praze nesl královské jablko.¹⁹⁹ V zápase Jiřího z Poděbrad s Matyášem Korvínem stál rozhodně na straně českého krále a poskytl mu své bojové jednotky, ale v bojích u Turnova na podzim 1468 byl těžce zraněn a zemřel. Jeho statky,

¹⁹¹ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 3*, str. 100.

¹⁹² A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 219.

¹⁹³ P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české VI.*, str. 90.

¹⁹⁴ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X, str. 219; Petr Čornej však udává jméno Markéta. Srv. P. ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české VI.*, 216 – 217.

¹⁹⁵ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 215.

¹⁹⁶ Jejím členem se stal mimo jiné také Jan ze Smiřic.

¹⁹⁷ P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české VI.*, str. 109.

¹⁹⁸ V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy*, IX., str. 253.

¹⁹⁹ P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české VI.*, str. 162.

včetně Mladé Boleslavi, přešly do vlastnictví kališníka Jana Mladšího Tovačovského z Cimburka,²⁰⁰ protože ten si vzal jeho mladší sestru Magdalenu. Jindřichem Kruhlatou vymřel rod pánů z Michalovic po meči.

Ještě bychom se měli zastavit u držitelů Michalovic před tím, než je definitivně získal Jindřich Kruhlatá. Nejvíce nás přitom bude zajímat **Bohuněk z Klinštejna**, se kterým se Jindřich setkal v březnu 1440 na sjezdu v Nymburce. Toho roku byl Bohuněk z Klinštejna majitelem tvrze Vinařice jižně od Mladé Boleslavi.²⁰¹ Roku 1432 Bohuněk vystupoval jako svědek při prodeji platu v Zamaších a tehdy snad držel tvrz Kostelec nad Labem.²⁰² Roku 1434 byl dědicem hradu Kokořín po právě zemřelém Alšovi z Dubé seděním na Ústí. Aby se zbavil dluhů, řadu zboží z Kokořína prodával, a tak hrad přešel do rukou Jankovi z Bezdězic. Od roku 1444 pak hrad s předhradím, poplužním dvorem, vsi příslušné a Lešany byly zapsány Záviši z Klinštejna, horlivému sympatizantovi Jiřího z Poděbrad, který po jeho boku táhl v roce 1448 na Prahu. Záviši připadl veškerý kokořínský majetek po smrti Jana z Bezdězic a po vyřízení odkupu dědických práv od jeho manželky Kateřiny, která se podruhé vdala za Milotu z Chřenovic. Záviš z Klinštejna se tak Kokořínského majetku dočkal až v roce 1446, ale příliš dlouho se z něj netěšil, protože již brzy po dobytí Prahy v roce 1448 zemřel. Kokořínské statky převzal jako poručník, již zmiňovaný Bohuněk z Klinštejna, Závišův bratr. Zbývalo mu však ještě vykoupit dědické právo k hradu Kokořín s předhradím a dvorem, mlýnu s předhradím a vesnicemi od Elišky, jeptišky z kláštera sv. Anny ve Větším (Starém) Městě pražském, což se mu podařilo roku 1454. Až do své smrti v roce 1460 však byl ve sporu s Jetřichem z Janovic a Chlumce, který si vyžádal, aby veškeré kokořínské statky byly po smrti Záviše z Klinštejna svolány a vyprosil si je na králi. Rozřešení sporu se Bohuněk nedožil, panství pak připadlo jeho synovcům, synům Záviše, Aleši a Hynkovi, a i v dalších letech zůstalo v majetku této rodiny.²⁰³

Obchodně se s Jindřichem Kruhlatou setkala i další postava ze sledovaného krajského sjezdu, **Jindřich Berka z Dubé**, který pocházel z panského rodu. Oba se vystřídali o državu hradu Bezděz. K roku 1380 měl vrchní správu nad Bezdězem Jindřich z Dubé²⁰⁴ spolu s Vítkem z Landštejna, k roku 1385 je však uváděn již Jindřich z Dubé sám. Okolo roku 1437

²⁰⁰ P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české VI.*, str. 254 – 256.

²⁰¹ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 338.

²⁰² A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 164.

²⁰³ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, XV., str. 110.

²⁰⁴ Pravděpodobně se jednalo o otce sledovaného Jindřicha Berky.

pak držel Bezděz Jindřich z Michalovic.²⁰⁵ Jindřich Berka z Dubé pozastavil své právo na Mšenu (snad 300 kop) Janovi ze Smiřic a ten pak roku 1451 Jindřichovi z Michalovic. Jindřich z Dubé také nějaký čas držel ves Jiřice, na kterou obdržel práva od Hanuše z Kolovrat.²⁰⁶ Jindřich sice v Boleslavském kraji nezískal žádnou vedoucí funkci, ale stal se členem rady Litoměřického kraje.²⁰⁷ V letech 1461 – 1462 pak ještě zastával funkci hofmistra.²⁰⁸

Další příslušník panského stavu na sjezdu, **Jindřich z Vartenberka**, se stal také členem rady Litoměřického kraje, kde se tak objevili hned tři účastníci z Nymburka (Jan ze Smiřic, Jindřich Berka z Dubé a Jindřich z Vartenberka).²⁰⁹ Od roku 1440 mu náležel plat na Zbirohu, který mu prodal Ota z Bergova.²¹⁰

Hrad Frydštejn byl v držení dalšího účastníka sjezdu **Bohuše Kovaňského z Frydštejna**, který hrad držel od roku 1424. Nejprve byl Bohuše na straně katolické a údajně často vyhledával styky s katolíky za hranicemi v Německu, pravděpodobně v Sasku. Jako pravověrný katolík odolával v roce 1432 na Frydštejnu jednotkám táboritů v čele s Otíkem z Lozy a Janem Čapkem ze Sán, kteří během tohoto obléhání dospěli k příměří se Sasy a téhož dosáhl i Bohuše. V roce 1436 mu dokonce sám Zikmund Lucemburský udělil za věrné služby Svidnici, Počaply, Loukov, Loučky, Podolí, Pečinu, Břehy, Újezd, Vitanovice, Střezovice, Podařovice, Drahotice atd. Jak je vidět, Zikmund se mu za jeho služby odměnil poměrně bohatě. Po válkách však Bohuše přestoupil na stranu kališnickou, v roce 1440 se účastnil Nymburského sjezdu a v roce 1448 stanul po boku Poděbradského a mnohých dalších při obléhání měst Pražských. Později ho král Ladislav odměnil za jeho služby odúmrtním právem na Frydštejnské, Kovaňské a Rotštejnské zboží. Zemřel okolo roku 1460.²¹¹ Další zajímavostí je, že jeho sestra Eliška z Kovaně si vzala za manžela Heníka z Valdštejna, dalšího ze seznamu účastníků nymburského sjezdu. Díky tomuto svazku se stal Heník pánem na Kování. **Heník z Valdštejna** vlastnil v roce 1428 i Semily,²¹² Vranov²¹³ a další. Roku

²⁰⁵ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, XV., str. 12 – 14.

²⁰⁶ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, XV., str. 174.

²⁰⁷ P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české VI.*, str. 62 - 63.

²⁰⁸ V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy*, IX, str. 264.

²⁰⁹ P. ČORNEJ – M. BARTLOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české VI.*, str. 62 - 63.

²¹⁰ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 209 – 210.

²¹¹ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X, str. 259.

²¹² A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X, str. 328 – 329.

²¹³ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X, str. 324 – 325.

1437 Heník prodal Bukoviny Prokopovi a odkoupil také odúmrt' na Loučkách. V roce 1439 vlastnil část Turnova.²¹⁴

Bezpochyby zajímavou osobností byl **Petr Čouch z Navarova**, který držel hrad Navarov, jak je patrné z jeho přídomku. Pocházel z rodiny Čouchů ze Zásady.²¹⁵ V roce 1411 zapsal úroky v Navarově a Kohyři konventu Svatomářskému (Sv. Máří) v Praze a založil oltář v kostele ve Vrchlábí, kterému pak poukázal plat na Lánově, ovšem v roce 1416 Lánov prodal. To jasně ukazuje na jeho silnou katolickou víru, jejíž pevnost ukázal i během válek, kdy byl na straně katolické, kvůli čemuž na čas Navarov ztratil. V roce 1440 se účastnil jednání v Nymburce a v roce 1445 naposledy přivěsil svou pečeť a dále se o něm již nedochovaly žádné zmínky, pravděpodobně nedlouho po roce 1445 zemřel.²¹⁶

Ovšem další osudy jeho potomků jsou neméně zajímavé. Jiří z Poděbrad chtěl Petrovi ještě za jeho života Navarov vrátit, ovšem Petr ani jeho dcera Johanka toho pro velké zadlužení nebyli schopni. Jiřík však po Petrově smrti začal Johance pomáhat, zaplatil za ní dluhy. Existuje domněnka, že snad Johanka vzbudila v Jiřím jisté sympatie, a proto se jí po smrti otce v tomto ujal. Nicméně Johanka Jiřímu za jeho služby prodala Navarov, vsi Lánov a Hamry, tvrze Zásadku, Studénku, Libiněves, ves Vojedy, plat v Žitavicích a plat v Žitavě, takže je patrné, že Jiří svou pomoc nechtěl tak úplně nezištně. Jiří potom Navarov prodal Mikuláši Zajíci z Házmburka a na Kosti, již zmiňovanému účastníku sjezdu v Nymburce.²¹⁷

Na sjezd zavítal také **Jan Sekretář z Kostelce**, vlastník Kosteleckého panství.²¹⁸ O jeho náboženských postojích není nic známo, ale stejně jako řada účastníků sjezdu v Nymburce své životní osudy více či méně spojoval se službou Jiřímu z Poděbrad. Jeho otec Jan zastával funkci sekretáře v královské kanceláři v letech 1406 – 1416. Proto také jeho potomkům zůstalo jméno Sekretář. Po vypuknutí husitské revoluce zůstal na katolické straně Zikmunda Lucemburského a bojoval za něj v bitvě u Vyšehradu 1. listopadu 1420, ve které padl. Dědili po něm synové Jan, Sudek a Pavlík, přičemž se zdá, že dlouho statky spravoval pouze nejstarší Jan,²¹⁹ který v roce 1428 prodal v Praze dům po otci.²²⁰ V roce 1437 bojoval

²¹⁴ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X, str. 209 – 210.

²¹⁵ V literatuře se objevuje jeho jméno i v podobě Čůch. Viz Ondřej FELCMAN – Radek FUKALA a kolektiv, *Poděbradové. Rod českomoravských pánů, kladských hrabat a slezských knížat*, Praha 2008, str. 66.

²¹⁶ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., 294 – 297.

²¹⁷ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., 294 – 297.

²¹⁸ Jedná se Kostelec nad Černými lesy.

²¹⁹ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, XV., str. 8.

jako žoldněř Plavenských proti Sasům. Později pak došlo k rozdělení majetků mezi bratry, takže Jan držel jen dvě vesnice, zatímco hrad a ostatní vesnice připadly zbyvajícím bratrům. Ti však své díly v roce 1444 prodali Janovi, který tak opět získal vládu nad celým kosteleckým panstvím. Jan Sekretář se před březnovým sjezdem v Nymburce účastnil i jemu přímo předcházejícího zemského sněmu v Praze, z něhož vzešel List mírný.²²¹ V roce 1448 se podílel na vpádu poděbradské strany do Prahy a o rok později i na opovědích Sasům.²²²

Ve vsi Čičelice na Mělnicku žil **Římek mladší**, který pocházel z rodiny s erbem jelena. Jeho otcem byl Kuník, kterému náležela čičelická tvrz a dva poplužní dvory, ale od roku 1414 také ves Bořanovice zakoupená od Kláštera sv. Jiří. Kromě toho Kuník disponoval věnem na kunvaldské tvrzi. Do roku 1405 vlastnil část Byšic, kterou prodal bratrům z Kunvalda. Římek mladší, který se účastnil krajského sjezdu v Nymburce, zřejmě vše zdědil a později i odkázal své dceři Machně, která vše odevzdala svému muži Janu Caltovi z Hořovic. Ve vsi se však nacházela ještě jedna tvrz, na které hospodařili bratři Mikuláš jinak Mikolt a Jindřich z Kunvalda. Na těchto malých majetcích tak žili dvě šlechtické rodiny, přičemž je třeba zdůraznit, že Kuník tu měl ještě tři bratry. Je otázka, jestli se na těchto statcích mohli dlouhodobě uživit. Koneckonců, nastupující husitská revoluce, měnící majetkové poměry, nabízela nová řešení. Bratři z Kunvaldu, Mikuláš a Jindřich, se jí nedočkali, Mikuláš byl zmiňován naposledy roku 1414 a Eliška, vdova po něm, v roce 1418 zapsala své věno Kuníkovi z Čičelic, čičelickému sousedovi. Jindřich z Kunvalda zemřel nedlouho po svém bratru.²²³ Můžeme jenom spekulovat, jestli byli jeho potomky bratři Pešík z Kunvaldu a Jan z Kunvaldu, majitelé domů v Praze, kteří několikrát působili v pražských městských radách, a zvláště Pešík z Kunvaldu se výrazně angažoval pražskému převratu v roce 1438. **Jan z Kunvaldu** se coby podkomoří v letech 1436 – 1440²²⁴ účastnil i sjezdu v Nymburce²²⁵ a krátce před tím i na sněmu v Praze, z něhož vzešel List mírný.²²⁶ Byl

²²⁰ Václav Vladivoj TOMEK, *Základy starého místopisu pražského I.*, Praha 1866, str. 170.

²²¹ *Archiv český I.*, str. 245.

²²² A. SEDLÁČEK, *Hrady*, XV., str. 8.

²²³ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, XV., str. 72.

²²⁴ V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy*, IX., str. 258.

²²⁵ *Archiv český I.*, str. 249 – 250.

²²⁶ *Archiv český I.*, str. 245.

Straroměstský měšťan, někdy zvaný Jan od Stříbrné hvězdy,²²⁷ sympatizující v roce 1437 s králem Zikmundem, jak je patrné z jeho závěti.²²⁸

Pro řadu účastníků sjezdu v Nymburce je typické, že se o nich dochovaly zmínky pouze ze samotného sjezdu, případně v souvislosti s opovědnými listy Sasům po roce 1448. Následný přehled nevýznamných nižších šlechticů by mohl působit jako zbytečné hromadění fakt. Při podrobnějším zkoumání těchto osobností však uvidíme, že tomu tak není. Nejen, že bude patrnější majetková základna nižší boleslavské šlechty, která se v březnu 1440 sjela do Nymburka, ale na základě její znalosti by bylo možno pochopit některé procesy, které se při pohledu shora zdály nepochopitelné. Jedním z nich je například volba neznámého Pešíka ze Struh členem rady Boleslavského kraje. Podíváme-li se na oblast, kde žil a vlastnil své statky, je zřejmé, že reprezentoval celé okolí tvrze Dobrovice severně od Nymburka. Za toto okolí můžeme považovat vsi a panství Týnec, Zerčice, Semčice, Ledce, Ujkovice, Charvatce, Jablkynice, Smilovice, Pěčice, Újezdce, Čachovice, Všejanya, Struhy, Vlkavu a Loučeň.

V Újkovicích mezi majiteli nacházíme **Zbyňka Kabáta z Újkovic**, o němž se dozvídáme, že byl na sjezdu v Nymburce v roce 1440, a dále, že vlastnil dvůr v Újkovicích a ves Brodašice. Zemřel v roce 1459.²²⁹ O dalším účastníkovi, **Ješkovi z Charvatec** toho však opět nevíme mnoho, pouze to, že vlastnil Charvatce a v roce 1440 byl na sjezdu v Nymburce. Na sjezdu v Nymburce se objevil i majitel Pěčic, **Krasek z Pěčic**, s nímž držel v roce 1444 část Pěčic Mařík z Ostrožna společně se svou manželkou Katruší z Újezdce, kteří disponovali i zbožím z nedalekého Újezdce. Při pohledu na seznam účastníků sjezdu zjišťujeme, že se ho zúčastnili i dvě osoby z **Újezdce**, a sice **Jarda a Petr**. Když se však podíváme na držbu Újezdce v daném období, nenajdeme žádnou zmínku o někom, kdo by se takto jmenoval, přestože ve sledovaném okolí Dobrovické tvrze se nacházejí dokonce dva Újezdce.²³⁰ Existuje několik variant, jak tento fakt vysvětlit. Mohli to být synové majitele, kteří třeba brzy zemřeli, a tak se nestačil ani jeden z nich stát právoplatným majitelem, nebo to mohli být jiní příbuzní, kteří sice stále nosili přídomek z Újezdce, ale patřilo jim panství někde jinde. Bohužel ani po zevrubném hledání v majetkové držbě v Boleslavském kraji se nepodařilo najít ani jednu osobu jednoho nebo druhého jména a není příliš pravděpodobné, že by

²²⁷ V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy*, VI., str. 5.

²²⁸ Ve své závěti píše o tom, že se obává, co se s ním stane po smrti císaře Zikmunda a proto, ač stále silný a zdravý, raději píše svůj testament již nyní. Viz V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy*, VI., str. 37.

²²⁹ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 342.

²³⁰ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 343 - 344.

hospodařili v jiném kraji, protože v takovém případě by bylo nepochopitelné, proč by se účastnili právě tohoto sjezdu. Narazili jsme sice na osobnosti, které tak učinily, ale to se jednalo o významné politiky, kteří sledovali své cíle, anebo muže s vysokým postavením či velkým majetkem. Měl-li někdo majetek ve dvou krajích, zapisoval se od dvou landfrýdů a mohl se tedy stát i hejtmanem dvou krajů jako v případě Jana ze Smiřic. Totožnost Petra a Jardy z Újezdce proto zůstává i nadále neobjasněna. Pokud by však skutečně pocházeli ze sledovaného mikroregionu severně od Nymburka, jenom by rozmnožili řadu potencionálních volitelů Pešíka ze Struh do rady.

Jedním z dalších podporovatelů Pešíka mohl být **Jaroš z Chlumu**, o němž toho není příliš mnoho známo. Jeho rod držel Vinařice, Všejanya a Čachovice. Z roku 1450 je známo, že jistý Jaroš Mutina z Chlumu a Čachovic opověděl Sasům.²³¹ Nevíme sice zcela jistě, zda je to tentýž Jaroš, který se účastnil sjezdu v roce 1440, ale vzhledem k dataci této události je pravděpodobné, že se jedná o jednu a tutéž osobu.

Mezi majiteli vsi Ledce nacházíme dalšího z účastníků sjezdu, a sice **Epíka z Klenice**, kterému Ledce patřily v letech 1430-1444.²³² V tomto okruhu se nacházela i Dobroviceves, tvrz ležící na jižním konci městečka Dobrovice. Patřila v letech 1407-1438 **Mstidruhovi z Chlumu**, dalšímu účastníku sjezdu. Po něm nastoupili jeho synové Jan a Hereš, kteří se však sjezdu neúčastnili.²³³

Majitelem zmiňované Loučeně byl v dané době **Zdeněk z Loučeně**,²³⁴ který byl na nymburském sjezdu v roce 1440 a také stanul po boku Jiřího z Poděbrad roku 1448²³⁵ před Prahou a rovněž se s ním setkáváme i při volbě zemského správce v roce 1452.²³⁶ Tentýž Zdeněk z Loučeně vlastnil v roce 1433 i sídlo Staré Hrady a dále mu patřily na konci 15. století Psinice v blízkosti Libáně.²³⁷ Patřily mu tedy i majetky mimo Dobrovickou oblast.

Tím se také dostáváme k další oblasti, ze které přijeli účastníci Nymburského sjezdu. Jedná se o tvrze a vsi v okolí Libáně v blízkosti Jičina, jako byly Běchary, Budčeves,

²³¹ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 344.

²³² A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 342.

²³³ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 333 – 338.

²³⁴ Občas se objevuje i jako Zdeněk z Lučime.

²³⁵ Sedláček však uvedl pravděpodobně omylem letopočet 1447. Viz A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 345.

²³⁶ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 345.

²³⁷ U Sedláčka se však setkáváme s novějším názvem vesnice Doubravany i jménem aktéra sjezdu kraje Jan z Doubravan. Viz A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 378 – 379.

Cholenice, Varobyle, Zliv, Psinice, Křešice, Údrnice, Lopuč, Milkovice, Letkov, Dětenice a Mcely. Zatímco u dobrovické oblasti bylo zřejmé, že majitelé vsí a vesnic žili v těsné blízkosti s Pešíkem ze Struh, nyní je více spekulativní, koho mohli představitelé Libáňského okolí podporovat. V úvahu by mohla přicházet podpora Jana z Mochova, který seděl na Rožďalovicích.²³⁸

Dětenice patřily v daném období **Janu Blektovi z Dětenic**, jenž se v roce 1440 sjezdu v Nymburce zúčastnil, více informací o jeho osobě se však nedochovalo. V roce 1434 nastoupil v Dětenicích **Jan Semečka ze Semčic**, který také přijel na sjezd.²³⁹

Bohuslav z Budčevsi, účastník sjezdu, seděl roku 1443 na Jílci, roku 1451 zapsal manželce Anně z Koloděj 400 kop věna v Jílci, tvrzi a dvoru, a poručil jí dítky svoje. Zemřel roku 1456.²⁴⁰ Nedaleko sídlil ve vsi Dubrovany **Jan z Dubrovan**, které jemu a Václavu z Dubrovan patřili již od roku 1395.²⁴¹

Z oblasti Boleslavi, s jejímž okolím byl spojen radní Jan Lapačka ze Sukorad, jmenujme Volenovice, na kterých byl roku 1456 uváděn jako držitel Mikuláš Fricek z Daliměřic, který byl pravděpodobně syn účastníka sjezdu v Nymburce **Fricka ze Stakor**.²⁴² Stakory však stejně Chvistonosy a Obrobce patřily mezi tvrze v okolí Michalovic, které ovládal panský rod pánů z Michalovic a v době sjezdu již katolík Jindřich z Michalovic. Ve Chvistonosi byl pánem **Vítek z Chvistonos**, účastník sjezdu a s ním tam přijel i jeho nedaleký soused **Diviš z Obrobec**, nazývaný někdy také Šáhavec z Nové Vsi, který toho roku (1440) seděl na Obrubcích. Ty koupil na list trhaný a neměl ho v deskách. Později věnoval tvrz Obrobec, rybník a dvorech poplužním a manželce Machně z Nebakova.²⁴³

Nyní můžeme pokračovat výčtem dalších osobností, které zavítaly v březnu 1440 do Nymburka na sjezd kraje. Nejbliže do města to měli majitelé Čilce a Všeclap, vesnic ležících severně od Nymburka. Zajímavou postavou je **Jan ze Všeclap**, protože o Všeclapech není známo, komu ve středověku patřily. Zjištění totožnosti onoho Jana ze Všeclap by napomohlo i k rozkrytí majetkové držby v okolí Nymburka. Bohužel o samotném Janovi toho opět není

²³⁸ Srv. Karol BÍLEK, *Malé dějiny Libáňska*, Libáň, 2005.

²³⁹ Semčice se nachází v Dobrovické oblasti rozebírané výše.

²⁴⁰ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 309.

²⁴¹ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 114.

²⁴² A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 309.

²⁴³ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, XV., str. 222.

mnoho známo. Podařily se o něm nalézt pouze dvě zmínky. První je jeho účast na tomto sjezdu a druhá pochází z roku 1454, ze kdy se dochoval záznam, že jsou prodány dva dvory poplužné v Milevicích po jakési Bětce z Vestce a jiné zboží po Mikulášovi a Jindřichovi z Milevic a Mabce, které údajně držel v té době Jan ze Všechlap. To jsou veškeré informace, které se o Janovi ze Všechlap podařilo dohledat, z nichž některé nejsou zcela průkazné.

Jak bylo řečeno, Všechlapy se nacházejí v těsné blízkosti Nymburka. Podíváme-li se na sousední Čilec, zjistíme, že se v 15. století připomínají dva ze zdejších vladyků, a to Jan, kterému Čilec patřil v letech 1398-1408 a Naček z Čilce, který zde sídlil v letech 1408-1440. A právě **Naček z Čilce**²⁴⁴ je další mnou hledanou osobou. V roce 1440 se zúčastnil krajského sjezdu, o dalších osudech majitele Čilce již není nic známo.²⁴⁵

V poněkud rozsáhlejší oblasti jihozápadně od Mladé Boleslavi lze nalézt další účastníky sjezdu. Za řekou Jizerou dále od Nymburka se nachází Sovinky, Všelisy, Řepín, Vtelno, Bezno, Nemyslovice, Kadlín, Kovář, Hrušov, Brodce, Nový Stránov a o něco jižněji i Slivno, Košátky, Byšice a Liblice, všechno državy účastníků sjezdu. V této oblasti stávala i tvrz Velké Horky, které vládl Ješek z Horek, člen rady kraje. Stejně jako v případě Pešíka ze Struh se i zde ukazuje, že jinak zcela neznámý panoš reprezentoval jednu z oblastí Boleslavského kraje, která byla hojně zastoupena. Kadlín však, jak již bylo zmíněno výše, náležel i dalšímu členovi rady, Chvalu Berkovi z Dubé, který jej věnoval klášteru v Bělé až v roce 1445. Vedl ho k tomu však pravděpodobně fakt, že většinu svých držav soustředil na severu a Kadlín byl pro něj z ruky. Naopak Ješek byl s tímto okolím spojen mnohem silněji, protože Velké Horky vlastnil již od roku 1409. Pokud by tedy měl být někdo z těchto dvou radů představitelem jihozápadního Mladoboleslavska, byl by to spíše Ješek z Horek.

V těsném sousedství Horek se nacházelo Bezno, odkud na sjezd zavítali **Ctibor z Bezna a Jan a Petr z Bezna**. Na Bezně se v letech 1417 - 1450 připomínal Ctibor z Bezna v různých věcech smluvních. Petr se navíc kromě sjezdu v Nymburce účastnil nějakých jednání v Nymburce v roce 1444, jak uvedl August Sedláček.²⁴⁶ Další účastníci sjezdu, **Prokop ze Všelis a Mikeš z Dvoře**, zase drželi Všelisy.²⁴⁷

²⁴⁴ V seznamu účastníků sjezdu, který je uveden na začátku kapitoly, figuruje jako Naček z Čilce.

²⁴⁵ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 245 – 246.

²⁴⁶ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, XV., str. 380.

²⁴⁷ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 389.

Sjezdu se účastnil dále **Milota z Hrušova** a s ním i **Vaněk z Hrušova**, nevíme však, zda i Ješek a Petr. Hrušov patřil dvěma větvím Voděradských z Hrušova a Hrušovským z Hrušova, přičemž Voděradským Hrušov možná patřil dříve.²⁴⁸

Smil z Brodec vlastnil Hrádek nad Zámostí. Tento účastník sjezdu zemřel roku 1451.²⁴⁹ Náš výčet pokračuje **Jarošem ze Svojevic**, jemuž náležela panství Nový Stránov a Vtelno. Jako majitel byl připomínán ještě roku 1485, což znamená, že se sjezdu účastnil jako mladý nebo jde o jeho syna.²⁵⁰ Další z řady drobných šlechticů v žijící v blízkosti Horek, **Jan z Cetně**, držel Ceteň.²⁵¹

Z dalších osobností okolí Horek a potencionálních příznivců Ješka z Horek si připomeňme Diviše z Nyněchova. Léta 1437 žil **Diviš z Nyněchova** na tvrzi ve Vtelně, jinak kostelní vsi. Spolu s ním na tvrzi pobývala i Kateřina ze Vtelna, vdova po Albrechtu ze Záhoří. Ke svému podílu ve Vtelně se oba dostali pravděpodobně dědictvím po Dorotě, sestře Markvarta, který původně vlastnil dědické právo. Oba noví majitelé, Kateřina ze Vtelna i Diviš z Nyněchova, však své podíly brzy Maříkovi ze Vtelna a jeho zeti Petrovi, jenž je jak se zdá totožný s **Petříkem z Vtelna**, který se vedle Diviše z Nyněchova také účastnil krajského sjezdu Boleslavského kraje. Petřík ze Vtelna se pak na tvrzi připomíná právě roku 1440.²⁵²

Část Liblic držel roku 1429 Kašpar z Roztok, druhá polovina náležela **Janu z Liblic**, jenž roku 1433 kdesi svědčil, v roce 1440 se účastnil krajského sjezdu v Nymburce a ještě v roce 1442 se psal na Liblicích.²⁵³ Objevil se také na pražském sněmu na počátku roku 1440, ze kterého vzešel List mírný.²⁵⁴ V létech 1447 – 1448 pak vlastnil Jenštejn.²⁵⁵

Nedaleké Slivno drželi v letech 1359-1494 **Petr z Weitmile**,²⁵⁶ po něm jeho synové Kuník a **Zikmund Weitmile**.²⁵⁷ Jak je patrné ze seznamu, ze Slivna přijelo na sjezd hned několik šlechticů. Jedním z nich je i **Leksa ze Slivna**, syn Leksy (zemřel 1411) jehož otec a

²⁴⁸ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 245 – 246.

²⁴⁹ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 363.

²⁵⁰ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 359.

²⁵¹ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 390.

²⁵² A. SEDLÁČEK, *Hrady*, XV., str. 67.

²⁵³ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, XV., str. 70.

²⁵⁴ *Archiv český I.*, str. 245.

²⁵⁵ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, XV., str. 161.

²⁵⁶ Pokud se účastnil sjezdu, byl označován jako Petřík ze Slivna.

²⁵⁷ Mohl se účastnit sjezdu jako Zikmund ze Slivna.

strýc drželi i jiná panství než Slivno.²⁵⁸ S přídomkem ze Slivna se na sjezdu objevili ještě **Hanek ze Slivna** a **Zachařík ze Slivna**, takže lze předpokládat, že měli napojení na tuto oblast.

V okolí Horek a potencionálního Ješkova vlivu se nacházely i Nemyslice, které zastavil roku 1436 císař Zikmund Janovi ze Smiřic. Zmiňované Košátky v okolí Slivna od roku 1421 držel Zikmund z Weitmile, jeho synem byl snad **Jan Košátecký z Weitmile**, který byl na sjezdu 1440, v roce 1448 táhl s vojskem Poděbradovým před Prahou a v roce 1481 ještě dlužil za své zboží Košátecku peníze, nedlouho potom zemřel.²⁵⁹ **Jan ze Všetat** byl na sjezdu Nymburce roku 1440. Patřil do rodu Byšických z Byšic.²⁶⁰

Sjezdu v Nymburce se účastnil i **Bohuše z Řepína** vlastníci Řepín. Již ve větší vzdálenosti od okolí Horek sídlil **Radslav Homut**, který seděl na Bosyni a roku 1432 přikoupil plat na Zamašicích. Zatímco Bosyně byla rozdělena na statky, v Řepíně se nacházela tvrz. Oba šlechticové pocházeli vesměs z nuzných poměrů a těžko se dá zjišťovat jejich politická orientace.²⁶¹ Radslav Homut figuruje v seznamu účastníků krajského sjezdu jako Homut z Bosyně a do výčtu osobností sídlících nedaleko Horek již spíše nepatří. Zároveň pro něj však Ješek z Horek představoval nejbližšího radu kraje, a proto je uváděn společně s Bohušem z Řepína a dalšími osobnostmi z okolí Horek.

Výčtem osobností z okolí Horek je zřejmé, že i Ješek z Horek se mohl těšit z poměrně široké základny předpokládaných podporovatelů. Další členové rady, především Rameš z Hrádku a Jan Lapačka ze Sukorad, se s ním v tomto ohledu nemohou rovnat. Zároveň je však třeba zdůraznit možnost, že řada šlechticů na sjezd nepřijela, a radové s malým množstvím podporovatelů mohli být vnímáni jako zástupci právě oněch šlechticů, kteří se nedostavili. Z východních Čech, a tedy ze zcela jiných končin, než zde byly jmenovány, přijel **Mikuláš z Voděrad**, který vlastnil Voděradu severně od Rychnova nad Kněžnou. Těžko ho tedy lze spojovat s nějakým zájmovým uskupením podle zde předvedených oblastí.

Cílem této části práce bylo objasnit totožnost neznámých účastníků jednání. Zdá se, že většina z těchto mužů se přiklonila na Poděbradovu stranu a různými způsoby participovala

²⁵⁸ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, X., str. 394 - 395.

²⁵⁹ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, XV., str. 213.

²⁶⁰ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, XV., str. 175.

²⁶¹ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, XV., str. 73 - 74.

na jeho úspěšné cestě k moci a jejím držení. Důkazem je mimo jiné vysoká účast mužů ze sjezdu v roce 1440 na dobývání Prahy Jiřím z Poděbrad v roce 1448. Bohužel konfesijní příslušnost většiny účastníků se nepodařilo kvůli nedostatečné pramenné základně zjistit. Velký počet příznivců Jiřího z Poděbrad nemusel automaticky znamenat konfesijní jednotu s vůdcem kališnického bloku, jak bylo vidět kupříkladu na osobnosti Jindřicha Kruhlaty z Michalovic, který po celý život zůstal katolíkem, což mu paradoxně zajistilo skvělou kariéru vrcholící funkcí nejvyššího komorníka na dvoře Jiřího z Poděbrad. Kruhlaty však nebyl jediným katolíkem. Katolík byl i člen rady Boleslavského kraje Petr Zvířetický z Vartenberka a dlouhou dobu i Bohuše z Frydštejna, který se na stranu kališníků přidal až po skončení husitských bojů. O katolických postojích se dá uvažovat i u Jana z Mochova nebo Petra Čoucha, ale jak už bylo několikrát zdůrazněno, všichni dokázali s Jiřím z Poděbrad spolupracovat. Bohužel se asi nepodaří přesně vyčíslit počet jeho příznivců a odpůrců, ale z předkládaných medailonků a bohužel někdy i jen z kusých zpráv sledovaných osob, je přesto převaha Poděbradových příznivců patrná.

Další nesnáz v celkovém hodnocení poměrů v kraji působí fakt, že na sjezd se nedostavili zdaleka všichni privilegovaní, a navíc, že se ani nepodařilo všechny tyto účastníky sjezdu identifikovat. U těch, co se to podařilo, mnohdy zmínka o politické a náboženské orientaci chybí. Rozpoznat se naopak dá majetková základna šlechticů. V menšině byl panský stav reprezentovaný jen několika málo muži, jako Jiřím z Poděbrad, Petrem Zvířetickým z Vartenberka, Chvalelem Berkou z Dubé, Jindřichem Berkou z Dubé, Jindřichem z Michalovic, Jindřichem z Vartenberka, Haškem z Valdštejna, Hynkem Ptáčkem z Pirkštejna, Jiřím z Vízemberka a Hynkem Krušinou z Lichtenburka. Tento poznatek však není nikterak zarážející. Naopak naprosto logicky počtem převažovali drobní šlechtici, držitelé často jen pár vesnic nebo jejich částí a sídlící na některé z tvrzí. Pro husitské a pohusitské období bylo typické množství nižších šlechticů, kteří si vybudovali ve složité a bouřlivé době vlivnou pozici a získali majetek, nebo se o to alespoň pokoušeli. Za takové kariéristy lze bezesporu považovat Jana ze Smiřic, Mikuláše Sokola z Lamberka, nebo Bohuška z Klinštejna, kterým byla věnována zvláštní pozornost. Do kontrastu s jejich osudy byly postaveny právě ony nevýznamné hospodářské aktivity Jaroše ze Svojevic, Zbyňka Kabáta z Ujkovic, a dalších. V souvislosti s Janem ze Smiřic se pak může hovořit i o příbuzenském provázání s dalšími muži sjezdu, neboť Jan ze Smiřic se oženil s Markétou z Michalovic, sestrou pana Jindřicha z Michalovic, zmiňovaného člena rady Litoměřického

kraje, budoucího nejvyššího komorníka a zároveň onoho muže, který si vzal vdovu po Hynku Ptáčkovi z Pirkštejna a vychoval jeho dceru předurčenou k sňatku se synem Jiřího z Poděbrad. Utvářel se tu tak evidentně silný příbuzenský svazek nejvlivnějších mužů v kraji.

V textu bylo upozorněno na možnost sounáležitosti blízkých vesnic, tvrzí a panství a jejich majitelů, kteří mohli v rámci krajské politiky sledovat stejné cíle. Nejlépe to bylo vidět na osobnosti Pešíka ze Struh, pocházejícího z oblasti malých rozdrobených držav s množstvím tvrzí, který získal čestnou a významnou pozici rady kraje, která mohla vedle starostí vést i k jistým výhodám. Přitom jeho volbu nemuseli prosazovat pouze jeho sousedé, ale také ostatní, očekávající, že prokáže znalost místních poměrů. V úvahu také připadá opačný důvod, kdy bylo potřeba získat dohled nad šlechtici, kteří do té doby nebyli pod kontrolou. Obdobnou úlohu jako Pešík hrál pravděpodobně ve své oblasti i Ješek z Horek.

Výčtem zjištěných účastníků sjezdu Boleslavského kraje se poodkrylo pozadí některých personálních rozhodnutí a společných či alespoň podobných zájmů, které se promítlo nejen ve zvolení jednotlivých radů, ale i ve vojenských akcích a některých obchodních a příbuzenských vztazích jednotlivých aktérů. Nyní se otevírá prostor pro podobná bádání v jiných krajích a následnou diskusi o rysech a projevech české šlechty v pohusitském období.

8. Předpoklady města Nymburka pro konání sjezdů

Fakt, že se Nymburk stal dějištěm sjezdů kališnické strany na přelomu 30. a 40. let 15. století, byl pro toto středověké město poměrně dosti významnou událostí. Nymburk v 15. století sice nepatřil mezi nejvýznamnější města českého království, ale jednalo se stále o město královské, které se kdysi těšilo přízni Přemyslovců a později částečně i Lucemburků.²⁶² O jistém hospodářském významu Nymburka svědčil fakt, že nymburští kováři, řezníci, pekaři, ševci, krejčí, kožešníci a jiní řemeslníci od roku 1327 disponovali právem mílovým a v okolních vesnicích také platil zákaz vaření piva a dělání sladu. Ve stejné listině, kterou vydal král Jan Lucemburský, bylo nymburským měšťanům oznamováno, že soudně spadají pod rychtáře městského a zároveň sami *mohli soudit šlechtice a nešlechtice v kraji usedlé pro dluhy do pěti hřiven stříbra bez lotu stavovati před rychtářem městským*. Listina také nadále potvrzovala, že v městě mohou zůstat cúdy a šlechtické sjezdy krajské.²⁶³ Cúda byla středověký venkovský soud, ke kterému se přicházelo se žalobami na svobodné osoby, a samotný soud se konal za účasti ostatních svobodných z okolí. V husitském období cúdy zanikly, ale přesto je zřejmé, že se v Nymburce udržovala jistá kontinuita lokálního právního činitele a místa, kde se schází právní instituce.

Počet obyvatel města Nymburka se před husitskými válkami pohyboval okolo 2000, takže se dá hovořit o městě menší až střední velikosti.²⁶⁴ Jako královské město mělo za povinnost platit zvláštní královské berně, které činily 140 kop.²⁶⁵

Nymburk se v době husitských válek přiklonil na stranu kališníků a tato kališnická orientace města přetrvala i po jejich skončení.²⁶⁶ Jeho strategická poloha v blízkosti Prahy ho nutila do jisté míry neustále reagovat na dění v Praze. Nymburk byl součástí dvou důležitých zemských stezek, Kladské a Staré Žitavské.²⁶⁷ Jednalo se tedy o relativně významné město v Polabí, které se nacházelo na přímé trase odkud do Prahy, a jeho měšťané stále

²⁶² V tomto ohledu měl nejlepší vztah k Nymburku Jan Lucemburský. Janova přízeň k Nymburku pravděpodobně souvisela s kratičkou epizodou z roku 1310, kdy město poskytlo azyl Elišce Přemyslovně prchající před Jindřichem Korutanským. Viz Zdeněk FIALA (ed.), *Zbraslavská kronika*, Praha 1976, str. 174 – 176.

²⁶³ Jaromír ČELAKOVSKÝ, *Sbírka pramenů práva městského Království Českého. Codex juris municipalis Regni Bohemiae*, Praha 1895, str. 252 – 254.

²⁶⁴ František ŠMAHEL, *Husitská revoluce 1. Doba vymknutá z kloubů*, Praha 1995, str. 359.

²⁶⁵ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 1*, str. 359.

²⁶⁶ Kališnickou menšinu lze v Nymburce předpokládat již před rokem připojení města ke kališnické straně. Viz F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 1*, str. 410.

²⁶⁷ Michal PLAVEC, *Kapitoly z dějin královského města Nymburka. Od nejstarších dob do roku 2009*, Cheb 2010, str. 26 - 27.

sympatizovali s kališnickými ideály. Všechny tyto faktory nejspíše sehrály hlavní úlohu v tom, že se vedení kališnické strany rozhodlo sjezdy konat právě v Nymburce. Mimoto, jeden z aktérů sjezdů, Jiří z Poděbrad, byť zpočátku nebyl hlavní hybnou silou kališnické strany, sídlil v nedalekých Poděbradech, které se ale staly městem až v roce 1472 právě díky Jiřímu.²⁶⁸

Dále se sjezdy konaly například v Českém Brodě nebo v Mělníku. Sjezdy v nich proběhly v bezprostřední návaznosti na sjezdy konající se v Nymburce. Na Mělníku se sjezdy konaly v letech 1438, 1439 a 1442.²⁶⁹ Mělník se stal místem sjezdů zřejmě také proto, že byl sídlem Barbory Cellské, vdovy po Zikmundovi Lucemburském, která se velmi často a aktivně zapojovala do politického dění.²⁷⁰ Na Mělníce pokračovala jednání o budoucím českém králi, která započala v roce 1439 v Nymburce a jednání v Mělníce byla navázáním na jednání nymburská. Uvažujeme-li o prostorách, kde se rozsáhlejší akce konaly, nabízí se jako první možné místo schůzek nebo sjezdů mělnický hrad, což je více než pravděpodobné. Jedná se o nejreprezentativnější budovu ve městě. To se také potvrzuje v literatuře, která si této otázky všímá.²⁷¹

Jiná situace je v Českém Brodě. Tady jednání proběhla v roce 1444. Nejprve bylo jednáno v Nymburce, kde se sjela strana kališnická a současně proběhla jednání v Praze, kde jednala strana pana Oldřicha z Rožmberka, obě strany se nakonec dohodly na společném zemském sněmu v Českém Brodě, který je symbolicky na půli cesty mezi oběma městy. V Českém Brodě se však nenachází žádný větší objekt. V roce 1434 vydal císař Zikmund tři listiny, které zajišťovaly českobrodským měšťanům svobodu a volenou samosprávu. Na základě toho došlo ve městě k rozsáhlým stavebním úpravám. Teoreticky tedy mohl vzniknout ve městě nějaký významnější objekt, nicméně z písemných pramenů vyplývá, že se jednalo zejména o rozsáhlou výstavbu městských hradeb, není doložena výstavba jiných

²⁶⁸ Výsady a svobody městu zajistil Jiří z Poděbrad, ale jejich zlistinění obstarali až jeho synové Jindřich starší, Viktorín, Jindřich mladší zvaný Hynek, knížata minsterberská a hrabata kladská a Boček, bratři, páni z Kunštátu, listinou z 4. března 1472. Jednalo se o zakládací listinu města. Jiří z Poděbrad zemřel v roce 1471. Viz Eva ŠMILAUEROVÁ, *Poděbrady v proměnách staletí*, 1 díl (do roku 1850), Praha 2001, str. 26.

²⁶⁹ Ludvík BÖHM, *Královské věnné město Mělník a okres Mělník*, Mělník 1892, str. 249.

²⁷⁰ L. BÖHM, *Královské věnné město Mělník a okres*, str. 313.

²⁷¹ Viktorie WACHSMANOVÁ a kol. *Mělník, státní zámek, město a památky v okolí*, Praha 1960, str. 3-6; Jan KILIÁN, *Mělník (Zmizelé Čechy)*, Praha/Litomyšl 2007, str. 8; Jan KILIÁN, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách a na Moravě a ve Slezsku III., Severní Čechy*, Praha 1984, str. 305.

objektů.²⁷² S největší pravděpodobností se tak sjezd konal v místním kostele, který je prokazatelně největším dochovaným objektem.

Otázkou, kde se stavovské sjezdy konaly, je velice důležitá. U příležitosti konání sjezdu dorazilo do určeného místa, jímž bylo většinou velké nebo menší město, velké množství lidí. V první řadě přijeli samotní pozvaní účastníci sjezdu. Ti ovšem nepřijížděli většinou sami, podle svého postavení a urozenosti se nechali jednotliví účastníci doprovázet různě početnou družinou. Některé sjezdy mohly čítat až dvě stě účastníků, což by mohlo, v případě, že budeme uvažovat průměrně desetičlennou družinu na jednoho účastníka, znamenat příjezd až dvou tisíc lidí. To už byl pro středně velké nebo menší město skutečně velký nápor. Město se tedy muselo postarat o dvě zásadní věci, zajistit dostatečně reprezentativní a rozsáhlé prostory pro jednání sjezdu a obstarat ubytování pro řadu hostů včetně jejich doprovodu.

Většina účastníků byla pravděpodobně ubytována v měšťanských domech. Ovšem nacházela se zde ještě ona poměrně početná skupina doprovázejících, takže vyvstávala otázka, kde návštěvníky ubytovat. Nejjednodušším způsobem nejspíše bylo ubytovat zbylé návštěvníky v prostorech za městskými hradbami. Zřejmě tam vzniklo „stanové městečko“. Za hradbami se postavily stany, které sloužily jako dočasné přístřeší pro členy družiny urozených ubytovaných u bohatých měšťanů. Tohle řešení by se dalo označit jako nejméně náročné a nejlevnější řešení, avšak vzhledem měsícům, kdy se sjezdy konaly, mohl být problém s počasím a tato varianta tedy nemusela přicházet v úvahu. Rozhodně se však zdá, že ubytování si návštěvníci sjezdu řešili soukromě.

Jinak je tomu u prostorů určených k jednání, které se už ve městě musely nacházet. Jednalo se o jednací sály, které mohly být v městských radnicích, v místním zámku nebo hradu.

U sjezdů, které se konaly v Nymburce v první polovině 15. století, přesně nevíme, kolik lidí na sjezd přijelo. Výjimku tvoří sjezd v roce 1440, u jehož zápisu se zachoval jmenný seznam účastníků. Zúčastnilo se ho tehdy přesně 103 mužů,²⁷³ což není zrovna malý počet. V Nymburce se nenachází mnoho míst, kam by se mohl takový počet lidí uchýlit k jednání, mimoto se jednalo o prestižní záležitost. Dále si musíme připočíst, že minimálně

²⁷² Karel BEDNAŘÍK, *Listiny českobrodského archivu do roku 1620*, Kolín 1948, str. 13.

²⁷³ František PALACKÝ (ed.), *Archiv český čili Staré písemné památky české i moravské*, I, Praha 1840, str. 249, 250.

významnější členové krajské reprezentace měli s sebou jistě několikačlenný doprovod, který sice nedocházel na jednání, ale potřeboval se stravovat a ubytovat. Významní hosté byli zřejmě ubytováni v měšťanských domech a členové družin se odebrali do „stanového městečka“, které s největší pravděpodobností vyrostlo na místě, kterému se dnes říká Ostrov. Nachází se na druhém břehu Labe, ale již tehdy byl spojen s městem mostem.²⁷⁴ Travnatá plocha byla velikostně ideální pro tyto účely.

Hlavním problémem města jistě bylo zajistit všem odpovídající prostory, kde by se jednání sjezdu mohlo konat. V Nymburce, královském městě, se jistě někde nacházely prostory k takovýmto příležitostem určené. Je také samozřejmě otázka, kde se scházely výše zmiňované cúdy a jestli kališnické sjezdy na přelomu 30. a 40. let 15. století nevyužily prostory k tomu kdysi určené. Jenže středověký Nymburk, aspoň co je známo, nedisponoval stavbami většího rozměru, které by mohly tuto funkci zastoupit. Existuje zde však možnost, že se sjezdy mohly konat v budově městského hradu, jehož existence však není zcela prokázána, ale zde jsou jisté indicie. O jeho existenci se vedou mezi odborníky na Nymbursku dlouholeté spory.

První ukazatel toho, že v Nymburce mohl být hrad, je samotné jméno města, Nymburk. Toto jméno pochází z holandštiny²⁷⁵ a znamená nový hrad. Stejný význam má i německé označení města objevující se v pozdějších písemných pramenech, Neueburg. Tento název by mohl mít někde svůj reálný základ, buď zde hrad opravdu stál, anebo se uvažovalo o jeho stavbě, slovo „burg“ by však mohlo být označením hrazeného sídliště nebo města. Město se jmenovalo stejně již v době svého povýšení na královské město v roce 1275 Přemyslem Otakarem II.²⁷⁶

Stavba údajného hradu by mohla spadat do období vlády Václava II. Je možné, že hrad byl postaven kvůli králi, aby mohl ve městě přespát důstojným způsobem, jak se na panovníka sluší, kdyby snad někdy do Nymburka zavítal.²⁷⁷ V době panování Václava II.

²⁷⁴ Most přes řeku byl postaven v roce 1282. Viz M. PLAVEC, *Kapitoly z dějin královského města Nymburka*, str. 32.

²⁷⁵ Nuenburch, nebo později Newenburg. Do budoucího královského města byli panovníkem pozváni osadníci pocházející z dnešního Nizozemí. Také samotný název odpovídá tomu, že je flanderského, vlámského nebo brabantského původu. Viz M. PLAVEC - *Kapitoly z dějin královského města Nymburka*, str. 36.

²⁷⁶ František KULHÁNEK, *Královské město Nymburk*, Nymburk 1911, str. 32.

²⁷⁷ Tak se však nikdy nestalo a Václav II. v Nymburce nikdy nebyl.

došlo k rozsáhlým stavebním pracím a vzniku řady budov ve městě, mimo jiné i hradeb,²⁷⁸ a proto se dá předpokládat i výstavba hradu, který by byl součástí hradebního komplexu.²⁷⁹ Nasvědčuje tomu i listina Václava II., která byla vydána v roce 1293 a Václav II. v ní prodává dům a rychtářství v Nymburce Ortlibovi a jeho dědicům.²⁸⁰ Slovo *domus* vyskytující se ve Václavově latinském textu, by se dalo přeložit jako dům, ale také by to mohlo znamenat sídlo, což by poukazovalo na honosnější objekt. Nicméně nemuselo se skutečně jednat o hrad, Václav II. mohl ve městě skutečně vlastnit dům, který byl natolik velký, že se mu říkalo hrad. Avšak byl-li tento objekt určen k ubytování významných návštěvníků města, nabízí se otázka, proč nebyla v tomto objektu ubytována například Eliška Přemyslovna, která zde pobývala v roce 1310.²⁸¹ Eliška byla ubytovaná v měšťanském domě, který stojí v Nymburce na náměstí.²⁸² Je otázka, proč by princezna nebyla ubytována v sídle, jež bylo pro tyto účely určeno. Na druhou stranu, Eliška přijela v utajení, a tak by ubytování v městském hradu bylo zřejmě příliš nápadné a naopak obyčejný měšťanský dům mohl princezně poskytnout dokonalou anonymitu.²⁸³

Pokud někdy v Nymburce takovýto objekt stál, pravděpodobně se nalézal v místech budovy soudu a dnešního domova důchodců Panorama. Objekt na tomto místě by byl začleněn do městského opevnění a mohl by sloužit i jako součást obrany města. Tato hypotéza se může opřít o archeologický výzkum v této lokalitě, který vedla PhDr. Karla Motyková.

V roce 1994 byl v recentním zásypu bývalé pivovarské lednice nalezen masivní gotický kamenný prvek s jednou stranou zdobenou plastickým reliéfem.²⁸⁴ Jde o výrazný architektonický prvek, který byl zcela nepochybně ozdobnou součástí nějaké větší kamenné

²⁷⁸ O podílu Václava II. na stavbě nymburských hradeb se zmiňuje i Přibík Pulkava. Viz Marie BLÁHOVÁ (ed.), *Kroniky doby Karla IV*, Praha 1987, str. 401.

²⁷⁹ M. PLAVEC. *Kapitoly z dějin královského města Nymburka*, str. 24.

²⁸⁰ V latinském originále věta přesně zní: Quo nos iudicium civitatis nostre in Neuburga cum una domu in radem civitate. ... Archiv města Nymburka se sídlem v Lysé nad Labem, fond Archiv města Nymburka, předmagistrátní období, kat. č. 3., Ortlib z Rožmberka byl třetím nymburským rychtářem. Viz M. PLAVEC. *Kapitoly z dějin královského města Nymburka*, str. 36.

²⁸¹ Božena KOPIČKOVÁ, *Eliška Přemyslovna, královna česká*, Vyšehrad 2007, str. 136.

²⁸² F. KULHÁNEK, *Královské město Nymburk*, str. 37.

²⁸³ Skrývala se před svým švagrem Jindřichem Korutanským. Viz Zdeněk FIALA (ed.), *Zbraslavská kronika*, Praha 1976, str. 174 – 176.

²⁸⁴ Jde o plastickou růži, která připomíná rožmberskou růži z rodového znaku. Pokud byl objekt prodán Ortlibovi z Rožmberka, mohla být v jeho prostorech rychta, neboť rychtářem byl tou dobou právě Ortlib, čímž by se mohla vysvětlovat i ona rožmberská růže. Avšak pan Ortlib pocházel z rodu Buziců, jejichž rodový znak byla svini hlava. Zatím nebylo uspokojivě vysvětleno, z jakého důvodu používal přídomek z Rožmberka. Michal Plavec se domnívá, že po panu Ortlibovi mohl být rychtářem nějaký neznámý Vítkovec a odtud tedy ta růže. Ale je velmi nepravděpodobné, že by Vítkovec dělal rychtáře? Jde tedy pouze o nepodloženou hypotézu. Viz M. PLAVEC. *Kapitoly z dějin královského města Nymburka*, str. 36.

stavby. Nízká plasticita tesaného reliéfu ukazuje na konec 13. a průběh 14. století. Vzhledem ke značné velikosti se pravděpodobně nejedná o klenební svorník, ale spíše o součást tympanonu, původně umístěného nad vstupem do nějakého významného prostoru, nejspíše většího sálu.²⁸⁵

Je velmi nepravděpodobné, že by nalezený kamenný prvek byl nějakým způsobem ve spojení s nedalekým kostelem sv. Mikuláše (dnes sv. Jiljí). Spíše prvek náleží k nymburskému hradu, který lze na základě řady skutečností situovat do míst, která v současné době zaujímá budova okresního soudu a částečně s velkou pravděpodobností i do prostoru pensionu Panorama.

Ve 14. století došlo k velkému rozkvětu města Nymburk. Z historických zpráv víme, že královské město Nymburk ve středověku i v časném novověku hostilo často panovníky,²⁸⁶ členy jejich rodin a družin. Konala se zde rovněž řada významných setkání a sjezdů šlechty, mimo jiné sjezdy stavů pod obojí a sjezd kraje Boleslavského z let 1438-1444, na což naráží ve svém archeologickém výzkumu doktorka Motyková.²⁸⁷

S názorem, že v Nymburce skutečně stál hrad, souhlasí i Tomáš Durdík. Ve své knize o hradech kastelového typu se o jeho existenci zmiňuje. Podle něj o existenci hradu svědčí například zbytek hradní brány, tzv. fortny, a ulička, která pod ní vede. Jednalo se podle něj s největší pravděpodobností o bránu vnitřní, neboť je velmi malá a ulička při své velikosti těžko mohla sloužit jako hlavní přístupová cesta do hradního objektu.²⁸⁸ Podle jeho názoru archeologický výzkum v dané lokalitě je natolik přesvědčivý, že se dá říci, že v Nymburce skutečně stál hrad. Jednalo se patrně o hrad městského typu, který se dal využít jednak jako součást obrany města, proto jeho časté začlenění do systému městských hradeb, tak i k účelům ubytování významných hostů, nebo se po většinu roku využíval jako sklad. Tento typ hradu však většinou provázal podobný osud, v průběhu století byl často během úprav ve městě zbořen, případně přestavěn a včleněn do městské zástavby, takže se do dneška nedochoval. Podobný osud patrně potkal i hrad v Nymburce.

²⁸⁵ Karla MOTYKOVÁ, *Gotický architektonický článek z původní výzdoby nymburského hradu*, Vlastivědný zpravodaj Polabí 36, 2002, str. 163-267.

²⁸⁶ V Nymburce se několikrát zastavil Jan Lucemburský. Viz M. PLAVEC. *Kapitoly z dějin královského města Nymburka*, str. 44.

²⁸⁷ K. MOTYKOVÁ, *Gotický architektonický článek*, str. 163-267.

²⁸⁸ Tomáš DURDÍK, *Hrady kastelového typu ve střední Evropě ve 13. Století*, Praha 1998, str. 248 – 250.

Michal Plavec se ve své publikaci domnívá, že se jednalo o Kamenný dům, který měl charakter opevněného sídla, případně, že se jednalo o opevněné sídlo městského typu. Za důkaz považuje dochování fortny. Ve svých úvahách prokazatelně vychází z publikace Tomáše Durdíka.²⁸⁹

Ovšem je zde problém pramenného doložení. Pokud chceme skutečně dokázat existenci hradu nebo velkého domu v Nymburce a potenciálního místa konání sjezdů, měli bychom se pokusit najít nějaké písemné důkazy o existenci tohoto objektu. Při pátrání po písemných pramenech týkajících se hradu, zjišťujeme, že pro období středověku neexistuje žádný pramen, kromě již zmíněné listiny Václava II. o prodeji domu v Nymburce. Kromě archeologického nálezu tedy nemáme žádný důkaz z období středověku. Je možné, že objekt na konci 15. století vyhořel²⁹⁰ a poté následovalo období, kdy se na jeho místě nic nenacházelo, později byl objekt zřejmě obnoven a v následujících letech, na počátku novověku, byl označován jako Kamenný dům.

Za třicetileté války byl Nymburk poměrně značně poničen a v městském archivu se dochovaly zápisy o opravách, které byly ve městě vykonány v roce 1634.²⁹¹ Popis jednotlivých oprav a vyčíslení škod je poměrně podrobný, bohužel se zde nic nepíše o Kamenném domu. Je možné, že nebyl poničen anebo jeho poškození nebylo tak zásadní, aby se o něm vedl písemný záznam.

Po vyhoření došlo k přestavbě objektu a byla do něho umístěna radnice, od 18. století se zde nacházel pivovar, takže dům zcela ztratil svůj původní charakter. V archivu se nachází mnoho informací, jež se týkají pivovaru, jedná se však o informace a spisy ohledně chodu pivovaru, technických otázek a problematiky vaření piva, tedy nic pro potřebu tohoto výzkumu.²⁹² Hrad se v pozdějších pramenech nevyskytuje zřejmě proto, že mohl skutečně na konci 15. století vyhořet a poté byl přestavěn na běžný objekt, tedy jako tzv. Kamenný dům. Avšak je otázka, proč by se nic nedochovalo z období před vyhořením? Je možné, že veškeré materiály týkající se objektu byly zničeny úmyslně. Hrad patřil panovníkovi²⁹³ a vedení města mělo na starost jeho údržbu a celkovou kontrolu jeho stavu. Vyhoření objektu by pak

²⁸⁹ M. PLAVEC, *Kapitoly z dějin královského města Nymburka*, str. 35-36; Tomáš DURDÍK, *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 2000, str. 393.

²⁹⁰ Uvažuje se tak ze zmíněného archeologického průzkumu od K. Motykové.

²⁹¹ Archiv města Nymburka, fond Archiv města Nymburka, předmagistrátní období, katalog. č. 211.

²⁹² Archiv města Nymburka se sídlem v Lysé nad Labem, Archiv města Nymburka, spisy regulovaného magistrátu.

²⁹³ Nejspíše Václavu II. Viz. M. PLAVEC, *Kapitoly z dějin královského města Nymburka*, str. 35.

znamenal vážný problém pro všechny, kdož za něj byli zodpovědní. Jedním z východisek takové situace mohlo být i zničení veškerých dostupných materiálů o hradu s předpokladem, že o něj již nikdo zájem neprojeví.

V záznamu o ocenění realit ve městě z roku 1840 jsou zaznamenány pouze měšťanské domy. V této době byl Kamenný dům již pivovarem, a nebyl tudíž v tomto seznamu zařazen.²⁹⁴ Na mapě stabilního katastru města z roku 1842 jsou ještě patrná dvě rozsáhlá křídla budovy, která byla na počátku novověku označována jako Kamenný dům. V důsledku stavebních úprav však již dávno ztratil svou dřívější strukturu. V roce 1915 byl celý objekt, původně přiléhající k hradbám, zbořen a na jeho místě byla postavena již zmíněná stavba Okresního soudu.²⁹⁵

Ze všech uvedených skutečností vyplývá, že se nepodařilo z dostupných materiálů jednoznačně prokázat existenci hradu či jemu podobného objektu v Nymburce. Zatímco písemné prameny o hradu v Nymburce mlčí, archeologické důkazy svědčí spíše ve prospěch stavby. Pokud se hrad v Nymburce nacházel, posloužil zřejmě svými prostory i ke konání sjezdů. Pokud bychom přistoupili spíše na možnost, že hrad neexistoval, případně k takovýmto účelům nesloužil, bylo by nutné uvažovat i nad jinými stavbami, kde by sjezdy probíhaly. Nejvhodnější stavbou se jeví farní kostel v Nymburce. Kapacita gotického kostela sv. Jiljí²⁹⁶ může být okolo dvou set lidí poměrně bez problému. Kostel tedy mohl sloužit jako reprezentativní prostor ve městě.

Na základě prozkoumaných písemných dokumentů a archeologických poznatků se osobně přikláním k názoru, že hrad se od konce 13. století ve městě vyskytoval a plnil převážně obranou funkci města a příležitostného reprezentativního a soudního sídla v případě královských návštěv, krajských sjezdů nebo v úvodu zmiňovaných cúd. Domnívám se tedy, že v době krajských sjezdů na přelomu 30. a 40. let 15. století sloužil krajským sjezdům. V následných letech však došlo k jeho poničení a vzhledem k nezájmu o jeho provozování a údržbu postupně zanikl a na jeho místě vznikly jiné objekty provozované již za jiným účelem.

²⁹⁴ Archiv města Nymburka se sídlem v Lysé nad Labem, Archiv města Nymburka, spisy regulovaného magistrátu, katalog. č. 4760.

²⁹⁵ K. MOTYKOVÁ, *Gotický architektonický článek*, str. 163-267.

²⁹⁶ Dříve kostel sv. Mikuláše.

8. Závěr

Tato práce se zaměřila především na období po husitských válkách, i když některé kapitoly reflektují období předcházející nebo se dokonce dotknou až období mnohem dřívějšího. Největší a podstatná část celé práce je pak věnována politickým sjezdů kališnické strany a sympatizantů Hynka Ptáčka z Pirkštejna ve městě Nymburk. Cílem této práce nebylo zabývat se situací, která byla před i po sjezdech, cílem bylo především ukázat i jiné aspekty těchto sjezdu ve městě samotném.

První část práce byla zaměřena na samotné účastníky sjezdů, zejména na ty ze sjezdu v roce 1440, neboť na jeho zápisu se dochoval jejich jmenný seznam. Jedná se o sjezd regionálního významu, a tak jsou někteří účastníci zástupci místní politické reprezentace a není toho o nich mnoho známo, některá jména jsou zcela neznámá. Cílem této části práce bylo objasnit totožnost neznámých účastníků jednání. Odhalením řady méně známých nebo takřka neznámých osobností ve sledované oblasti Boleslavského kraje, jejich vzájemných především vlastnických, někdy však i příbuzenských vztahů a míry jejich angažovanosti v náboženských, lokálních popřípadě celozemských záležitostech přispěla tato práce k lepšímu pochopení atmosféry a poměrů pohusitských Čech. Předložený výčet jmen ukázal, jaké politické uskupení té doby se těšilo největší podpoře od nižších šlechticů a jaké bývaly osudy těchto lokálních osobností. Předloženy byly stručné medailonky nižších šlechticů, kteří se během husitských válek chytli příležitosti a vybudovali si kariéru, získali majetky a vytvořili skvělou výchozí pozici pro své potomky, jako tomu bylo u Jana ze Smiřic. Jiné osobnosti prožily zase raketový vzestup a pád, aniž by po nich něco výraznějšího zbylo. Velké množství šlechticů na přítomných na sjezdu v Nymburce se vůbec politicky neangažovalo a jejich hlavní starostí bylo jen hospodaření na jejich statcích, které různě dědili, prodávali a kupovali. Přesto se zdá, že většina z těchto mužů se přiklonila na Poděbradovu stranu a různými způsoby participovala na jeho úspěšné cestě k moci a jejím držení. Důkazem je mimo jiné vysoká účast mužů ze sjezdu v roce 1440 na dobývání Prahy Jiřím z Poděbrad v roce 1448. Převahu náboženské orientace v kraji nelze kvůli nedostatku zpráv spolehlivě určit. Osoby, o nichž je jejich náboženské zaměření známo, častěji inklinovaly k přijímání podobojí s výjimkou několika zajímavých osob, jako třeba Jindřicha Kruhlaty z Michalovic, který po celý život zůstal katolíkem, což mu paradoxně zajistilo skvělou kariéru vrcholící funkcí nejvyššího komorníka na dvoře Jiřího z Poděbrad. V práci byla také dílčím způsobem zpracována analýza místních menších mocenských uskupení, které mohly ovlivňovat krajské poměry ve svůj prospěch.

Jedná se zvláště o poznatky týkající se osoby Pešíka ze Struh, Ješka z Horek a dalších méně známých radů Boleslavského kraje.

Další část bádání se týkala otázky, kde se tyto sjezdy mohly v malém královském městě konat. V úvahu přicházelo několik variant, z nichž se nezajímavější ukázala být myšlenka o existenci městského hradu. K dokazování existence či neexistence hradu bylo využito všech možných dostupných pramenů. Zpočátku pátrání po hradu narazilo na překážku, neboť jak se ukázalo, pramenná základna k nymburskému hradu není téměř žádná, kromě jedné listiny Václava II., která však není zcela průkazná. Prameny se dochovaly pouze k budově, která byla postavena na místě, kde měl hrad údajně stát. Její vzhled byl však zcela odlišný vzhledem k tomu, že plnila funkci městského pivovaru. Jedinými prameny pro výzkum tohoto objektu tak zůstal archeologický průzkum v dané lokalitě, který existenci větší reprezentativní budovy prokázal, i když nelze z určitostí říci, že daný objekt byl středověkým hradem. Bylo tedy nutné zaměřit se při hledání místa konání schůzek jiným směrem. Použita byla metoda komparativní a ke srovnání posloužila města Mělník a Český Brod. Obě města byla vybrána z toho důvodu, že se v nich konaly rovněž sjezdy obdobného významu, které navíc bezprostředně souvisely se sjezdy v Nymburce. Z dostupné literatury bylo zjištěno, že sjezdy v Mělníce se konaly s největší pravděpodobností na mělnickém hradu, avšak v případě Českého Brodu nebylo možné místo konání sjezdu zjištěno. Nepodařilo se tedy zjistit, kde se sjezdy v Nymburce konaly a vzhledem k tomu, že nelze z určitostí prokázat existenci hradu ve městě, přichází v úvahu možnost, že se sjezdy konaly v místním gotickém kostele, jehož prostory i míra reprezentace by mohly být vhodné pro konání takovéto události. Závěry této práce však dávají prostor dalším bádáním v ostatních podobně velkých městech, ve kterých se sjezdy konaly.

Tato práce se pokusila ukázat a komplexně zhodnotit vliv politických a regionálních sjezdů v pohusitském období na danou lokalitu, kterou bylo Nymbursko. Přínosem by měl být poněkud odlišný pohled na politicky známé události a inspirace k dalšímu bádání nejen ve sledovaném kraji, ale i v ostatních regionech s podobnými osudy, které by se mohly v jednotlivostech rozcházet nebo naopak podobat.

Resumé

Situation after Hussite revolution wasn't easy and lot of scientific literature was written about it. There were many conflicts between political representation, mainly between catholics and utraquits. These political groups set up political assemblies, where came their sympathizers. Sometimes those political rivals made assemblies together, because they had to solve complicated situation in kingdom. The biggest problem was, who could be mount the throne, because of death of Zikmund Lucemburský. Very important was also to improve administration in kingdom.

These political assemblies took place in medieval towns, some of them were more important, some of them less important. Nymburk was one of this towns and became a center of three assemblies of utraquits who were led by Hynek Ptáček z Pirkštejna. There were three assemblies in Nymburk in years 1439, 1440 1444. Assembly in 1440 was different, because it hadn't got political importance. In 1440 came to Nymburk whole political representation from county of Boleslav to act about the administration in the region.

First important question is, who were the people, who came to those assemblies? We have a list of participants of assembly in 1440. I tried to manage who they were and how was their importance in county of Boleslav. Goal of this bachelor work is to try to answer the question where these assemblies in Nymburk take place, in which building in the town. Maybe they could take place in Nymburk's town castle. Existence of this castle is debatable and I tried to discover, if it really exist and if could those assemblies take place in it.

Main asset of this bachelor work is, that it shows question which are also very important in learning about this historical period and also in which way could scientists interested in period after the Hussite revolution.

Seznam literatury a pramenů

Nevydané prameny:

Archiv města Nymburka, fond Archiv města Nymburka, předmagistrátní období, katalog. č. 211.

Archiv města Nymburka se sídlem v Lysé nad Labem, fond Archiv města Nymburka, spisy regulovaného magistrátu, katalog. č. 4760.

Archiv města Nymburka se sídlem v Lysé nad Labem, fond Archiv města Nymburka, předmagistrátní období, kat. č. 3.

DLABAČ, Václav, *Memorienbuch der Stadt Nimbürg*, rkp. nevydáno 1843 - 1864.

Vydané prameny:

BEDNAŘÍK, Karel, *Listiny českobrodského archivu do roku 1620*, Kolín 1948.

BLÁHOVÁ, Marie (ed.), *Kroniky doby Karla IV*, Praha 1987.

ČELAKOVSKÝ, Jaromír, *Sbírka pramenů práva městského Království Českého. Codex juris municipalis Regni Bohemiae*, Praha 1895.

FIALA, Zdeněk (ed.), *Zbraslavská kronika*, Praha 1976.

PALACKÝ, František (ed.), *Archiv český čili Staré písemné památky české i moravské, I*, Praha 1840.

PALACKÝ, František (ed.), *Archiv český, čili staré písemné památky české i moravské III*, Praha 1844.

Odborná literatura:

BÍLEK, Karol, *Malé dějiny Libáňska*, Libáň, 2005.

BÖHM, Ludvík, *Královské věnné město Mělník a okres Mělník*, Mělník 1892.

ČAPKA, František, *Dějiny zemí Koruny české v datech*, Praha 1999.

ČORNEJ, Petr – BARTLOVÁ, Milena, *Velké dějiny zemí Koruny české VI., (1437 – 1526)*, Praha/Litomyšl 2007.

DURDÍK, Tomáš, *Hrady kastelového typu ve střední Evropě ve 13. století*, Praha 1998.

DURDÍK, Tomáš, *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 2000.

FELCMAN, Ondřej – FUKALA, Radek a kol., *Poděbradové. Rod českomoravských pánů, kladských hrabat a slezských knížat*, Praha 2008.

HEYMANN, Frederick Gotthold, *George of Bohemia King of Heretics*, New Jersey 1965.

HLAVÁČEK, Ivan, *Husitské sněmy*, in: Sborník historický 4, 1956, str. 71-109.

HLUŠTÍK, Antonín – KUPROVÁ, Jana – MAREŠ, Jan – MAREŠ, Karel – ROEDL, Bohumír – ŠTAUBER, Bedřich, *Louny*, Praha 2005.

- KEJŘ, Jiří, *České sněmy husitské doby*, in: Václav VANĚČEK (ed), *Česká národní rada – sněm českého lidu*, Praha 1970.
- KILIÁN, Jan, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách a na Moravě a ve Slezsku III., Severní Čechy*, Praha 1984.
- KILIÁN, Jan, *Mělník (Zmizelé Čechy)*, Praha- Litomyšl 2007.
- KOPIČKOVÁ, Božena, *Eliška Přemyslovna, královna česká*, Vyšehrad 2007.
- KULHÁNEK, František, *Královské město Nymburk*, Nymburk 1911, str. 32.
- MACEK, Josef, *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526). I. díl. Hospodářská základna a královská moc*, Praha 1992.
- MACEK, Josef, *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526). II. díl, Šlechta*, Praha 1994;
- MACEK, Josef, *Jiří z Poděbrad*, Praha 1967.
- MOTYKOVÁ, Karla, *Gotický architektonický článek z původní výzdoby nymburského hradu*, Vlastivědný zpravodaj Polabí 36, 2002, str. 163-267.
- ODLOŽILÍK, Otakar, *The Hussite King. Bohemia in European Affairs 1440 – 1471*, New Brunswik, 1965.
- PELANT, Jan, *České zemské sněmy v létech 1471 – 1500*, Sborník archivních prací 31, č. 2, 1981, str. 340 – 417.
- PEŠTA, Jan, *Zámek Kuřívody*. In: Průzkumy památek 8/ 2/ 2001, str. 61-84.
- PETRÁŇ, Josef, *Skladba pohusitské aristokracie v Čechách*, Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et Historica 1, 1976. str. 9 – 80.
- PLAČEK, Miroslav – FUTÁK, Petr, *Páni z Kunštátu. Erbu erbů vrchních pruhů na cestě k trůnu*, Praha 2006.
- PLAVEC, Michal, *Kapitoly z dějin královského města Nymburka. Od dob nejstarších do roku 2009*, Cheb 2010.
- POLÍVKA, Miloslav, *České sněmy od jejich počátků do nástupu Habsburků na český trůn (1526) – nárys*, in: Marian Ptak (ed.), *Sejm czeski od czasów najdawniejszych do 1913 roku*, Opole 2000, str. 19–30.
- RUSSOCKI, Stanislaw, *Protoparlamentaryzm Czech do poczatku XV. wieku*, Warszawa 1973.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, X. díl, Boleslavsko, Praha 1997.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, XV. díl, Praha 1998.

- ŠANDERA, Martin, *Východočeská šlechta v polipanském bezvládí, poděbradské a jagellonské éře* – 1. část, *Východočeské listy historické*, č. 17 – 18, 2001, str. 89 – 113.
- ŠMAHEL, František, *Husitská revoluce 1. Doba vymknutá z kloubů*, Praha 1995.
- ŠMAHEL, František, *Husitská revoluce 3. Kronika válečných let*, Praha 1996.
- ŠMAHEL, František, *Husitská revoluce 4. Epilog bouřlivého věku*, Praha 1996.
- ŠMILAUEROVÁ, Eva, *Poděbrady v proměnách staletí*, 1 díl (do roku 1850), Praha 2001.
- TOMEK, Václav Vladivoj, *Dějepis města Prahy*, díl IV., Praha 1879.
- TOMEK, Václav Vladivoj, *Dějepis města Prahy*, díl V., Praha 1881.
- TOMEK, Václav Vladivoj, *Dějepis města Prahy*, díl VI., Praha 1885.
- TOMEK, Václav Vladivoj, *Dějepis města Prahy*, díl IX., Praha 1893.
- TOMEK, Václav Vladivoj, *Základy starého místopisu pražského I.*, Praha 1866.
- URBAN, Jan, *Hynek Krušina z Lichtenburka a husitská revoluce*, *Folia Historica Bohemica* 4, 1982, str. 7 – 47.
- URBAN, Jan, *Lichteburkové. Vzestupy a pády jednoho panského rodu*, Praha 2003.
- URBÁNEK, Rudolf, *České dějiny, díl III., část I, Věk poděbradský I.*, Praha 1915.
- URBÁNEK, Rudolf, *České dějiny, díl III., část I, Věk poděbradský II.*, Praha 1918.
- URBÁNEK, Rudolf, *Husitský král*, Praha 1926.
- URBÁNEK, Rudolf, *Jiří z Poděbrad a české národní království*, Praha 1920.
- WACHSMANOVÁ, Viktorie a kol. *Mělník, státní zámek, město a památky v okolí*, Praha 1960.